

OM
GUNNLAUGS SAGA ORMSTUNGU

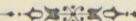
EN KRITISK UNDERSØGELSE

AF

BJØRN MAGNÚSSON ÓLSEN

D. KGL. DANSKE VIDENSK. SELSK. SKRIFTER, 7. RÆKKE, HISTORISK OG FILOSOFISK AFD. II. 1

KØBENHAVN

HOVEDKOMMISSIONÆR: ANDR. FRED. HØST & SØN, KGL. HOF-BOGHANDEL

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI

1911

Scott, Department of Biology, The University of London, Royal Holloway College, Egham, Surrey, England. (Present address: Department of Biology, University of London, Royal Holloway College, Egham, Surrey, England.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

Wassenaar, Dr. phil., Professor, Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands. (Present address: Department of Zoology, University of Groningen, P.O. Box 30.001, 3000 RB Groningen, The Netherlands.)

KOBENHAVN

NOTRE-DAME: ANDRÉ FRED. BERT & SONS, 200 N. BROADWAY

BRANDS LINDS BOKTRYKKERI

I. Almindelige tekstkritiske Bemærkninger.

Gunnlaugs Saga, i det følgende betegnet ved „Gunnl.“, er os overleveret i to Membraner, nemlig i Nr. 18, 4° blandt de islandske Pergamethaandskrifter i Stockholms kgl. Bibliotek, her betegnet ved A, hvor den findes fuldstændig sammen med det opbevarede Brudstykke af Heiðarvíga saga, med Hrólfs saga Gautrekssonar og Odds Ólafs saga Tryggvasonar (udg. af P. A. MUNCH, Kria 1853), og i AM. Nr. 557, 4°, her betegnet ved B, hvor den findes sammen med Valdimars saga, Hallfreðar saga, Hrafns saga, Eireks saga rauða, Rögnvalds þátr ok Rauðs, Damusta saga, Hróa þátrr heimska, Eireks saga víðförla, Stúfs þátrr, Karls þátrr vesala og Sveinka þátrr. I det sidstnævnte Haandskrift ender Sagaen desværre defekt med Ordene „með oss þann greiða, er þú vilt“ Ísl. s. II (Kbh. 1847) S. 262 Note 22 under Teksten.¹ Desuden findes der flere Papirshaandskrifter, men de er alle afledede af Membranerne og derfor uden nogen tekstkritisk Betydning.

Af de nævnte Membraner er A den ældste, idet den Del af Haandskriftet, der indeholder Gunnl., af en Avtoritet som KR. KÅLUND henføres til 14. Aarhundredes anden Halvdel², hvorimod B i Følge samme Avtoritet stammer fra 15. Aarhundrede³.

Bægge Haandskrifter har i det store og hele den samme Tekst og gaar altsaa tilbage til en fælles Original. Dog staar A i Regelen nærmest ved det oprindelige, hvilket nu turde være almindelig anerkendt. Navnlig har B en udpræget Tendens til at forkorte den oprindelige Tekst ved at udelade, hvad der ikke syntes at være absolut nødvendigt for Fortællingens Gang⁴. Paa den anden Side har A ogsaa

¹ I det følgende henvises som oftest til denne kritiske Udgave af Sagaen, hvortil undertiden føjes Henvisninger til Kapitler og Paragraffer i MORGAN'S 2. forbedrede Udgave (Halle 1908), der betegnes ved M. Af de andre talrige Udgaver fremhæves WIMMER'S fortrinlige Tekst med Anmærkninger i Oldnordisk Læsebog, hvortil der undertiden henvises.

² Se Fortalen til KÅLUND'S Udg. af Heiðarvíga Saga, Kbh. 1904, S. II. Jfr. Fortalen til JÓN ÞORKELSSON'S Udg. af Gunnl., Reykjavik 1880, S. IV.

³ Katalog over den AM. Haandskriftssamling I S. 708. Jfr. Fortalen til Ísl. sögur II (Kbh. 1847) S. XXVIII.

⁴ Som Eksempler paa Forkortelser i B skal jeg, bortset fra tvivlsomme Steder, som vil blive behandlede i det følgende, tillade mig at fremhæve: Gunnl. S. 194 N. 3 under Teksten, 194 N. 19, 197 N. 28, 201 N. 13, 208 N. 9, 210 N. 5, 215 N. 14, 215 N. 21, 216 N. 22, 218 N. 16, 219 N. 6, 219 N. 15, 219 N. 21, 221 N. 15, 222 N. 5, 223 N. 12, 225 N. 19, 226 N. 19, 229 N. 4, 231 N. 6, 231 N. 16, 234 N. 1 (et længere Stykke udeladt), 235 N. 1, 235 N. 8, 235 N. 16, 237 N. 6, 237 N. 11, 238 N. 22, 239 N. 10, 239 N. 19, 239 N. 22, 241 N. 25, 242 N. 17, 243 N. 8, 244 N. 16, 247 N. 19, 251 N. 9, 251 N. 10, 254 N. 25, 256 N. 3, 257 N. 14, 258 N. 3, 258 N. 14, 258 N. 22, 259 N. 4, 262 N. 1, 262 N. 12, 262 N. 20. Desuden udelader B

paa enkelte Steder gjort sig skyldig i Udeladelser, hvor B har bevaret det oprindelige, men disse Udeladelser skyldes aabenbart Uagtsomhed og ikke nogen bevidst Tilbøjelighed til at forkorte¹. Bortset fra disse Forkortelser eller Udeladelser findes de vigtigste Afvigelser i Personnavne og Stedsnavne. Her kan vi kun i to Tilfælde paavise en Fejl i A, som beror paa en ganske almindelig Fejllæsning eller Fejlskrift². I alle andre Tilfælde, som vi kan kontrollere, har A det rigtige Navn, som B har forvansket³. Heraf tør vi vel slutte, at A har det oprindelige ogsaa i de Tilfælde, som ikke lader sig kontrollere⁴. I Regelen ligger disse fejlagtige Læsemaader i B grafisk nær ved det oprindelige, og det er derfor sandsynligt, at de i hvert Fald ikke alle skyldes B-Skriverens Skødesløshed, men for en Del bør tilskrives fejlagtig Læsning af en utydelig eller i Egennavne stærkt abbrevieret Original.

Dette vil være tilstrækkeligt til at vise, at A gennemgaaende har den bedste Tekst, samt at man navnlig maa være yderst forsigtig med at antage, at der foreligger en Interpolation i A, fordi vedkommende Stykke ikke findes i B. Paa den anden Side er A ingenlunde fejlfrit, og her gør B os gode Tjenester ved at træde rettende til. Det kan derfor kun billiges, naar den sidste Udgiver, E. MOGK, har forholdt sig eklektisk overfor Haandskrifterne. Hans sidste Udgave, som væsentlig holder sig til A, betegner et stort Fremskridt i Forhold til hans første Udgave, som lagde B til Grund for Tekstbehandlingen. Dog tror jeg, at han ogsaa i den sidste Udgave er gaaet for vidt i at optage Læsemaader fra B⁵, og særlig maa man

ofte et overflødigt „segir hann“ eller lignende. I de fleste af disse 48 Tilfælde er der aabenbart Tale om bevidste Forkortelser af den i A foreliggende Tekst.

¹ F. Eks. enn at Gunnl. S. 194 N. 7 under Teksten (M. k. 2, 6), hon S. 197 N. 8 (M. k. 2, 15), sjálfr S. 197 N. 18 (M. k. 2, 17), at S. 198 N. 8 (M. k. 3, 2), þar S. 209 N. 2 (M. k. 6, 3), þjuggu S. 212 N. 14 (M. k. 7, 9), en þú munt vita, hverju þú vilt svara S. 214 N. 8 (M. k. 7, 14), þar var þá með Ólafi konungi Hrafn Önundarson S. 235 N. 4 (M. k. 11, 3), til Englands S. 241 N. 14 (M. k. 13, 1), fóru af Sléttu viku fyrir vetr (B til Dels beskadiget men bevaret i Afskrift) S. 247 N. 6 (M. k. 13, 19). I de fleste af disse Tilfælde har MOGK med Rette optaget B's Læsemaade i Sagaens Tekst.

² A gør den bekendte Høvding Þóroddr Eyvindarson til Eymundarson Gunnl. S. 208 N. 14; B har det rigtige. Desuden har A det meningsløse Ranndryg for Rannveig S. 208 N. 17.

³ Gunnl. S. 203 N. 2 Harðarsonar A, Hreiðarssonar B (jfr. Landn. Stb. k. 44 = Hb. k. 32, Udg. 1843 S. 67). — 208 N. 19 Gnúps Molda-Gnúpsssonar A, Gnúps molda Gunnlaugssonar B (jfr. Gunnl. S. 207¹⁵⁻¹⁶ og Landn. Stb. k. 365 = Hb. k. 320, Udg. 1843 S. 298). — 212 N. 2 festargramr A, festingargramr B (jfr. Laxd. Kbh. 1889—1891 k. 51 S. 197). — 213 N. 23 Langá A, Rangá B (jfr. KÁLUND, Island I S. 363—364). — 221 N. 7 Þorkatli A, Þorláki B (jfr. Gunnl. S. 210⁴ og 212⁶). — 247 N. 17 Hreðuvaz A, Hreðuvogs B (jfr. KÁLUND, Island I S. 361). — 248 N. 9 Svertingr A, Birtingr B (jfr. Landn. Stb. k. 37 [Hb. defekt], Udg. 1843 S. 61). — 248 N. 14 Þorkell, frændi Húngerðar, son Torfa Valbrandssonar A, Torfi Valbrandsson B (jfr. Gunnl. S. 250³ og Landn. l. c.). — 248 N. 15 Þórodda systir Tungu-Odds A, Þórdís dóttir Tungu-Odds B (jfr. Landn. l. c.). Paa et Sted har B forvansket et Stedsnavn til et Appellativ, nemlig Gunnl. S. 216 N. 20 Borgina A, brekkuna B.

⁴ Gunnl. S. 192 N. 9 Bergfinnr A, Bárðr B. — 208 N. 1 Eindriði A, Eyvindr B. — 209 N. 10 Eyjólfur A, Eyvindr B. — 219 N. 16 Þórir A, Þórarinn B. — 223 N. 10 (224 N. 14 og 226 N. 4) Þórormr A, Þorgrímr B.

⁵ Jeg benytter Lejligheden til at lægge et godt Ord ind for A's Læsemaade Gunnl. S. 199 N. 16—17

beklage de mange Trykfejl, der findes i denne ellers saa smukke og bekvemme Udgave.

Sjælden hænder det, at bægge Haandskrifter har en Fejl. Saaledes er det utænkeligt, at Forfatteren, som ellers udmærker sig ved Lokalkundskab, kan have forlagt Gaarden Grenjar, der ligger Vest for Langá, i Nærheden af Tingstedet ved Valfell, som laa Øst for Langá ved Gljúfrá¹. Naar det derfor hedder Gunnl. S. 193⁶: ok riðu þeir heiman of daginn þrír saman ok húskarl² Þorsteins, þar til er þeir koma upp undir Valfell til bæjar þess, er at Grenjum heitir, kan dette ikke være rigtigt. Sagen er, at Ordene upp undir Valfell er indsatte paa et forkert Sted. Efter at Sagaen har berettet om Opholdet paa Grenjar samt om Bonden Atli's Tilslutning til Þorsteins Følge, fortsætter den saaledes S. 193¹³: Ok er þeir koma til búðartoptanna, þá tóku þeir til starfs o. s. v. Her, hvor Ankomsten til Tingstedet omtales, venter man netop en Stedbetegnelse som upp undir Valfell efter Ordene er þeir koma, og her bør Ordene aabenbart indsættes, men udgaa paa det første Sted efter de samme Ord, som øjensynlig har givet Anledning til Omstillingen. Jeg formoder, at AB's fælles Original fra først af har oversprunget Stedbetegnelsen paa dens oprindelige Sted (193¹³), og derpaa ved en Uagtsomhed rettet forkert, idet Skriveren har skrevet de manglende Ord i Margenen udenfor det første er þeir koma (193⁸) i Stedet for udenfor det sidste (193¹³). Saatedes synes ogsaa E. Mogk at have opfattet Forvanskningen, men han giver den en for stor Udstrækning, idet han sammen med Ordene upp undir Valfell omflytter Ordene þrír saman og i øvrigt paa det første Sted følger B-Teksten³. A har her aabenbart den oprindelige Tekst,

u. T. landseta sína er bjoggu, som ikke blot Mogk, men ogsaa de tidligere Udgivere har forkastet til Bedste for B's landseta sinn er bjó. De har ikke taget i Betragtning, at landsetar i Flertal kan betyde 'en Fæster og hans Hustru'. I Nyisl. er húsbændr, Flert. af húsbóndi, den sædvanlige Betegnelse for 'Husbond og Madmoder', hvilket sikkert er en ældgammel Sprogbrug (jfr. ogsaa Hávam. v. 2, hvor gefendr sikkert betyder 'Vært og Værtinde'). Her i Gunnl. passer Flertallet meget bedre i Sammenhængen end Enkelttallet, som ikke indbefatter Hustruen, for det er dog netop hende, det mest kommer an paa i dette Tilfælde, hvor der er Tale om Opfostring af et nyfødt Pigebarn. Ligeledes er det let forklarligt, hvorledes Flertallet her kunde forvanskes til Enkelttal. Gaar vi derimod ud fra, at Enkelttallet er det oprindelige, bliver A's Læsemaade uforklarlig. — I Gunnl. S. 238 N. 25 u. T. (M. k. 12, 1) foretrækker Mogk med Urette B's Læsemaade i Leiruvág fyrir norðan Heiði for A's i Leiruvág fyrir neðan Heiði. Vel har A paa et senere Sted (S. 244 N. 15 u. T. M. k. 13, 12) i Leiruvág fyrir norðan Heiði, men det er aabenbart en Fejl, idet kun fyrir neðan stemmer med de lokale Forhold og med Sprogbrugen i andre Kilder, f. Eks. Landn. Stb. k. 8 = Hb. k. 8 in fine (vel har Hb. her fyrir norðan, men at fyrir neðan er det rigtige, fremgaar af den umiddelbart paafølgende Sætning: Ingólfr fór um várit ofan um Heiði); Stb. k. 307 (S. 209³⁷) = Hb. k. 268 (S. 95²⁴); Stb. k. 385 (S. 228¹⁴⁻¹⁶) = Hb. k. 338 (S. 120²⁸⁻³⁰). Paa det sidste Sted staar fyrir neðan Heiði i Modsætning til upp um Heiði. — Ligeledes staar i Gunnl. S. 240 N. 13 u. T. (Mogk k. 2, 8, S. 18¹⁵) A's Læsemaade at engum manni yrði þær at rógi höjt over B's at þat yrði eigi at rógi (jfr. H Hund. II v. 28⁶⁻⁸).

¹ Jfr. KÅLUND, Island I S. 367—370 og 382. Árbók Fornlf. 1886 S. 1 fgg. og 1904 S. 4—5.

² A har húskarlur, B udelader Ordene ok húsk. Þorsteins. Sammenhængen fordrer her Enkelttallet húskarl, som WIMMER har set (Oldn. Læsebog S. 75⁶ med Anmærkning).

³ Gunnl. M. k. 2, 3—4.

naar man kun retter húskarlar til húskarl og omsætter Ordene upp undir Valfell.

Naar det Gunnl. S. 248¹⁰ hedder: Móðir Torfa var Þórodda (Þórdís B) systir (dóttir B) Tungu-Odds, er der, som allerede Jón Sigurðsson har fremhævet, Sandsynlighed for, at Torfa, som staar i bægge Haandskrifter, er en Uagtsomhedsfejl for Þorkels, idet vi saa faar fuldstændig Overensstemmelse med Landn. Stb. k. 37 (Hb. defekt), Udg. 1843 S. 61, naar vi ellers følger A-Teksten. Maaske har der oprindelig staaet móðir hans, d. v. s. Þorkels, der er nævnt lige i Forvejen som Søn af Torfi Valbrandsson. En Afskriver, som mente, at hans gik paa Faderen (Torfi), har saa rettet hans til Torfa.

Maaske bør man ogsaa Gunnl. S. 203² rette Þorgerðr, som staar i bægge Haandskrifter, til Þorbjörg i Overensstemmelse med Landn. Stb. k. 44 = Hb. k. 32, Udg. 1843 S. 67 og Stb. k. 99, Mb. k. 26. Dog er det, som MOGK bemærker, ikke umuligt, at denne Fejl skyldes selve Sagaforfatteren. Men herom mere senere.

Endelig synes det at fremgaa af Gunnlaugs Replik S. 215², at Þorsteinn i sin foregaaende Replik har omtalt ikke blot Þorfinns, men ogsaa Önunds Sønner¹, samt at en Bemærkning om de sidste her er udfaldet i vore Haandskrifter eller maaske i Originalhaandskriftet.

Hist og her finder vi i Sagaens Tekst smaa Lejlighedsbemærkninger, som ikke ligefrem vedkommer Fortællingens Gang og godt kunde udelades, uden at denne blev forstyrret. Udgiverne har for det meste været enige i at betragte disse Bemærkninger som senere Indskud. De kunde dog maaske ogsaa forklares som begrundede i en for Forfatteren ejendommelig Tilbøjelighed til Digressioner. Men herom mere i det følgende.

II. Foreløbige Bemærkninger om Gunnl.'s Alder.

Gunnl. gælder for at være en af de paalideligste islandske Sagaer. Dens Begivenheder passer fuldstændig ind i det kronologiske Skema, saaledes som det var fastslaaet af ARE og hans Efterfølgere, saavel for islandske som for udenlandske Begivenheder². Hvor den har Berøringspunkter med andre Sagaer, stemmer den

¹ WIMMER, Oldn. Læseb. S. 82²⁵⁻²⁶ med Anm. Gunnl. M. Fortalen S. XVII.

² Naar Sagaen sætter Svend Tveskægs Død altfor tidlig, efter GUDBR. VIGFÚSSON'S og MOGK'S Opfattelse af Sagaens Kronologi (Safn t. s. Ísl. I S. 439, M. Zeittafel S. XXIV, jfr. selve Sagaen S. 241, M. k. 13, 1-2) endda før 1004 Efteraar, befinder den sig i Overensstemmelse med alle andre islandske Kilder, hvoraf de fleste lader Svend dø i Aaret 1008 eller 1009, enkelte derimod saa tidlig som 1005 eller 1006 (Flatøannalerne, den legendariske Óh.). Jfr. MUNCH, D. n. Folks Hist. I, 2 S. 490. Fejlen kan altsaa ikke særlig lægges Gunnl. til Last. Og naar den lader Knud (den Store) bestige Tronen i Danmark umiddelbart efter sin Faders Død og ikke ved noget om, at det var Broderen Harald, som

i Regelen med disse. Kompositionen er i det hele taget fortrinlig, Fremstillingen flydende og livlig.

Af disse Grunde har man villet slutte, at Gunnl. hører til de ældre islandske Sagaer. FINNUR JÓNSSON henfører den til Slutningen af det 12. Aarhundrede¹, og E. MOGK er for saa vidt enig med ham, som han ogsaa tror, at Sagaens første Udarbejdelse stammer fra den samme Tid (c. 1200), men han mener, at Sagaen i den Skikkelse, hvori den foreligger, er overarbejdet og ikke ældre end fra c. 1250. At Overarbejderen var en gejstlig Mand, slutter han af den Maade, hvorpaa Sagaen omtaler den hedenske Skik at udsætte nyfødte Børn (S. 198², M. k. 3, 2), Kristendommens Indførelse (S. 209⁷, M. k. 7, 1), Gunnlaugs og Helgas kirkelige Begravelse og den førstes Modtagelse af Dødssakramentet (S. 270¹²⁻¹³ og 276¹, M. k. 16, 14 og 18, 6), endvidere af Ordet for bøn (S. 220⁵, M. k. 8, 8) og af den lærde Bemærkning om Sprogforandringen i England (S. 221¹², M. k. 9, 1). Alt dette skulde altsaa stamme fra Overarbejderen og ikke være oprindeligt i Sagaen².

Jeg skal straks tillade mig at udtale, at jeg ikke tror paa den af MOGK formodede Overarbejdelse af Sagaen. De af ham fremhævede gejstlig farvede Bemærkninger kan godt stamme fra Sagaens oprindelige Forfatter, og det hvad enten vi gaar ud fra, at han levede og skrev ved Slutningen af det 12. Aarhundrede eller omtrent 50 Aar senere. Med Hensyn til Ordet for bøn, 'Bøn om noget ondt', bemærkes særlig, at det sikkert ikke er noget gejstligt Udtryk. Det kan sammenlignes med forskøp i H Hund. v. 34⁴, hvor biðja forskapa betyder ganske det samme som Gunnl.'s biðja forbœna; bægge disse Ord kan godt stamme fra den hedenske Tid; for bøn forekommer allerede i den stockholmske Homiliebog paa flere Steder³, hvoraf følger, at det har været i Brug ved Aar 1200; det kan altsaa godt være oprindeligt i Sagaen, selv om vi tillægger den en saa høj Alder. I øvrigt maa jeg tillade mig at bemærke, at de paaviste gejstlige Udtryk er af en saadan Art, at de ikke nødvendigvis behøver at stamme fra en gejstlig, men kun fra en kristelig troende Mand, og noget lignende gælder Bemærkningen om Sprogskiftet i England; man behøver kun at minde om Snorri Sturluson for at vise, at der fandtes Lægmand paa Island, som man kunde tiltro en saadan Bemærkning.

Vi vender da tilbage til Spørsmaalet om Sagaens Alder. Den antages, som sagt, at stamme fra Slutningen af det 12. Aarh., men Beviserne for en saa høj Alder mangler. De Kriterier, hvortil denne Antagelse støtter sig, er af en altfor almindelig Natur til, at man ved Hjælp af dem kan fastsætte Sagaens Tilblivelsestid.

En ordnet og med andre Kilder overensstemmende Tidsregning er i sig selv ikke noget afgørende Bevis hverken for en Sagas historiske Paalidelighed eller for

arvede dette Rige efter Faderen, samt at Knud først efter Broderens Død blev Konge i Danmark, saa stemmer ogsaa dette fuldstændig med andre islandske (og norske) Kilder (jfr. Knytlinga s. Fms. XI S. 185; Fagrsk. FJ.'s Udg. S. 139⁴; Theodricus Monum. hist. Norv. S. 25¹⁵; Hist. Norv. Monum. 121⁶; Hkr. FJ. Óh. k. 24, II S. 31).

¹ Lit. Hist. II S. 422—425.

² Gunnl. M. Fortalen S. XV—XVI. Jfr. PAUL'S Grundriss der germ. Phil.² II S. 749.

³ Se L. LARSSON, Ordförrådet, under for bœn.

dens høje Alder. Tværtimod vil man være berettiget til at betragte Sagaer, der udmærker sig i denne Henseende, med nogen Mistillid. Den mundtlige Tradition, hvoraf den islandske Slægtsaga er fremvokset, synes med forholdsvis stor Troskab at have opbevaret Erindringen om vigtige eller interessante Begivenheder og i de store Hovedtræk ogsaa om deres Tidsfølge, men den har i Følge sin Natur ikke sin Styrke i kronologiske Enkeltheder. Derfor spiller Tidsregningen ogsaa i de fleste af disse Sagaer en underordnet Rolle, og de Tidsangivelser, der findes, er ofte selvmodsigende eller i Modstrid med andre Kilder. Med stor Skarpsindighed har navnlig GUÐBRANDUR VIGFÚSSON i sin bekendte Afhandling 'Um tímatal' i Safn til sögu Íslands I. Bind søgt at trænge ind i den islandske Slægtsagas kronologiske Labyrinth og fordele Begivenhederne paa de enkelte Aar. Jeg skal ikke i denne Forbindelse komme nærmere ind paa dette Æmne, men kun udtale, at Sagaernes Tidsregning, naar man kommer udenfor det af ARE fastslaaede kronologiske Skema, der betegnes ved Lovsigemandsrækken og de store Hovedbegivenheder som Landets Opdagelse, Altingets Oprettelse, Kristendommens Antagelse o. s. v., er i høj Grad usikker. Det sikreste Holdepunkt er Slægtrækkerne, som opbevaredes med stor Omhu i de forskellige Slægter og allerede tidlig blev optegnede, men det Tidsmaal, som et enkelt eller flere paa hinanden følgende Slægtled spænder over i de forskellige Slægtrækker, er langt fra konstant, hvorved Beregningen bliver usikker. Overhovedet er det en ligefrem og naturlig Følge af Sagaens Forhold til den mundtlige Overlevering, at Begivenhedernes Tid i Regelen kun kan bestemmes med omtrentlig Nøjagtighed og at de kun sjældent lader sig henføre til bestemte Aar. Naar man derfor møder en Saga, som tilsyneladende udmærker sig ved kronologisk Nøjagtighed, som ikke gør sig skyldig i Selvmodsigelser og stemmer godt med andre Kilder, er der en Mulighed, ja en ikke ringe Sandsynlighed for, at dette kronologiske System er kunstig tilvejebragt, samt at det snarere skyldes Forfatterens Belæsthed og Lærdom end en til Grund liggende uforfalsket mundtlig Tradition. Men Belæsthed og Lærdom forudsætter Kendskab til en Række ældre Literaturværker og peger derfor hen til en forholdsvis sen Tilblivelsestid. For Resten er Gunnl.'s Tidsregning ikke ganske fri for Modsigelser i Forhold til andre Kilder. Naar den saaledes lader Hallfreds Broder Galti endnu være i Live ved Gunnlaugs Tilbagekomst til Island fra hans første Udenlandsrejse, som i Følge GUÐBR. VIGFÚSSON'S og MOGK'S Opfattelse af Sagaens Tidsregning falder i Aaret 1005 (jfr. Tidstabellen i Gunnl. M. S. XXIV—XXV), saa er dette i Strid med Hallfredar saga, som beretter, at Galti blev dræbt paa Hunavatns Ting samtidig med, at Efterretningen om Olaf Tryggvasons Død ved Svoldr blev bragt op til Island, altsaa i Foraaet 1001¹.

¹ Gunnl. S. 247¹¹ (M. k. 13, 21). Hallfredar s. Forn. S. 109—111. Jfr. Vatnsd. k. 45, Forn. S. 75, og Landn. Stb. k. 183 = Hb. k. 149 (Udg. 1843 S. 184). Iøvrigt bør det bemærkes, at GUÐBR. VIGFÚSSON gør Vold paa Sagaens egen Tidsregning, naar han fordele dens Begivenheder paa bestemte Aar (Safn t. s. Ísl. I 437 fgg.). Hans Udgangspunkt er Gunnlaugs første Udenlandsrejse, som han henfører til Aaret 1001, altsaa 1 Aar efter Kristendommens Indførelse paa Island. Dette Aar, mener han, staar fast af følgende Grunde: ¹) Gunnlaugr rejser i Følge Sagaen med Auðun festgarmr, og Sagaen bemærker ud-

En fortrinlig Komposition og en flydende sagamæssig Fremstillingsform kan heller ikke betragtes som noget sikkert Kriterium for en Sagas høje Alder. Snarere taler disse Fortrin for, at Sagaen ikke kan være meget gammel. Naar man i denne Henseende sammenligner f. Eks. Heiðarvíga saga med Gunnl., kan man ikke være i Tvivl om, at Gunnl. er meget yngre. Heiðarvíga sagas springende og ubehjælpssomme Fremstilling¹ tyder paa, at den stammer fra en Tid, da Sagaen endnu ikke havde traadt sine Børnesko, medens Gunnl.'s glatte Form peger hen til en langt senere Tid.

Fuldstændig betydningsløst for Spørsmålet om Gunnl.'s Alder er det bekendte Sted i Sturl.'s Prolog (Sturl.³ I S. 120⁵⁻¹⁰), hvoraf man har villet slutte, at de fleste „Íslendinga sögur“ var nedskrevne før Biskop Brands Død i Aaret 1201. Jeg vil i en anden Forbindelse paavise, at Sturlungaprologen er bygget over Sturla Þórðarsons ellers tabte Fortale til hans Íslendinga saga, at den omtalte „Íslendinga sögur“ vedrørende Slutning beror paa en falsk Tolkning, der gaar ud fra en for-

trykkelig, at dette skete, før end Auðun nægtede at medtage Ósvífrs-Sønnerne til Udlandet, da de havde paadraget sig Fredløshed ved deres Deltagelse i Kjartans Drab. ²) Ósvífrs-Sønnerne erklæres for fredløse i Sommeren 1002, og samme Efteraar drukner Auðun festargramr, bægge Dele i Følge Laxd. (k. 51, 2-7) — „vi har altsaa“, siger G. V., „to Sagaers enstemmige Vidnesbyrd om, at Gunnlaugs Udenlandsrejse falder før 1002“. ³) Ved Gunnlaugs Ankomst til Norge er Olaf Tryggvason død (Aar 1000) og Erik Jarl har tiltraadt Regeringen. Heraf sluttes, at Gunnlaugs Udenlandsrejse maa falde i Aaret 1001. Hertil maa bemærkes: ¹) Laxd. omtaler slet ikke Gunnlaugs Udenlandsrejse; vi har altsaa kun Gunnl.'s, ikke ogsaa Laxd.'s, Vidnesbyrd om, at denne Rejse falder før 1002; tillige bør det fremhæves, at Gunnl. paa dette Sted ligefrem citerer Laxd. og derfor er en af denne Saga afledet Kilde; at Citatet er ægte, vil senere blive paavist. ²) Laxd.'s Tidsangivelser er ikke til at stole paa (jfr. Indledn. til KÅLUND'S Københavnske Udg. af Laxd. s. XL—XLI og XLIII—XLIV). KÅLUND mener, at Ósvífrs-Sønnernes Fredløshed og Auðuns Drukning bør henføres til 1003 (Laxd. l. c. S. LIX). ³) Gunnl.'s Tidsangivelse med Hensyn til Gunnlaugs første Udenlandsrejse er ubestemt; Forfatteren synes at have tænkt sig et Mellemrum af op imod 6 Aar mellem Kristendommens Antagelse og Udenlandsreisen. Først siger han (S. 204, M. k. 5, 7), at Gunnlaugr var 12 Aar gammel, da han første Gang tænkte paa at rejse til Udlandet og som en Følge af Faderens Modstand flyttede til Borg, hvor han opholdt sig et Aar (Gunnl. S. 205, M. k. 5, 11) og fik Undervisning i Lovkyndighed hos Þorsteinn. Ved Slutningen af dette Aar er Gunnlaugr altsaa 13 Aar gammel. Saa hedder det (Gunnl. S. 209, M. k. 7, 1): Þessu næst urðu þau tíðindi, . . . at landit varð allt kristit. Gunnlaugr ormsbunga, . . . var nú ýmist at Borg með Þorsteini eða heima með Illuga sex vetr, ok var hann þá átján vetra. Af Aldersangivelsen (18 vetra) ser man, at „de seks Vintre“ regnes fra det Tidspunkt, da Gunnlaugr først kom til Þorsteinn som en 12 Aar gammel Knøs. Men Tidsforholdet til det faste Punkt, Kristendommens Antagelse i Aaret 1000, er i Følge Sagaens egne Ord ubestemt. I Følge Sammenhængen synes det dog at ligge nærmest at antage, at Forfatteren har tænkt sig Gunnlaugr 13 Aar gammel ved den Tid, Kristendommen blev antaget. Hans første Udenlandsrejse falder da 5 Aar senere, altsaa c. 1005. Dette stemmer fuldstændig med MUNCH'S Beregning (MUNCH, D. n. Folks Hist. I, 2 S. 443 N. u. T. og S. 871), som dog gaar ud fra andre Forudsætninger. Gaar vi ud fra, at Forfatteren har henført Udenlandsreisen til 1005, hvad der dog kun *tilnærmelsesvis* lader sig udlede af Sagaens Ord, kan de andre i Sagaen fremstillede Begivenheders Tid let udregnes i Forhold dertil. Gunnlaugs andet Besøg hos Aðalráðr falder da i 1007, og Svend Tveskægs Død i Følge Sagaens Ord (S. 241, M. k. 13, 2) enten i 1007 eller 1008, hvilket nogenlunde stemmer med den sædvanlige islandske Tidsregning (jfr. ovenfor S. 6). Den Forsigtighed, Sagaskriveren udviser ved sin ubestemte Tidsangivelse („þessu næst“), burde mane os til Varsomhed i vor Behandling af de islandske Slegtsagaers Kronologi.

¹ Jfr. herom KR. KÅLUND i hans Fortale til Heiðarv. s. Kbh. 1904 S. XVI.

vansket Tekst, at Stedet, naar man lægger den rigtige i Reykjarfjarðarbók opbevarede Tekst til Grund for Tolkningen, slet ikke sigter til de saakaldte „Íslendinga sögur“, men kun til de Sagaer, som før Sturla havde behandlet det samme Tidsrum, som Sturlu saga og Sturlas Íslendinga saga spænder over, samt at disse saakaldte „samtidige“ Sagaers Nedskrivningstid ikke bestemmes i Forhold til Biskop Brands Død, men i Forhold til det Tidspunkt, da Sturla skrev sin Íslendinga saga. Dette Sted maa derfor fuldstændig lades ude af Betragtning, naar det gælder at bestemme en islandsk Slægtsagas Alder. Man er med Hensyn til Afgørelsen af dette Spørsmaal udelukkende henvist til de Kriterier, der kan udledes af Sagaen selv.

Ejendommeligt for Gunnl. er den ridderlig-romantiske Understrøm, som gaar igennem Sagaen fra Begyndelsen til Enden, rigtignok dæmpet og mildnet (med bevidst Kunst?) ved den for islandske Sagaer ejendommelige objektive Fremstillingsform, men dog overalt til at tage og føle paa bagved den kolde og rolige Sagastils glatte Overflade. Den mærkes i Faderens uvilkaarlige Udbrud, „Helga den fagre“, da han første Gang ser sin yndige Datter (S. 201, M. k. 4, 9), og i Skildringen af hendes fuldt udviklede skønne Skikkelse med den guldgule Lokkefyldte (S. 206, M. k. 5, 13). Den fremtræder i de to Medbejleres ridderlige Holdning, i deres Tapperhed og uforfærdede Mod, men fremfor alt i Sagaens bevægende Motiv, Skildringen af den til Døden trofaste Elskov, og klart og tydelig bryder den frem i Sagaens sentimentale og noget vample Slutning, hvor Helga dør i sin sidste Mands Arme med den af Gunnlaugr skænkede Kappe udfoldet foran sig. Gunnl. er en ridderlig Elskovsroman paa nordisk historisk Baggrund, en islandsk strengleikr i Sagastil. Til dels forklæres dette naturligt ved det gennem Traditionen givne Sagastof. Der kan næppe være Tvivl om, at Sagaen i de store Træk skildrer virkelige historiske Begivenheder. Men den Maade, hvorpaa Stoffet er behandlet, bærer Ridder-sagaens idealiserede Præg, som navnlig træder skarpt frem, naar man sammenligner Sagaens Fremstillingsform med den ægte, hjemlige Sagas — som f. Eks. Egils sagas — realistiske Fremstilling. Egill er en ægte nordisk Vikingetype, Gunnlaugr og Hrafn forklædte Ridderskikkelser. En sjælden Gang hænder det ogsaa, at Gunnl.'s romantiske Indhold sprænger den klassiske Sagastil og slaar over i Ridder-sagaens mere svulstige Fremstilling, saaledes f. Eks. naar det hedder S. 264¹² (M. k. 15, 6): ok reyndiz Gunnlaugr inn hraustasti ok inn vaskasti drengr ok inn hardasti karlmaðr¹, eller S. 268¹² (M. k. 16, 8): með stórum höggum ok öruggum atgangi, er hvárr veitti þóðrum². Paa bægge de anførte Steder

¹ En lignende, kun endnu mere overlæstet, superlativisk Udtryksmaade findes f. Eks. i Tristrams saga, Kbh. 1878, 1. k. S. 3—4 og i Möttuls saga, samme Udg., 1. k. S. 217. Epiteterne hraustr og vaskr akkumuleres f. Eks. Bevers saga k. 7 (Forns. Suðrl. S. 218²⁰); Begreberne hreysti og hardleikr sammenstilles f. Eks. i Karlamagn. s. k. 70 S. 246²⁸.

² Jfr. Þiðreks s. UNGER k. 210 S. 198¹⁶ (BERTELSEN k. 309 S. 18): hefja þeir sína orrustu með stórum höggum . . . ok hvárr gengr nær þóðrum; k. 219 S. 204⁴ (BERT. k. 318 S. 29): Ok nú ganga þeir hvárr þóðrum djarfliga ígegn ok óhræðiliga . . . ok nú sparir hvárrgi sinn skjöld né brynju ok láta fyrir vera stórum höggum; k. 386 S. 328—329: hefja þeir sitt einvígi með stórum höggum ok sækjaz langa hrið allhreystimannliga.

viser sig, i de udhævede Begyndelsesbogstaver, den Forkærlighed for allitererede Udtryk, som er saa fremtrædende i Riddersagaerne¹. Af en lignende Art er Sammenstillingen vænleiks ok vaxtar Gunnl. S. 251⁷ (jfr. Mírmanns saga k. 2 S. 141¹⁵: á vøxt ok vænleik). Naar det S. 206⁵ (M. k. 5, 13) siges, at Helgas Haar var svá fagrt sem barit gull² synes dette Udtryk ogsaa at være paavirket af Riddersagaens Stil³. Mindre Vægt lægger jeg paa, at Ordsprogsverset Eigi leyna augu, ef ann kona manni forekommer baade i Gunnl. S. 251² (M. k. 14, 11) og i Bærings saga k. 15 (Forns. Suðrl. S. 97⁴¹).

De paapegede Overensstemmelser med Riddersagaen i Tendens og Fremstilling taler for, at Gunnl. ikke kan være meget gammel. Riddersagaen trænger *ikke* igennem paa Island før end henimod Midten af det 13. Aarh.⁴ Gunnl. kan da næppe være ældre end fra den sidste Halvdel af dette Aarhundrede.

Her vil vi foreløbig forlade Spørsaaret om Gunnl.'s Alder. Det kan ikke behandles paa en fyldestgørende Maade, før end Sagaens Forhold til andre Kilder er behandlet og Ægtheden af de ovenfor omtalte hist og her indskudte Sidebemærkninger undersøgt.

III. Sagaens Kilder. De formentlige Interpolationer.

I A, det ældste og i det hele det bedste Haandskrift, bærer Sagaen følgende Overskrift:

„Saga þeirra Hrafns ok Gunnlaugs ormstungu, eptir því sem sagt hefir Ari prestur inn fróði Þorgilsson, er mestr fræðimaðr hefir verit á Íslandi á landnámásögur⁵ ok forna fræði“.

B har kun: „Saga af Gunnlaugi ormstungu“ (og som Randbemærkning: „Gunnlaugs saga“) uden nogen Henvisning til eller Bemærkning om ARE.

Med Støtte i B har de fleste Udgivere betragtet Henvisningen til ARE som et senere Tillæg, dog, som det synes, uden tilstrækkelig Grund.

Udeladelsen i B er fuldstændig af samme Art som de mange ovenfor S. 3

¹ Jfr. CEDERSCHÖLD's Fortale til Forns. Suðrl. S. VI fgg.

² Saaledes B; A skal have gullband, men i Følge Faksimilet i Udg. 1847 (Tavle VI) synes der at kunne læses „Gull barid“.

³ Jfr. Þidr. s. UNGER k. 269 S. 241²⁷ (BERTELSEN k. 341 S. 147²¹): sá hefir hár svá mikit ok fagrt sem barit gull, og den af Riddersagaens Manér i høj Grad paavirkede Hauks þátr hábrókar Fms. X S. 206²⁵: hann hafði hár svá fagrt sem silki eða barit gull. Der kan ikke være Tvivl om, at Læsemaaden barit gull (eller gull barit?), „det slagne Guld“, er den oprindelige paa vort Sted (jfr. Glossaret til WIMMER's Oldn. Læsebog 3. Udg. under berja).

⁴ Jfr. CEDERSCHÖLD i Indledn. til hans Udg. af Erex saga S. VIII—IX og til Forns. Suðrl. S. clxxxvii N. 2 u. T.

⁵ Saaledes (ikke landnáms-) staar der i Haandskriftet. Jfr. Faksimilet bagved Udgaven 1775.

fremhævede Udeladelser i dette Haandskrift, som aabenbart er fremgaaede af en bevidst Tendens til at forkorte. Den beviser derfor ingenting.

I Realiteten gaar Henvisningen ud paa, at ARE enten ligefrem er Forfatter til Sagaen, eller dog at den oprindeligt er skrevet efter hans Diktat eller under hans Vejledning.

Denne Paastand er absurd. Den modbevises ved hele Sagaens Fremstillingsform, dens Stil, dens Tone, dens romantiske Tendens, dens næsten fuldstændige Mangel paa Kildeangivelser o. s. v. — altsammen saa uligt ARE som vel muligt. Men netop fordi Paastanden er falsk, maa den være fremsat i en bestemt Hensigt. Og denne kan ikke være nogen anden end den at give Fortællingen et større Præg af historisk Sandhed ved at stille den under ARE's mægtige Autoritet.

En saadan Paastand maa i Følge dens Tendens langt snarere tillægges Sagaens oprindelige Forfatter, som gerne saa, at hans Fortælling gjorde det tilsigtede Sandhedsindtryk paa Læseren, end en senere Afskriver, som ikke i samme Grad var interesseret i at overbevise Læseren om Fortællingens Paalidelighed.

Den Tendens, der ligger til Grund for Paastanden, viser sig tydelig i den tilføjede Relativsætning, hvorved ARE karakteriseres som den største „frœðimaðr á landnámasögur ok forna frœði“, som overhovedet har eksisteret paa Island.

Vi har her den første af de lejlighedsvis indskudte Sidebemærkninger, som vi møder hist og her i Sagaen, navnlig i Haandskriftet A. Mange af dem udtaler ved Hjælp af et Adjektiv i Superlativ, at den og den i Sagaen forekommende Person har udmærket sig fremfor andre ved en eller anden Egenskab. Saaledes hedder det om Myremændenes Slægt, at nogle af dens Medlemmer har udmærket sig ved Skønhed, andre derimod ved Grimhed¹, om Gunnarr Hlífaron, at han ved Siden af Gunnarr fra Hlíðarendi og Steinþórr fra Eyrr var den største Fægter og Idrætsmand blandt islandske Bønder², om Ólafr pái, at han nød den største Anseelse af alle Høvdinge ved Bredefjorden³, om Illugi svartí, at han var den største Høvding i Borgarfjordseggen næst efter Þorsteinn Egilsson⁴, og om Þorsteins Datter Helga, at hun „efter sagakyndige Mænds („fróðra manna“) Udsagn var den skønneste Kvinde paa Island“⁵. Om Gunnlaugr bemærkes, at han ved sin Hjemkomst fra sin Udenlandsrejse blev anset for at være „mikit afbragð annarra manna fyrir margs sakir, bæði afls ok vænleiks ok vaxtar“⁶. Af en lignende Art er det, naar en Þorsteinn Egilsson tilhørende *Hest* siges at have været „den bedste i Borgarfjorden“⁷, og naar det Alting, paa hvilket Tvekampen mellem Gunnlaugr og Hrafn udkæmpedes, betegnes som den talrigste Altingsforsamling ved Siden af de to efter Njáls-Branden og Heiðarvíg afholdte Alting⁸. Nogle af disse

¹ Gunnl. S. 190—191. ² Gunnl. S. 191. ³ Gunnl. S. 200. ⁴ Gunnl. S. 202. ⁵ Gunnl. S. 206. ⁶ Gunnl. S. 251. ⁷ Gunnl. S. 213.

⁸ Gunnl. S. 259: „Þat hefir it þriðja þing verit fjölmennast, annat eptir brennu Njáls, it þriðja eptir Heiðarvíg“. Saaledes A; B udelader de syv første Ord, sikkert ved en ren Forglemmelse. Jeg ser ingen Grund til at udelukke disse Ord som uægte eller til at forandre noget i A's Tekst. Ordenstallet þriði betegner her, i Forbindelse med Superlativen, ikke den tredje (d. v. s. mindste) Grad af Talrigbed i Forhold til de to andre talrigste Forsamlinger, endnu mindre *Tidsfølgen*

Udsagn — de, der mangler i B¹, — anses af Udgiverne for at være senere Indskud, medens de ikke har taget Anstød af de andre, som gaar uanfægtede gennem alle Udgaver. Som jeg allerede har fremhævet, har Udeladelserne i B ikke den mindste Betydning. Udgiverne gør sig altsaa her skyldige i en Modsigelse. De paapegede superlativiske Udsagn ligner hinanden i den Grad, at de maa staa og falde med hinanden. At forkaste dem allesammen kan der jo ikke paa nogen Maade være Tale om. De synes altsaa alle at være oprindelige i Sagaen. Forøvrigt vil jeg senere vende tilbage til nogle af disse Steder. Her bemærkes kun, at Overskriftens Karakteristik af ARE som den største Autoritet paa Landnams-Historiens og Oldtidskundskabens Omraade formelt taget stemmer nøje overens med flere andre i Sagaen forekommende utvivlsomt ægte Udtryk, og med Hensyn til Indholdet paa en naturlig Maade slutter sig til den foregaaende Paastand om, at Sagaen gaar tilbage til ARE som Forfatter eller dog som den fornemste Hjemmelsmand, en Paastand, som i Følge sin Tendens synes at maatte tillægges Sagaens Forfatter. Her er der det ejendommelige, at medens Paastanden ubetinget maa betegnes som en tendentiøs Usandhed, kan der ikke være Tvivl om, at Forfatteren i sin dertil knyttede Karakteristik af ARE udtaler sin Samtids enstemmige Dom om ham². Denne sidste Udtalelse har altsaa en ikke ringe litteraturhistorisk Betydning, idet den støtter Hauksbogens Vidnesbyrd om, at ARE er den første, der har skrevet om de islandske Landnam³. Og den synes ogsaa, med Hensyn til Spørsmålet om Gunnlaugs sagas Kilder, at indeholde et lille Sandhedsmoment, idet der ikke kan være Tvivl om, at de i Sagaen meddelte Slægtrækker, for saa vidt som de gaar tilbage til Landnamstiden, middelbart eller umiddelbart stammer fra en Landnáma, som Forfatteren i Følge Overskriften synes at have betragtet som et Værk af ARE. Vi gaar da over til at behandle Gunnl.'s Forhold til Landnáma.

Sagaens Berøringspunkter med Landn. er hverken mange eller særlig oplysende. At Gunnl. i Forhold til Landn. er en afledet Kilde, kan ikke være tvivlsomt, men i nogle Tilfælde er det vanskeligt at afgøre, om Sagaen direkte har benyttet Landn., eller Lighederne beror paa indirekte Overføring gennem andre Kilder, som igen har laant fra Landn. Af Sagaens Hovedpersoner omtaler Landn. baade Gunn-

som MOKK synes at mene (Fortalen til Udg. 1908 S. XIX), men omtrent d. s. s. 'selv tredje', d. v. s. 'en af tre'. Derfor fortsættes med annat . . . it þriðja. Man sammenligne Eyrb. GERING k. 12, 11: Steinþórr er til þess tekinn, at inn þriði maðr hafi bezt verit vígr á Íslandi með þeim Helga Droplaugarsyni ok Vémundi kǫgur. Njála Udg. 1875 k. 138⁷ (FJ. k. 138, 2): Hann (o: Eyjólfur) var inn þriði maðr mestr lǫgmaðr á Íslandi. At þriði her ikke betyder 'den tredje i Rækken', men 'en iblandt tre', fremgaar af Sammenligning med Nj. k. 109⁹¹ og 135¹⁴⁴ (FJ. k. 109, 26 og 135, 33), hvor ganske det samme siges om Þórhallr Ásgrímsson (hann var inn þriði maðr mestr lǫgmaðr á Íslandi). Jfr. ogsaa Gunnl. S. 191⁹, hvor det ikke vilde have gjort nogen Forskel med Hensyn til Meningen, selv om der havde staaet: Gunnarr hefir verit inn þriði maðr bezt vígr . . . annarr Gunnarr at Hliðarenda, þriði Steinþórr á Eyri.

¹ Altsaa Bemærkningen om ARE (i Overskriften), om Myremændenes Skønhed eller Grimhed (S. 190—91), om Gunnarr Hlifarson (S. 191).

² Jfr. f. Eks. Hkr.'s Prolog.

³ Landn. Hb. k. 354 Udg. 1843 S. 320 N. 12 u. T.

laugr og Hrafn, men kun som Led i en Slægtrække¹. Konflikten mellem dem omtales ikke, og heller ikke Tvistens Æble, den skønne Helga, med andre Ord intet af Sagaens egentlige Indhold. Det er altsaa kun i Slægtrækkerne, at de to Kilder berører hinanden, og her stemmer Gunnl. gennemgaaende med Landn.

Den første Slægtrække, som vi møder i Gunnl., er Helgas Fader Þorsteins, Myremændenes bekendte Slægt, i Sagaens 1. Kapitel. Den stemmer i alle Enkeltheder med den ældste Landn.-Recension, som her er repræsenteret ved den yngre Mb.², men afviger fra Recensionen Stb.-Hb., for saa vidt som Sagaen nævner Þorsteins Moder Ásgerðr Bjarnardóttir, som ikke omtales i Stb.-Hb. Denne sidste Recension kan altsaa ikke være Sagaens Kilde; og trods Overensstemmelsen med den ældste Recension, er der Grunde, der taler for, at Slægtrækken ikke direkte er laant fra denne, men fra Egils saga, som med Hensyn til den stemmer fuldstændig baade med den yngre Mb. og Gunnl.³ Naar Sagaen kalder Kveld-Úlfr for hersir, tyder det paa Laan fra Egils saga⁴, men ikke fra Landn.-Recensionerne, som intet Steds tillægger Kveld-Úlfr denne Titel. Dertil kommer, hvad der er det vigtigste, at Sagaens første Kapitel, som vi senere skal vise, for største Delen er et Sammenpluk af Notitser, hentede fra Egils saga. Det er da rimeligt, at Kapitlets Begyndelse, Slægtrækken, ogsaa stammer fra samme Kilde. Naar det senere i samme Kapitel (Gunnl. S. 191⁸) hedder, at Þorsteinn blev gift med Jófríðr, Datter af Gunnarr Hlífason, og (S. 192¹) at Jófríðr da var Enke efter Þóroddr Tungu-Oddson, maa man vel ogsaa antage, at disse Notitser er laante fra Egils saga snarere end fra Landn., som bægge beretter det samme⁵. Men naar Gunnl. her tilføjer, at

¹ Stb. k. 174 (om Skinna-Björn) omtaler Gunnlaugr og hans to Brødre Hermundr og Ketill som Dattersønner af Ásbjörn inn auðgi Harðarson (Hb. k. 140 udelader dette Slægtled). Den yngre Mb., som har selvstændige Varianter til dette Kapitel, stemmer med Stb. (jfr. Udg. 1843 S. 170). I Kapitlet om Ásbjörns Fader Hörðr (Gunnlaugs Oldefader), Stb. k. 99, Mb. k. 26, 2. Stykke (Udg. 1843 S. 100 N. 20 u. T. og S. 111—112 — Hb. er defekt) omtales Gunnlaugr ikke, men en Sammenligning med Laxd. k. 6, som har øst af Landn., synes at vise, at den oprindelige Landn. har omtalt ham ogsaa paa dette Sted (jfr. min Afhdl. 'Landn. og Laxd.' i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1908 S. 156). Hrafn omtales som Broder til Helga Qnundardóttir i Stb. k. 75 (om Sigmundr, Søn af Ketill Þistill) og i det tilsvarende Kapitel i den yngre Mb., som her har flere ejendommelige Læsemaader; Hb. k. 63 udelader den herhen hørende Notits. Som Søn af Geirný Gnúpsdóttir, en Moster til Skapti Lovsigemand, omtales Hrafn i Stb. k. 365, Hb. k. 320 og i den yngre Mb. (Udg. 1843, S. 298).

² Landn. F.J. S. 245—246. Udg. 1843 S. 76. Om Landn.-Recensionernes Forhold se min Afhdl. 'Landn. og Egils s.' i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1904 S. 167—183.

³ Jfr. Egils s. k. 1, 31, 56 og 66, S. 3—4, 99, 182—183 og 245—246 (her og i det følgende henvises til FINNUR JÓNSSON'S Udg. af denne Saga, København 1886-1888, naar ikke andet udtrykkelig bemærkes).

⁴ Jfr. Egils s. k. 1 S. 4⁶ (Hann tók lends manns rétt) og k. 27 S. 86¹² (Nús hersis hefnd við hilmi efnd).

⁵ Egils s. k. 79 S. 294¹⁻⁴. Landn. Stb. k. 109 (Hb. og Mb. defekt, men Stb.'s Tekst støttes af Laxd. k. 7, 25), jfr. Stb. k. 37 (Hb. defekt, men synes i Følge d. y. Mb. at have stemt med Stb. i det væsentlige; Mb. har i Begyndelsen af Kapitlet dobbelt Tekst, den ene taget fra den ældre Mb., som her repræsenterer den oprindelige Landnámatekst, den anden i Følge udtrykkelig Bemærkning taget fra Hb.; i den sidste Del af Kapitlet, som det her kommer an paa, har d. y. Mb. selvstændige Varianter; jfr. om Landn.-Recensionernes Forhold til hinanden og til Hønsa-Þóris s. min Afhdl. 'Landn. og Hønsa-Þóris s.' i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1905 S. 72—75), Udg. 1843 S. 116 og 61. Jfr. Íslendingabók k. 5.

Jófríðr med sin første Mand havde en Datter ved Navn Húngerðr, som blev opfostret paa Borg hos Stefaderen, og senere (i k. 11 S. 248, M. k. 14, 2) beretter, at denne Húngerðr blev gift med Svertingr Hafrbjarnarson, saa kan disse Notitser ikke være laante fra Egils saga, som hverken omtaler Húngerðr eller hendes Mand Svertingr, men maa stamme fra tilsvarende Notitser i Landn.¹ Man ser heraf, at Gunnl.'s Forfatter ved Siden af Egils saga maa have haft for sig en Landnáma-tekst. Men i Slutningen af første Kapitel, hvor han af Þorsteins „mange Børn“ kun opregner tre Sønner (S. 192), vender han igen tilbage til Egils saga, hvor en fuldstændig Liste over de „ti“ Børn af dette Kuld findes²; Landn., som af Þorsteins Børn kun nævner (den i Følge Egils s. uægte Søn) Hrifla³, kan her ikke have tjent som Kilde. Saaledes springer Forfatteren fra den ene Kilde til den anden.

Det næste Berøringspunkt med Landn. findes S. 202 (M. k. 5, 1—3), hvor Saagen giver Illugi den sortes Slægtrække saa vel paa fædrene som paa mødrene Side. For mødrene Slægten kunde rigtignok Egils saga have tjent som Kilde, idet den har den samme Slægtrække, overensstemmende med Gunnl.; kun føres den der et Led højere op, til Hrómundr inn háleyski⁴. Men for fædrene Slægten finder vi kun en Parallel i Landn., og da denne ogsaa har Slægtrækken paa mødrene Side i fuld Overensstemmelse med Gunnl., kan der næppe være Tvivl om, at Landn. er Kilde for det hele⁵.

Lige efter Illugis Slægtrække har Gunnl. S. 202—203 (M. k. 5, 3) en Notits om hans Hustru Ingibjörgs Afstamning baade paa fædrene og paa mødrene Side. Paralleller dertil finder vi ikke blot i Landn., men ogsaa i Laxd. og Bárðar s. Snæfellsáss⁶, og til dels i Eyrb.⁷ Bárðar s., som sikkert er yngre end Gunnl., kan ikke komme i Betragtning som Kilde. Heller ikke Eyrb., som kun beretter, at Illugi var gift med Ingibjörg Ásbjarnardóttir uden at give nærmere Oplysninger om hendes Slægt. Valget staar altsaa mellem Landn. og Laxd., og da Landn. er benyttet lige i Forvejen, kan det næppe være tvivlsomt, at den ogsaa her er

¹ Stb. k. 37 (jfr. foregaaende Note u. T.) og 329 (Hb. udelader Notitsen; den yngre Mb., som har selvstændige Varianter til Kapitlet, stemmer med Stb.); Udg. 1843 S. 61 og 272.

² Egils s. k. 89 S. 294—295.

³ Hb. k. 55 (Stb. udelader Notitsen), jfr. d. y. Mb. FJ. S. 246. Udg. 1843 S. 75 N. 17 u. T.

⁴ Egils s. k. 56 S. 184¹¹.

⁵ Jfr. for fædrene Slægtens Vedkommende Landn. Stb. k. 43, Hb. k. 31. Udg. 1843 S. 66—67. Den yngre Mb., som har ejendommelige Afvigelser, stemmer i dette Punkt med de andre. Slægtrækken paa mødrene Side findes i Stb. k. 15, Hb. k. 15; Udg. 1843 S. 44—45 (den yngre Mb. stemmer i det faktiske med de andre). Paa dette Sted synes Gunnl. at være nærmest beslægtet med Hb., idet denne ikke fører Slægtrækken længere op end til Gunnlaugr ormstunga den ældre, medens de andre først standser ved hans Fader Hrómundr. Jfr. endvidere Stb. k. 46, Hb. k. 34 med d. y. Mb.'s Variant FJ. S. 245⁹; Udg. 1843 S. 68.

⁶ Landn. Stb. k. 44, Hb. k. 32; Udg. 1843 S. 67 (Mb. stemmer med de andre). Jfr. Stb. k. 99, Mb. k. 26 (Hb. defekt); Udg. 1843 S. 112, 101 og 347 (om Forholdet mellem Landn.-Recensionerne se min Afhdl. 'Landn. og Laxd.' i Aarb. f. n. Oldk. 1908 S. 153—156). Endvidere Stb. k. 174, Hb. k. 140; Udg. 1843 S. 170 (Mb. stemmer med de andre og har her en selvstændig Tilføjelse). Laxd. KÅLUND's tyske Udg. k. 6, 3. Bárðar s. k. 11.

⁷ Eyrb. Gering k. 17, 1.

Gunnl.'s Kilde, uagtet Laxd., som vi senere vil se, hører til de Skrifter, som Gunnl.'s Forfatter har haft for sig og benyttet. I Virkeligheden er Landn. her fælles Kilde for Laxd. og Gunnl. For Resten findes der i Gunnl. en lille Afvigelse fra Landn. (og Laxd.), som synes at stamme fra selve Sagaforfatteren, da den findes baade i A og B. Ingibjörgs Moder, Miðfjarðar-Skeggi's Datter, kaldes nemlig i Gunnl. for Þorgerðr, medens hun i Landn. (og Laxd.) hedder Þorbjörg¹, hvilket sikkert er det rigtige Navn. Grunden til denne Fejl i Gunnl. turde være et flygtigt Excerpt af en med Stb. k. 99 stemmende Landnámatekst. Her omtales nemlig først „Ásbjörn, er átti Þorbjörgu“ og lige efter deres Søn „Hnaki, hann átti Þorgerði“. Gunnl.'s Forfatter synes at have forvekslet Navnene paa Ásbjörns Hustru og hans Svigerdatter, enten fordi han skrev efter Hukommelsen, eller ogsaa fordi hans Øje under Læsningen af Landnámateksten et Øjeblik forvildede sig fra det første til det sidste „átti“. Hvis dette forholder sig saaledes, har vi her et Bevis for, at Landn. og ikke Laxd. er Sagaens Kilde paa dette Sted, idet nemlig Laxd. hverken omtaler Hnaki eller hans Hustru Þorgerðr.

Til disse Slægtrækker knytter Gunnl. en Bemærkning om, at Ingibjörg og Illugi havde mange Børn, men at *kun faa af dem har Betydning for Sagaen*. Derpaa hedder det i umiddelbar Tilslutning til den sidste Bemærkning: Hermundr hét son þeirra, enn annarr Gunnlaugr. Dette stemmer fuldstændig med Laxd. k. 6, 3 og kunde maaske være laant derfra, men er dog vistnok snarere laant fra det til Laxd. svarende Landnámakapitel, Stb. k. 99, Mb. k. 26 (om Hörðr — Hb. defekt), hvor baade Stb. og Mb. synes at have gjort sig skyldige i en Udeladelse². Men det kunde ogsaa være taget fra det til Stb. k. 174 svarende Landnámakapitel (om Skinna-Björn), hvor der opregnes tre Sønner, nemlig Gunnlaugr, Hermundr og Ketill; denne sidste er da udeladt i Gunnl., i Henhold til den foregaaende Bemærkning, som Sagaen ivedkommende, medens Hermundr medtages, fordi han spiller en vis Rolle senere i Sagaen, dels som Skjoldbærer for Broderen (S. 257, M. k. 14, 25) dels som Hævner (S. 273—274, M. k. 17, 5—8). Foruden disse tre Sønner omtaler Landn. af de „mange Børn“ kun Datteren Kolfinna³.

Hrafns Slægtrække meddeler Sagaen S. 207—208, M. k. 6, 1—3. Den er ufuldstændig, for saa vidt som den paa fædrene Side ikke gaar længere op end til Faderen, Önundr. Men denne Ufuldstændighed deler den med samme Slægtrække i Landn. Stb. k. 365, Hb. k. 320, som ikke engang nævner Önundr, men kun holder

¹ Ogsaa Bárðar s., som sikkert har øst af en Landnámatekst, har Þorbjörg.

² Jfr. ovenfor Note 1 u. T. til S. 14, og min Afhdl. 'Landn. og Laxd.' i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1908 S. 153—156.

³ Stb. k. 67, Hb. k. 55. I Følge denne Recension er Kolfinna gift med Hrútr, Søn af Tanni Torfason, som nedstammede fra Hrútr Herjólfsson, Höskulds Halvbroder (se Laxd., Njála og navnlig Landn. Stb. k. 106 — Hb. og Mb. defekt), i 4. Led. Dette kan ikke være rigtigt. Tanni kan i Følge Slægtrækken næppe have levet før end i den første Halvdel af det 12. Aarhundrede, og dette stemmer med, at han og hans Hustru Hallfríðr omtales i et gammelt Diplom fra c. 1120 (Dipl. Isl. I S. 174, jfr. 279). Den yngre Mb. har her den oprindelige Tekst, idet den gør Kolfinnas Mand Hrútr til en Søn af Þórir, som igen var en Dattersøn af Hrútr Herjólfsson, hvilket nok kan passe. Jfr. Landn. F.J. S. 245⁸⁰ og Udg. 1843 S. 75.

sig til Hrafns mødrene Slægt (d. y. Mb. stemmer med Stb.-Hb.). Dette Landn.-Sted, i Forbindelse med Stb. k. 75, hvor Hrafns Søster Helga omtales som *Önundar dóttir*, forklarer tilfulde Stedet i Gunnl. (paa det til Stb. k. 75 svarende Sted udelader Hb. Notitsen om Helga, hvorimod d. y. Mb., som har selvstændige Variationer til Kapitlet, stemmer med Stb.). Det kan altsaa ikke være tvivlsomt, at denne Slægtrække i Gunnl. er laant fra Landn. Sagaens Forfatter synes ikke at have vidst noget andet eller mere om Hrafns opadgaaende Slægtrække, end hvad Landn. beretter, og af dette meddeler han ikke engang alt, saaledes ikke noget om, at Hrafns Bedstemoder paa mødrene Side, *Gnúps Hustru*, var *Arnbjörg Ráðormsdóttir*. Derimod omtaler han Hrafns Slægtskab med *Skapti Lovsigemand* i fuld Overensstemmelse med Landn. Af Hrafns Søsken nævner Sagaen 2 Brødre, som ikke omtales i Landn., hvorimod den forbigaar Søsteren Helga, aabenbart fordi hun ikke spiller nogen Rolle i Sagaen, hvad for Resten Brødrene heller ikke gør; dog synes en Bemærkning om dem at være udfaldet i Samtalen mellem *Þorsteinn Egilsson* og *Gunnlaugr S.* 214—215, M. k. 7, 17, hvad enten dette nu skyldes Forfatterens egen Forglemmelse eller en senere Afskriver¹, og paa to andre Steder (S. 255 og 273, M. k. 14, 20 og 17, 4) omtales de flygtig. Sagaens Forfatter maa med Hensyn til disse Mænd have haft en af Landn. uafhængig, rimeligvis mundtlig, Tradition at bygge paa. Tildigtede af ham er de næppe. Dette kan sluttes deraf, at han ikke ellers paa dette Sted tilføjer noget ud over, hvad Landn. meddeler om denne Slægt, og navnlig ikke fører fædrene Slægten længere op end til *Önundr*. For Fortællingens Gang er de overflødige. Forfatteren kan da næppe have haft anden Grund til at indføre dem end en ham foreliggende mundtlig eller skriftlig Tradition. Noget mere mistænkelige er derimod andre Personer af Hrafns Slægt, som optræder ganske uanmeldte henimod Sagaens Slutning. Der er først „*Önunds Søstersønner*“, *Grímr* og *Óláfr*, som ledsager Hrafn paa hans sidste Udenlandsrejse og deltager i Tvekampen (S. 263 fgg., M. k. 15, 1 fgg.), og lidt senere „*Önunds Frænder*“, *Björn* og *Þorgrímr*, og hans „*Brodersøn*“ Hrafn, som dræbes eller lemlestes til Hævn for *Gunnlaugr*. De almindelige Slægtbetegnelser (Søstersønner, Frænder, Brodersøn), uden Nævnelse af Søsteren eller Broderen eller nærmere Angivelse af Slægtskabet for Frændernes Vedkommende, tyder paa, at Forfatteren for disse Personer, som hverken omtales i Landn. eller i andre Kilder, ikke har haft nogen levende mundtlig eller skriftlig Tradition at øse af, men han behøvede dem for Sagaens Slutning, Søstersønnerne for Tvekampens Skyld, som Pendanter til *Gunnlaugs Frænde Þorkell svartí*, og de andre for Hævns Skyld, uden hvilken en islandsk Saga ikke er fuldstændig. Jeg hælder derfor til den Mening, at disse Personer er opdigtede. Vel omtales *Grímr* og *Óláfr* i det Þórðr *Kolbeinsson* tillagte Vers (S. 268, M. k. 16,7), men Ægtheden af dette, ligesom for Resten flere af Sagaens Vers, synes tvivlsom, hvorom mere i det følgende.

I Tilslutning til Hrafns Slægtrække omtaler Sagaen (S. 209, M. k. 6, 4) *Þorfinnr Sel-Þórisson* paa *Rauðameln* og hans „syv Sønner“, hvoraf dog kun nævnes

¹ Jfr. ovenfor S. 6.

tre, Þorgils, Eyjólfur (A, Eyvindur B) og Þórir. Disse Mænd spiller næsten ingen Rolle senere i Sagaen, idet de kun benyttes som Genstand for *mannjǫfnuðr* i det påfølgende Replikskifte mellem Þorsteinn og Gunnlaugr, hvor denne frier til Helga¹, og man faar det Indtryk, at det er for dette Replikskiftes Skyld, at de indføres her ved Siden af Önundur og hans Sønner, som ogsaa indgaar, eller har fra først af indgaaet, i Replikskiftet. De maa være tagne fra Kapitlet om Sel-Þórir i Landn. — Stb. k. 68, Hb. k. 56, Udg. 1843 S. 78 — hvor Stb. ganske rigtig opregner 7 Sønner ved Navn, og d. y. Mb., som i dette Kapitel har flere ejendommelige Afvigelser, stemmer med Stb., undtagen for saa vidt som den udelader ok mellem Navnene og omstiller de to sidste Navne, Þórormr og Þórir², hvilket viser, at den her ikke afskriver Stb.; at Mb.'s Tekst er selvstændig, fremgaar ogsaa deraf, at den til Listen over Sønnerne knytter en Slægtrække fra en af dem (Steinn) ned til Markús paa Melar. Hb. udelader Navnelisten, men lidt længere henne i Kapitlet har den, ligesom for Resten ogsaa de andre Haandskrifter, en Notits om, at to af Sønnerne, Þorkell og Þorgils, blev gifte med Unnr Álfsdóttir. To af de i Gunnl. nævnte Sønner, Þorgils og Þórir, nævnes ogsaa i Stb. og d. y. Mb., derimod ikke den tredje, om hvis Navn Haandskrifterne til Gunnl. ikke er enige (Eyjólfur eller Eyvindur). Da dette er den eneste Uoverensstemmelse med Landn., og da Haandskrifterne vakler med Hensyn til dette ene Navn, turde det ikke være for dristigt at antage, at Sagaens Original har haft et fra bægge de overleverede Læsemaader forskelligt Navn, som stemte med et af Navnene paa Landn.'s Liste. I hvert Fald kan det ikke være tvivlsomt, at Sagaen her gaar tilbage til Landn.

I Anledning af Húngerðr Þóroddsdatters Giftermaal med Svertingr Hafr-Bjarnarson (jfr. ovenfor S. 15) omtaler Gunnl. S. 248 (M. k. 14, 3) Húngerðrs „Slægting“ Þorkell, hos hvem Brylluppet stod, og meddeler hans Afstamning, som, bortset fra Fejlen „Torfa“ for Þorkels (eller hans, jfr. ovenfor S. 6), fuldstændig stemmer med Landn. Stb. k. 37 (Hb. defekt, d. y. Mb. stemmer med Stb.) og Hb. k. 17 (Stb. udelader den herhen hørende Notits, d. y. Mb. stemmer med Hb.)³. Slægtskabet mellem Þorkell og Húngerðr bestaar i, at han er Søstersøn, Húngerðr derimod Sønnedatter af Tungu-Oddr. At Landn. ogsaa her har tjent som Kilde, kan ikke være tvivlsomt.

I Følge Sagaen S. 274 (M. k. 18) blev Helga for anden Gang gift med Þorkell Hallkelsson fra Hraundalr⁴. Denne Mand omtales ikke i Landn., som derimod kender en til Gaarden Hraundalr knyttet Slægt Hraundællir, nedstammende fra Stedets Landnamsmand Steinólfr gennem hans Søn Þorleifr⁵. I Bjarnar s. Hitd. omtales en Steinólfr í Hraundal som Ven af og samtidig med Þórðr Kolbeinsson,

¹ Gunnl. S. 214—215, M. k. 7, 16—17.

² Afvigelserne er ikke noterede i Landn.-Udgaverne.

³ Jfr. Udg. 1843 S. 61 og 46. D. y. Mb. har paa disse to Steder næppe selvstændig Betydning.

⁴ Om Beliggenheden af de to Gaarde af dette Navn se KÅLUND, Island I S. 390.

⁵ Landn. Stb. k. 65, Hb. k. 53, Udg. 1843 S. 74 (Mb. har ejendommelige Afvigelser, men stemmer i det væsentlige med Stb.-Hb.).

rimeligvis en Søn af Þorleifr Steinólfsson¹, og vistnok den samme Mand, som i Grettis s. optræder under samme Navn og siges at have været Søn af Þorleifr í Hraundal, fra hvem Hraundølerne stammede². Gunnl. gør ikke det mindste Forsøg paa at sætte denne Þorkell Hallkelsson fra Hraundalr i Forbindelse med Hraundalsslægten, hvilket viser, at Sagaen her er fuldstændig uafhængig af Landn. og efter al Sandsynlighed bygger paa en mundtlig Tradition.

Det staar altsaa fast, at Gunnl. paa flere Steder har benyttet Landn. for de Slægtrækker, den meddeler, og naar Sagaen i sin Overskrift beraaber sig paa ARE og samtidig fremhæver hans Fortjenester af Landnamshistorien, er det sandsynligt, at dens Forfatter fortrinsvis har tænkt paa disse Laan fra Landn., som han synes at have betragtet som et Værk af ARE. Men for Resten er Sagaens Forhold til Landn.-Recensionerne uklart. Man kan ikke se, om den Landn.-Tekst, Forfatteren benyttede, har været nærmest beslægtet med vor Stb.-Hb. eller med Mb. Kun paa ét Sted, hvor der er Tale om Illugi den sortes Afstamning paa mødrene Side, synes Sagaen at være nærmere beslægtet med Hb. end med de andre Landn.-Haandskrifter, idet den ligesom Hb. ikke fører Slægtrækken længere op end til Gunnlaugr ormstunga den ældre (jfr. ovenfor S. 15 N. 5 u. T.). Men denne Overensstemmelse med Hb. er dog nærmest kun af negativ Natur og kan ret vel være tilfældig. Af andre Steder fremgaar det da ogsaa, at Sagaens Forfatter ikke umiddelbart kan have benyttet Hb., f. Eks. ikke med Hensyn til Hrafns Fader Önundr, som ikke findes omtalt i Hb. (jfr. ovenfor S. 16—17). Vi kan derfor ikke af Sagaens Stilling til Landn. drage nogen sikre Slutninger, hverken med Hensyn til Landn.-Recensionernes gensidige Forhold, eller med Hensyn til de Sagaen selv vedrørende Spørsaal, f. Eks. dens Alder, undtagen for saa vidt som den maa være yngre end den oprindelige Landn.-Tekst.

At Sagaens Forfatter har benyttet *Egils saga*, er hævet over al Tvivl.

Det er allerede antydnet (ovenfor S. 14), at Sagaens første Kapitel for største Delen er et Sammenpluk af Notitser hentede fra Egils s. Dette skal nu paavises nærmere i det enkelte.

At Slægtrækken i Begyndelsen af Kapitlet snarere stammer fra Egils s. end fra Landn., har vi allerede set (ovenfor S. 14). Den paafølgende Sætning: Þorsteinn bjó at Borg í Borgarfirði stemmer næsten ordret med Egils s. k. 79 S. 294²⁴. Derpaa følger en Skildring af Þorsteins Personlighed. Først siges han at have været audigr at fé ok höfðingi mikill; hertil findes ikke ligefrem noget Sidestykke i Egils s., men det fremgaar af, hvad denne Saga fortæller om Þorsteinn i k. 79 fgg., at han har været velhavende, og som Høvding skildres han i følgende Ord: Þorsteinn var maðr órefjusamr ok réttlátr ok óáleitinn við menn, en helt hlut sínum, ef aðrir menn leituðu á hann, enda veitti þat þungt flestum at etja kappi við hann (Egils s. k. 84 S. 315¹⁶),

¹ B Hitd. BOER k. 22 S. 48.

² Grett. BOER k. 60, 6—12 og k. 61, 3. Guðbr. VIGFÚSSON forveksler i Safn t. s. Ísl. I S. 478 denne yngre Steinólfur med hans Farfader, Landnamsmanden.

ligesom han ogsaa omtales som Ejer af et goðorð (s. St. k. 80 S. 298¹) med tilhørende Tingmænd (k. 81 S. 302¹) og optræder som Gode paa Tinge under Retsforhandlingerne med Steinarr (k. 81—82). Resten af denne Personskildring har Gunnl. — bortset fra et Par selvstændige Tilføjelser — ligefrem laant fra Egils s. k. 79 Begyndelsen (S. 293¹⁻⁵), dog med en *Omstilling af Egenskaberne, som aabenbart er foretagen i en bestemt Hensigt*. Ordenen er i Gunnl. følgende: 1. Vitr maðr ok hógværr ok hófsmaðr um alla hluti, hvilket næsten ordret stemmer med den *sidste* Sætning i Egils s. (Þorsteinn var vitr maðr ok kyrrlátr, hógværr, stilltr manna bezt). — 2. Eigi¹ var hann afreksmaðr um vøxt ok afl sem Egill faðir hans², en þó var hann it mesta afarmenni, svarende til den *midterste* Sætning i Egils s. (Hann var mikill ok sterkr, ok þó eigi eptir því sem faðir hans). — Her indskyder Gunnl. en selvstændig Bemærkning, hvortil der ikke ligefrem findes noget tilsvarende i Egils s., om Þorsteins Vennesælhed, en Egenskab, som dog let kan udledes af de andre Egenskaber, Egils s. tillægger ham (kyrrlátr, hógværr, stilltr, órefjusamr, réttlátr, óáleitinn). — 3. Þorsteinn var vænn maðr, hvítr á hák ok eygr manna bezt, svarende til den *første* Sætning i Egils s. (Þorsteinn, son Egils, þá er hann óx upp, var allra manna fríðastr sýnum, hvítr á hák ok bjartr álitum).

Hermed slutter Beskrivelsen af Þorsteinn i Gunnl. Men i umiddelbar Tilknytning til dens sidste Led, om Þorsteins *Skønhed*, finder vi i A den allerede ovenfor (S. 12) flygtig omtalte Bemærkning om, at mange af hans Slægt, Myremændene, udmærkede sig ved overordentlig *Skønhed*, andre derimod ved overordentlig Grimhed. Her har vi aabenbart Grunden til den paaviste Omordning af Þorsteins fra Egils s. k. 79 laante Egenskaber. Af disse gemmes *Skønheden* til sidst, fordi den paatænkes benyttet som Tilknytningspunkt for den følgende Bemærkning om Slægten. En Følge heraf er, at de intellektuelle og moralske Egenskaber (vitr, hógværr, hófsmaðr), som i Egils s. staar paa sidste Plads, maa rykke op, og de stilles da ganske naturligt foran de legemlige Egenskaber, Størrelse og Styrke, som beholder deres Plads i Midten, og knyttes til den foregaaende Bemærkning om, at Þorsteinn var „en stor Høvding“, hvilket ogsaa falder naturligt, idet navnlig

¹ Saaledes bør der sikkert skrives med B; i A staar Engi, som i denne Forbindelse lyder nedsettende og næppe kan forenes med den efterfølgende Sætning. Meningen er aabenbart kun at fremhæve, at Þorsteinn, uagtet han var voldsomt stærk (afarmenni), dog ikke i samme Grad som Faderen udmærkede sig ved Størrelse og Styrke. Eftertrykket ligger paa Ordene sem faðir hans. Ordet afarmenni betyder her, ligesom forresten overalt hvor det forekommer, 'en kæmpestærk Person' (saaledes rigtig oversat i EIRÍKUR JÓNSSON'S Ordbog), ikke 'et overmodigt Menneske' (FRITZNER), hvilket vilde stride imod andre Þorsteinn tillagte Egenskaber (hógværr, hófsmaðr).

² Her indskyder A lejlighedsvis en Bemærkning om, at Egill af kyndige Mænd (fróðum mönnum) regnes for at have været den største Kæmpe og Holmgangsmænd paa Island samt den for sine Bedrifter mest ansete af Bondesønner [dette synes at være Betydningen af mest ætlat, hvor der maa underforstaas hánum, egentlig: 'den som man *tiltroede* mest, d. v. s. de største Bedrifter'], og der tilføjes, at han var fræðimaðr mikill ok manna vitrastr. Jeg forbigaar denne Bemærkning paa dette Sted for ikke at forstyrre Sammenligningen med Egils s. k. 79, men vil senere vende tilbage til den.

Klogskaben (vitri) er en Egenskab, som en Høvding ikke kan undvære. Denne Omstilling af det fra Egils s. hentede Stof er *fælles for bægge Haandskrifter*, A og B, og maa derfor være *oprindelig i Sagaen*. Den *paafølgende Bemærkning om Myreslægten maa da ogsaa have hørt til Sagaen fra Begyndelsen af*, idet den, og kun den, giver os en naturlig Forklaring af Grunden til Omstillingen. Under Henvisning til B, som udelader denne Bemærkning, har alle de senere Udgivere efter JÓN SIGURÐSSON'S Eksempel været enige i at betragte den som „en aabenbar Interpolation“, og jeg har tidligere været af samme Mening¹; men ved nærmere Overvejelse er jeg kommen til det Resultat, at den maa være ægte. Derfor taler ikke blot den Kendsgærning, at det foregaaende fra Egils s. optagne Stof er omordnet med denne Bemærkning for Øje, men ogsaa fremfor alt Bemærkningens Indhold. Sagaens bevægende Motiv er i Grunden Helgas skæbnesvangre Skønhed. Det er den, som skaber den tragiske Konflikt, den, som hidser de to Medbejlere mod hinanden, indtil de falder for hinandens Haand. Derfor fremhæves den ogsaa med bevidst Kunst meget stærkt paa forskellige Steder i Sagaen: i Þorsteins Drøm (S. 194¹⁵, jfr. Drømmens Tolkning S. 196¹³), i Beretningen om Helgas Fødsel (S. 198¹³), i Samtalen mellem Þorsteinn og hans Søster Þorgerðr (S. 200—201), og navnlig i den udførlige Beskrivelse af Helga som fuldt udviklet Kvinde (S. 206²⁻⁷). Naar Sagaen her i sit Indledningskapitel først fremhæver Þorsteins, Helgas Faders, Skønhed og derpaa den Ejendommelighed hos hans Slægt, at dens Medlemmer enten var de skønneste af de skønne eller de grimme af de grimme, saa forbereder den i Virkeligheden paa en fin Maade Fremstillingen af Sagaens bevægende Motiv, den kvindelige Hovedpersons uforlignelige Skønhed, for saa vidt som det lod sig gøre paa dette Punkt af Fortællingen, hvor Helga endnu ikke er indført og derfor efter god Sagaskik helst ikke maatte omtales. Bagved Ordene mærker man let Forfatterens Tanke: Vi vil i det følgende faa mere at høre om Myremændenes Skønhed, som *gik i Arv til Helga*. At Helgas Skønhed er en Slægtsarv fra hendes Fader, antydes ogsaa senere indirekte i Samtalen mellem Þorsteinn og Þorgerðr, hvor Þorsteinn, som tror, at Helga er en Datter af Þorgerðr og Ólafr pái, bemærker: Hefir hon vænleik Ólafs, en hvíti ok yfirbragð vart Mýramanna. Hertil svarer Þorgerðr: Víst er þat satt, er þú segir, bróðir, at hon hefir hvíti ok yfirbragð vart Mýramanna, en eigi vænleik Ólafs, því at hon er eigi hans dóttir, og tilføjer: Með sannindum at segja þér, frændi, þá er hon þín dóttir². Fra Indholdets Side harmonerer altsaa Bemærkningens om Myremændenes Slægtmærker fuldstændig med Sagaens Plan og med det følgende, og ser ud til at være ægte nok, tilmed naar vi betænker, hvor stor Betydning de gamle tillagde Slægten. Men dertil kommer, at Bemærkningens, og forresten ogsaa i Hovedtrækkene hele det om Myreslægten handlende Stykke, hvortil den udgør Indledningen, er taget fra den samme Kilde, som Forfatteren har benyttet for alt

¹ Jfr. min Afh. 'Landn. og Egils s.' i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1904 S. 229—230.

² Gunnl. S. 200—201.

det foregaaende, nemlig Egils s., hvilket fremgaar af følgende Sammenstilling af Bægge Sagaers Tekst:

Gunnl. S. 190^s—191^s:

(Svá segja fróðir menn, at) margir í ætt Mýramanna, þeir sem frá Agli eru komnir hafi verit manna vænstir, en þat sé þó mjök sundrgreiniligt, því at sumir í þeirri ætt er kallat at ljótastir menn hafi verit. Í þeirri ætt hafa ok verit margir atgervismenn um marga hluti, (sem var Kjartan Óláfsson pá ok Víga-Barði ok Skúli Þorsteinsson). Sumir váru ok skáldmenn miklir í þeirri ætt: (Björn Hitdælakappi, Einarr prestur Skúlason, Snorri Sturluson ok margir aðrir).

Egils saga k. 87 S. 321¹⁵—322¹:

Frá Þorsteini er mikil ætt komin (ok mart stórmenni) ok skáld mǫrg, ok er þat Mýramanna kyn ok svá allt þat, er komit er frá Skalla-Grími. Lengi helz þat í ætt þeirri, at menn váru sterkir ok vígamenn miklir, (en sumir spakir at viti). Þat var sundrleitt mjök, því at í þeirri ætt hafa fæðz þeir menn, er fríðastir hafa verit á Íslandi, (sem var Þorsteinn Egilsson ok Kjartan Óláfsson, systurson Þorsteins, ok Hallr Guðmundarson, svá ok Helga in fagra, dóttir Þorsteins, er þeir deildu um, Gunnlaugr ormstunga ok Skáld-Hrafn), en fleiri váru Mýramenn manna ljótastir.

For Oversigtens Skyld har jeg her stillet i Parentes alt hvad der ikke er fælles for bægge Tekster. Derved ser man let, dels hvad Gunnl.'s Forfatter har føjet til, dels hvad han har udeladt af den i Egils s. foreliggende Tekst, og det derfra optagne Stof fremtræder klart som staaende udenfor Parenteserne i bægge Tekster. Det bemærkes, at ordet atgervismenn i Gunnl., som har en meget omfattende Betydning, paa dette Sted sikkert særlig betegner Personer, der udmærker sig ved Styrke og Tapperhed, hvad der fremgaar af de anførte Eksempler (Kjartan, Víga-Barði, Skúli). Det svarer derfor til sterkir ok vígamenn miklir i Egils s.

Her ligesom andre Steder, hvor der findes Berøringspunkter mellem Gunnl. og Egils s., er det indlysende, at det er den førstnævnte, som har benyttet den sidste, og ikke omvendt. I Egils s., som er en udpræget Slægtsaga, fremtræder denne almindelige Karakteristik af Slægten som en naturlig Afslutning af alt det foregaaende, i Gunnl. som et Indskud midt i Beretningen om Helgas Forældre. Fremstillingen i denne sidste faar derved noget springende og kunstlet, en naturlig Følge af, at Forfatteren arbejder med fremmed Stof.

Sammenligner vi de to Tekster med hinanden, ser vi, at Gunnl. ogsaa i dette Stykke har omordnet det fra Egils s. laante Stof. I denne sidste fremtræder Slægtens Egenskaber — naar vi ser bort fra det Stof, som ikke benyttes i Gunnl. — i følgende Orden: 1. Skjaldegave. 2. Styrke og Tapperhed. 3. Alternativt Skønhed eller

Grimhed. I Gunnl. er Ordenen stik modsat. Skønheden stilles først, dels fordi den formidler Overgangen fra den foregaaende Enkeltmands-Beskrivelse til Slægts-Beskrivelsen, dels fordi den af alle Slægtens Egenskaber er den eneste, som har virkelig Betydning for Sagaens Formaal, og til Skønheden slutter sig saa alternativt Grimheden ligesom i Egils s., men mindre stærkt fremhævet end der (jfr. sumir Gunnl. med fleiri Egils s.), aabenbart fordi Grimheden ikke spiller nogen Rolle i det følgende. Derpaa følger atgervi, d. v. s. Styrke og Tapperhed, der ligesom Skønheden er et legemligt Fortrin — den stilles paa den mellemste Plads ligesom i Egils s. — og endelig indtager den aandelige Egenskab, Skjaldegaven, den sidste Plads. Set i Forhold til den foregaaende Beskrivelse af Þorsteinn er Ordenen her chiasatisk. Det viser sig altsaa, at Omordningen er foretaget i en bestemt Hensigt, idet den for Sagaen vigtigste Slægtsejendommelighed stilles i Forgrunden og benyttes som Bindeled mellem Enkeltbeskrivelsen og Slægts-Beskrivelsen. De andre Egenskaber kunde godt have været udeladte som Sagaen uvedkommende, men det er let forstaaeligt, at de flyder med over fra den benyttede Kilde; maaske medtages de ogsaa for at faa Lejlighed til at anbringe de netop til disse Egenskaber knyttede Eksempler, idet Forfatteren ogsaa ellers ved given Lejlighed søger at glimre ved sin Viden (fróðleikr) og derved af og til forstyrrer Sammenhængen i Sagaen. Som Beviser for den for Slægten ejendommelige Styrke og Tapperhed anfører Sagaen følgende Eksempler: Kjartan Ólafsson og Viga-Barði — hvilket turde forudsætte Kendskab til Laxdæla saga og Heiðarviga saga — samt Skúli Þorsteinsson, som vistnok er laant fra Egils sagas Slutning (k. 87 S. 322), hvor Skúli omtales som en fremragende Viking. Som fortrinlige Skjalde af Myreslægten nævnes Björn Hitdælakappi — hvilket vistnok tyder paa Kendskab til Björns saga — endvidere Einarr Skúlason og Snorri Sturluson, som Forfatteren maaske har kendt fra Snorres Edda, maaske ogsaa fra andre Kilder (mundtlig Overlevering?). Jeg ser ingen gyldig Grund til at anse disse Eksemplifikationer for uægte; tværtimod synes de at være et Udslag af en for Sagaforfatteren ejendommelig Tilbøjelighed til smaa Udskejelser fra Æmnet, hvorved han viser sin Lærdom. Ideen til Eksemplifikationerne synes han at have laant fra Egils saga, der anfører Þorsteinn Egilsson, Kjartan Ólafsson, Hallr Guðmundarson og Helga den skønne som Eksempler paa Myremændenes *Skønhed*, men af nærliggende Grunde kunde han netop ikke optage disse Eksempler fra sin Kilde. Þorsteinn er allerede skildret som skøn umiddelbart i Forvejen, og Helga, som endnu ikke er indført i Sagaen, maatte gemmes til senere, hvor hun ogsaa S. 206 (M. k. 5, 13), *aabenbart med det her behandlede Sted i Egils s. som Kilde*, betegnes som „den skønneste Kvinde, som har levet paa Island“¹. At anføre andre, Sagaen i øvrigt uvedkommende, Eksempler paa Slægtens Skønhed vilde have været at bortlede Læserens Opmærksomhed fra Hovedpersonen Helga og fra hendes Fader, som ogsaa spiller en stor Rolle i det følgende. Derfor udelader

¹ Jfr. Egils s.: í þeirri ætt hafa fœðz þeir menn, er fríðastir hafa verit á Íslandi, sem var . . . Helga in fagra, dóttir þorsteins.

Gunnl. Kjartan paa dette Sted, tilmed da den alt havde benyttet ham som Repræsentant for Slægtens atgervi, og undlader helt at omtale Hallr Guðmundarson.

At det sidst anførte Sted i Gunnl., hvor Helga betegnes som den skønneste Kvinde, Island har fostret, lige saa vel som det andet Sted, hvor Myreslægtens ualmindelige Skønhed fremhæves, er laant fra den samme Kilde, nemlig det her omhandlede Sted i Egils saga, ses ikke blot af Indholdet, men antydes ogsaa ved de ensbetydende Ord, hvormed bægge Steder indledes, idet der i bægge Tilfælde henvises til „fróðir menn“ som Hjemmel. Men da det altsaa staar fast, at bægge Steder er ikke blot nærbeslægtede i Indhold, saaledes at det ene supplerer det andet, men ogsaa laante fra et og samme Sted i Egils s., er det klart, at de maa dele Skæbne med hinanden. Enten er de bægge oprindelige i Sagaen, eller ogsaa bægge uægte. Nu kan der ikke paa nogen Maade være Tale om, at Beskrivelsen af Helga som Islands skønneste Kvinde skulde være en Interpolation. Dette er end ikke faldet en eneste Udgifter ind. Derfor maa ogsaa det Sted, der priser Myreslægtens Skønhed, tilligemed hele den paafølgende Beskrivelse af samme Slægt, være oprindeligt i Sagaen.

Der kan ikke være Tvivl om, at Gunnl. paa bægge disse Steder ved sin Kildeangivelse „fróðir menn“ ene og alene henviser til Egils sagas Forfatter. Ganske paa samme Maade henviser Landn. Stb. k. 90 ved Kildeangivelsen „svá segja fróðir menn“ kun til én Person, nemlig Are frode, hvad der fremgaar af Sammenligning med de andre Landn.-Haandskrifter (Hb. k. 78; dermed stemmer d. y. Mb., som her rigtignok er afledet af Hb., da Stedet falder i den ældre Mb.'s store Lakune). Da vi ved, at Snorri Sturluson efter sin Død fik Tilnavnet „inn fróði“,¹ og da vægtige indre Grunde taler for, at han og ingen anden er Forfatter til Egils s., turde det betragtes som sikkert, at Gunnl. ved sit paa de to Steder gentagne „fróðir menn“ mener Snorri inn fróði.² Men dertil kommer et tredje Sted, hvor Betegnelsen „fróðir menn“ ogsaa henviser til Egils sagas Forfatter, et Sted, som afbryder Þorsteins Beskrivelse i Indledningskapitlet og derfor er forbigaaet ovenfor (S. 20 N. 2 u. T.). Det findes kun i A og lyder saaledes: því at svá er sagt af fróðum mǫnnum, at Egill hafi mestr kappi verit á Íslandi ok hólmǫngumaðr ok mest ætlat af bóndasonum; frœðimaðr var hann ok mikill ok manna vitrastr. Vel finder vi ikke i Egils saga paa noget enkelt Sted en tilsvarende Beskrivelse af Egill. Som den ægte islandske Saga, den er, holder den mere af at skildre Personerne gennem deres Handlinger end ved Opregning af deres Egenskaber. Dog fremhæver den om Egill, at han allerede i sin Opvækst udmærkede sig ved gode Talegaver og Ordsnildhed (k. 31 S. 99¹⁴), hvilke Egenskaber kan siges at være indbefattede i Gunnl.'s mere omfattende „manna vitrastr“. Gunnl.'s Kilde for den anførte

¹ Sturl. Oxf. II S. 84. Sn. E. III Præfatio S. LXXIV⁸.

² Jfr. herom min Afhdl. 'Landn. og Egils s.' i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1904 S. 229–230, hvor der dog S. 230⁶ er indløbet en Fejl i Citatet fra Stb., idet Sidetallet i F. J.'s Udg. (156) er forvekslet med Kapiteltallet (90), og hvor d. y. Mb.'s Afhængighed af Hb. burde have været fremhævet.

Beskrivelse af Egill er dog hverken dette eller noget andet enkelt Sted i Egils saga, men Sagaen i sin Helhed, for saa vidt som den fortæller om Egill; Beskrivelsen er med andre Ord et Slags Kvintessens, uddraget af, hvad Egils s. beretter om Manden. At Egill var en stor Kæmpe, kunde Gunnl.'s Forfatter læse sig til paa hver Side i Egils s.; som drabelig Holmgangsmænd skildres han i Egils s. k. 64 S. 236 fgg. i Tvekampen med Ljótr og k. 65 S. 243—244 i Tvekampen med Atli. Naar han betegnes som „frœðimaðr mikill“, hentyder dette aabenbart til hans Mesterskab i Skjaldedigtingens Kunst, som Sagaen frembyder saa mange Eksempler paa, maaske ogsaa til hans Kendskab til Runernes hemmelighedsfulde Kraft, som fremtræder i Sagaen k. 44 S. 134—135 og k. 72 S. 266.¹ Ordet frœði kan jo betyde baade 'Digt' og 'Trylleformular' (Fritzner² under frœði, neutr.)³. Til Betegnelsen „frœðimaðr mikill“ slutter sig Prædikaterne „manna vitrastr“. Begreberne fróðr og vitr er jo nærbeslægtede med hinanden. Indsigt i Skjaldekunsten og Runekundskab kan godt regnes med til Begrebet vitr³. De samme Steder i Egils s., som ligger til Grund for „frœðimaðr mikill“, kan altsaa have tjent som Udgangspunkt for Betegnelsen „manna vitrastr“. Men desuden tillægger Egils s. Egill andre Egenskaber, af hvilke Prædikaterne „manna vitrastr“ let kunde udledes: Snildhed og Aandsnærværelse i Farens Stund (f. Eks. k. 44 S. 137—138 og 141—142, og k. 56 S. 195 fgg.), Fremsynthed (k. 54 S. 171), Lovkyndighed (k. 56 S. 188—199 og k. 65 S. 242). Egils Beskrivelse i A synes altsaa helt igennem at være uddraget af Egils saga. Herpaa tyder det ogsaa, naar Egill i Beskrivelsen regnes blandt „bondesönnur“, hvilket stemmer med Egils s. k. 60 S. 223¹⁸. Den indledende Kildeangivelse (svá er sagt af fróðum mǫnnum) maa selvfølgelig gaa paa Egils s., eller rettere dens „frode“ Forfatter, ligesom paa de to andre Steder, hvor der i næsten enslydende Ord henvises til „fróðir menn“. Paa alle de tre Steder findes *samme Kilde benyttet og betegnet paa samme Maade*. Dette i Forbindelse med Ensartethed i Indhold tyder paa, at alle tre Steder stammer fra den samme Haand. Og da det ovenfor er godtgjort, at to af dem er oprindelige i Sagaen, synes det tredje, Egils Beskrivelse, ogsaa at maatte være oprindeligt.⁴ Vel indskydes denne Karakteristik af Egill midt i hans Søns Beskrivelse og virker som en Afbrydelse. Men saadanne smaa Digressioner fra det behandlede Æmne synes netop at være ejendommelige for Gunnl.'s Forfatter. Og her knyttes Digressionen

¹ Egils Kendskab til Trolddomskunster viser sig ogsaa ved Rejsningen af Nidstangen k. 57 S. 208.

² Jfr. Fms. VI S. 391²³, hvor Skjalden Stúfr, som kunde mange Digte udenad, siges at være mikill frœðimaðr á kvæði. Overhovedet kan det siges, at der til at være Kunstskjald udfordredes en stor Kundskabsfyldde. Naar det hedder i Hávamál v. 141: Þá namk frævask ok fróðr vesa, omfatter Begrebet fróðr i Følge Sammenhængen (jfr. v. 139 og 140) dels Runekundskab (Troldkyndighed), dels Kyndighed i Skjaldekunst. Baade fróðr og margfróðr kan være Synonymer til fjölkunnigr (se Ordbøgerne).

³ Jfr. Atlamál v. 12: hvat þá varð vitri, es skyldi villt rísta.

⁴ Det bør fremhæves, at Gunnl. kun paa disse tre Steder henviser til „fróðir menn“ som Kilde. Den bruger altsaa dette Udtryk udelukkende om Egils Sagas Forfatter, og ikke om andre i Sagaen benyttede Kilder.

ganske behændig til den foregaaende fra Egils s. hentede Bemærkning, at Þorsteinn ikke i samme Grad som hans Fader udmærkede sig ved Størrelse og Styrke, for derpaa igen at vende tilbage til den afbrudte Tankegang gennem Sætningen: Þorsteinn var ok et mesta afarmenni. Jeg kan ikke være enig med Jón Sigurðsson (Noten til Stedet i hans Udgave) i, at Afbrydelsen „skader Ordføjningen“ i mindste Maade. I syntaktisk Henseende er alt i den bedste Orden. For Ægt-heden taler ogsaa den superlativiske Udtryksmaade (mestr kappi á Íslandi ok hólmgöngumaðr ok mest ætlat af bóndasonum), som er saa ejendommelig for Gunnl. (jfr. ovenfor S. 12—13). Naar Gunnl. i Myreslægtens Beskrivelse betragter Egill som Slægtens Stamfader, i Modsætning til Egils s., som knytter sin Karakteristik af Slægten til Þorsteinn og betragter Skalla-Grímr som Stamfader, taler ogsaa dette for, at Egill i det foregaaende er bleven stillet noget mere i Forgrunden end han stilles nu, hvis det her omhandlede Stykke udelades. Ligeoverfor alle disse Grunde er det fuldstændig uden Betydning, naar B med sin udprægede Tendens til at forkorte (jfr. ovenfor S. 3—4) udelader dette Stykke.

Efter at have skildret Helgas Fader og hendes fædrene Slægt, gaar Gunnl. over til hendes Moder og mødrene Slægt. Her benytter Sagaen, som vi alt har set, to Kilder ved Siden af hinanden, Egils s. og Landn. (jfr. ovenfor S. 14—15). Den første Sætning, der gaar ud paa, at Þorsteinn var gift med Jófríðr, Datter af Gunnarr Hlífáson, synes at være laant fra Egils s. k. 79 S. 294¹ snarere end fra Landn. Derpaa følger en af disse lejlighedsvis indskudte Sidebemærkninger, som er saa ejendommelige for Gunnl., hvor Gunnarr betegnes som den største Fægter og Idrætsmand af alle islandske Bondemænd ved Siden af Gunnarr fra Hlíðarendi og Steinþórr fra Eyrr. Der er ingen Grund til at udelukke denne Sætning som uægte, uagtet den kun findes i A.¹ Den udgør for mødrene Slægtens Vedkommende et Slags Pendant til den foregaaende Beskrivelse af fædrene Slægten og maa derfor staa og falde med denne. Den hører til de superlativiske Udtryk, som er saa almindelige i Gunnl. (jfr. ovenfor). Men for Resten er Indholdet laant dels fra Hønsa-Þóris s. dels fra Eyrb.² Den følgende Bemærkning, om Jófríðs Alder, da hun blev gift med Þorsteinn, synes at være en selvstændig Tilføjelse af Gunnl.'s Forfatter. Notitsen om Jófríðs første Mand synes at gaa tilbage til Egils s. k. 79 S. 294, skønt den ogsaa kunde være laant fra Landn. (jfr. ovenfor S. 14). Derimod maa, som alt bemærket (ovenfor S. 15), Jófríðs Datter af første Ægteskab, Húngerðr, være laant fra Landn. Derpaa ender Stykket om Helgas Moder med en ganske

¹ B udelader ikke blot denne men ogsaa den efterfølgende Sætning (om at Jófríðr var en attenaarig Enke, da hun blev gift med Þorsteinn), som dog af alle anses for ægte.

² Hønsa-Þóris s. (Ísl. s. II) k. 17 S. 182: Hann (þ: Gunnarr Hlífáson) skaut allra manna bezt af hánum (boga), ok er þar helzt til jafnat, er var Gunnarr at Hlíðarenda. Eyrb. k. 12, 11: Steinþórr er til þess tekinn, at enn þriði maðr hafi verit bezt vigr á Íslandi með þeim Helga Droplaugarsyni ok Vémundi kógr. Da Hønsa-Þóris saga særlig berømt de to Gunnarers Færdighed som *Bueskytter*, medens Gunnl. betegner dem som udmærkede Fægtere og Idrætsmænd overhovedet, er det muligt, at Gunnl. i sin Omtale af Gunnarr fra Hlíðarendi ogsaa har støttet sig til Njála, skønt Hønsa-Þóris s. ved Siden af Eyrb. synes at være den nærmeste Kilde.

kort Karakteristik (J. var skörungr mikill), som svarer til Faderens mere udførlige Beskrivelse i det foregaaende, og som ganske sikkert er en selvstændig Tilføjelse af Gunnl.'s Forfatter.¹

Endelig slutter Sagaens Indledningskapitel (S. 197⁴⁻⁶, M. k. 1, 4) med en ganske kort Notits om Þorsteins og Jófríðs Børn, der gaar tilbage til Egils s. k. 79 S. 294—295. Der findes smaa Afvigelser. Til Egils sagas „ti Børn“ svarer i Gunnl. „mange Børn“, en naturlig Følge af, at Helga betragtes som endnu ikke født og derfor ikke kan medtages. Egils s. opregner alle Børnene ved Navn, Gunnl. kun tre af Sønerne med Tilføjelse af en Bemærkning om, at kun faa af Børnene vedkommer Sagaen. Af dem, der nævnes, spiller kun Skúli nogen Rolle i det følgende, Kollsvéinn omtales kun én Gang senere og Egill slet ikke. Tilsyneladende modsiger Kilderne hinanden, naar Egils s. betegner Grímr, Gunnl. derimod Skúli som den ældste af Sønerne. Men ogsaa kun tilsyneladende. Af Egils s. k. 84 S. 311—313 saa Forfatteren til Gunnl., at Grímr døde i en Alder af 10 Aar. Han betragter ham altsaa som død paa det Tidspunkt, da Gunnl. begynder. Derfor regner han ham ikke med, og lader Skúli, som opregnes næst efter ham i Egils s., indtage hans Plads som den ældste af Sønerne. Maaske har han ogsaa tænkt paa Skúli's Ord i Kvadet om Slaget ved Svolder: nú fiðr ǫld at eldumk².

I Gunnl. S. 199³ (M. k. 3, 6) nævnes Þorgerðr Egilsdóttir første Gang uden som sædvanlig at være bleven præsenteret for Læseren. Det forudsættes som bekendt, at hun var en Datter af Egill Skalla-Grimsson og Søster til Þorsteinn. Ligeledes forudsættes det som bekendt, at hun var gift med Óláfr pái, naar denne lidt senere (S. 200⁷, M. k. 4, 3), hvor han nævnes første Gang, uden videre kaldes for Þorsteins mágr. Forfatteren synes at antage det for givet, at hans Læsere kender disse Slægtskabs- og Svogerskabsforhold enten fra Egils s. (k. 66 S. 246 og kap. 78 S. 282—283) eller fra Laxd. (k. 22—23). At Forfatteren har haft Laxd. og ikke Egils s. in mente paa det sidste Sted (hvor Óláfr indføres), synes at fremgaa af den til Óláfs Navn føjede Bemærkning „er þá þótti vera með mestri virðingu allra höfðingja vestr þar“, som synes at være et Uddrag af Laxd. k. 24 fgg.³ I Samtalen mellem Þorsteinn ok Þorgerðr omtales Óláfs vænleikr to Gange i Forbindelse med Myremændenes hvíti ok yfirbragð. Her kan man være i Tvivl om, hvorvidt „Óláfs Skønhed“ er laant fra Laxd.⁴ eller fra Egils s.⁵; snarest er den dog vistnok laant fra den sidste, idet Óláfs Skønhed stilles ved Siden af Myremændenes „Hvidhed“, som kun kan stamme fra Egils s. k. 79 S. 293³,

¹ Gunnl. S. 191⁸—192⁴. M. k. 1, 3—4.

² Hkr. (F.J.) Ó T. k. 105 (UNGER k. 113), I S. 443. Fagrsk. F.J. S. 126. Odds Ól. s. T. Holm. S. 54 (Havn. Groths Udg. S. 102). Fms. II S. 311, Flat. I S. 482.

³ Jfr. navnlig Laxd. k. 24, 4: gerðiz hann höfðingi mikill, og k. 24, 18: Óxu nú mjök metorð Óláfs.

⁴ Jfr. Laxd. k. 20, 6: Óláfr Höskuldsson er nú ok frumvaxti ok er allra manna fríðastr sýnum, þeirra er menn hafi sét, og k. 22, 29.

⁵ Jfr. Egils s. k. 78 S. 282²¹: Hann var þeirra manna fríðastr sýnum, er þá váru á Íslandi.

der allerede er benyttet ovenfor i Þorsteins Beskrivelse (Gunnl. S. 190⁷, se foran). Her beskriver Egils s. Þorsteinn som „hvítr á hár (svarende til hvíti paa det her behandlede Sted) ok þjartr álitum“ (svarende til yfirbragð), og samtidig som „manna friðastr sýnum“, hvilket synes at have givet Anledning til Gunnl.'s opfattelse af „Hvidheden“ som en for Myreslægten, ogsaa dens mandlige Medlemmer, ejendommelig Skønhedsaabenbaring. En anden Opfattelse af Hvidheden, hvortil der ikke i Gunnl.'s prosaiske Tekst findes mindste Spor, fremtræder paa et senere Sted i Egils s. (k. 84 S. 312²⁰), hvor Þorsteinn af hans Fjende Steinarr tiltales med Øgenavnet hvíti i en Forbindelse, der viser, at dette Øgenavn har nedsættende Betydning,¹ omtrent som om der stod blauði eller ragi (Rennr þú nú, Þorsteinn hvíti)². I den samme Betydning forekommer hvítr i Laxd. k. 52, 4, hvor den hadske Þorkell skildrer Kjartan Ólafsson som hvítan mann ok huglausan. Denne Betydningsudvikling hænger sammen med, at den blonde Haar- og Hudfarve, der betegnes ved hvítr, fra først af for Nordboen staar som hørende med til det *kvindelige* Skønhedsideal, en naturlig Følge af, at den hvide Hudfarve var langt mere almindelig hos Kvinden end hos Manden, fordi hun tilbragte sin meste Tid indenfor Husets fire Vægge og derfor bedre bevarede sin lyse Teint end Manden, som mere færdedes i fri Luft. Dette ses af den gamle Digtning, baade Eddakvad og Skjaldedigte, som hyppig priser „den hvide“ eller „den lyse“ Kvinde³, hvorimod hvítr, naar det en enkelt Gang i Eddakvadene bruges

¹ Den samme nedsættende Betydning synes Ordet at have i det Gunnlaugr tillagte Vers Gunnl. S. 251—252, hvor Þorsteinn kaldes for hǫlðr inn hvíti. Jeg bemærker i Forbigaaende, at jeg ikke kan tiltræde Jón Þorkelssons Rettelse Hǫðr for hǫlðr, uagtet den er billiget af Konr. Gíslason (Njála II S. 939) og tiltraadt af Finnur Jónsson (Skjaldedigtn. B S. 187). Rettelsen tilsigter at faa et passende Hovedord til det følgende „hjǫrþeys“, der aabenbart fungerer som Bestemmelsesord i en Kending. Ganske vist faar man derved en fortræffelig Mandkending, men dette var i Grunden overflødigt, da B's Læsemaade hǫlðr (A har det uforstaalige heiðr) i og for sig er en passende Betegnelse for en Mand. Derimod savner man et Bestemmelsesord til Eir i Indskudssætningen (gefin var Eir til aura ung), og F.J. er da nødt til at opfatte Eir som hálfkenning. Jeg er tilbøjelig til at tro, at Verset er gammelt, og føler mig overbevist om, at dets Digter ikke vilde have taalt en hálfkenning. Det savnede Bestemmelsesord til Eir skjuler sig aabenbart i det ellers overflødige „hjǫrþeys“, som synes at være forvansket for hornþeys (se M. S. 37). Med Kendingen hornþeys Eir jfr. hornþeyjar Hnoss hos Kormákr (F.J., Skjaldedigtn. B S. 79) og Gröndals Clavis poet. under femina A 15 og B 14.

² Jfr. Hkr. F.J., Óh. k. 153, II S. 371, hvor Knud den store siger til Ulv jarl: Rennr þú nú, Úlfr inn ragi. Jarlens Svar paa denne Tiltale (Lengra myndir þú renna &c) minder ogsaa paa-faldende om Þorsteins Svar til Steinarr (Lengra skaltu renna &c.). Vi har her en af disse slaaende Overensstemmelser mellem Egils s. og Hkr., der viser, at bægge Værker maa skyldes den samme Forfatter (jfr. min Afhdl. 'Landn. og Egils s.' i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1904 S. 221—223 og Skirnir 1905 S. 365—367, hvor flere lignende Paralleler anføres). Det bemærkes, at Fagrsk., som her er den eneste af Hkr. uafhængige Kongesaga, ikke har noget tilsvarende (jfr. Fagrsk. F.J. k. 30 S. 186).

³ Se f. Eks. HHjǫrv. V. 28³: hvít mæ; HHund. II V. 48⁷⁻⁸: hvít Hǫgna dóttir; Rígsþ. V. 40⁵⁻⁸: mey hvíta; Hárbarðsl. V. 30³ og 32²: in línhvíta (mæ), V. 30⁵: ina gollhvíta (A, -bjǫrtu R); Alvíssm. V. 7⁶: þat it mjallhvíta man; Hávam. V. 97¹⁻³: Billings mey sólhvíta. Jfr. ogsaa þjartr med Sæmsetninger og ljóss i Gerings Wörterbuch. I Skjaldekvad f. Eks. Korm. Möbius k. 17 V. 52¹⁻²: hvít línu Hlín (jfr. k. 6 V. 20²⁻⁴: ljós línu Hlín), k. 3 V. 5⁴: allhvít Áta eldbekks Eir, Haraldskv. (Hrafnsmál) V. 1⁶⁻⁷: mey hvíta haddbjarta, 2⁵⁻⁶: in glæhvarma ok in kverkhvíta. Ved Sæmsetningerne línhvítr, mjallhvítr tænkes der aabenbart nærmest paa hudfarven (jfr. kverkhvítr), ved gollhvítr derimod nærmest paa Haarets guldgule Farve.

om en Mand, synes at have en nedsættende Betydning ('blødagtig') ligesom paa de anførte Steder i Laxd. og Egils s.¹ Den samme Betydning har hvítr brugt om Mænd ogsaa i Skjaldevers, f. Eks. hos Ólafr helgi i Forbindelsen halr inn hvíti (F.J., Skjaldedigtning B S. 212 V. 9) og hos Björn Híttdælakappi i Forbindelsen sveinn inn hvíti (s. St. S. 277 V. 3 og 279 V. 9). Som et forskønnende Epitet om smukke Mænd bruges hvítr derimod næppe før end langt inde i den kristelige Tid. Det ældste Sted, jeg erindrer, er Ágrip DAHLERUP Sp. 94⁶, hvor Kong Inge Haraldsson siges at have været hvítr maðr ok vænn i andliti. I Riddersagaer indgaar dette Epitet hyppig i Skildringer ikke blot af skønne Kvinder², men ogsaa af skønne Mænd³. Naar altsaa Gunnl. betragter „Hvidheden“ som et karakteristisk Skønhedstræk ikke blot for Myreslægtens kvindelige, men ogsaa for dens mandlige Medlemmer, synes den at være paavirket af det senere, kristelige Skønhedsideal. At Riddersagaen her har indvirket paa Gunnl.'s Fremstilling, vil man finde sandsynligt, naar man betænker, at denne netop i Beskrivelsen af Helgas „guldhvide“ Haar (jfr. gollhvítr ovenfor) har laant et karakteristisk Udtryk (svá fagrt sem gull barit) fra Riddersagaen (jfr. ovenfor S. 11).

Den Tilbøjelighed til „Mandjævning“, som viser sig i Gunnl.'s mange superlativiske Udtryk (jfr. ovenfor S. 12—13), fremtræder intet Steds klarere end i Frieriscenen mellem Gunnlaugr og Þorsteinn S. 214—215 (M. k. 7, 16—18). Þorsteinn begrundet sit Afslag ved en „Mandjævning“ mellem Gunnlaugr og andre unge Mænd — de fra Landn. laante Þorfinns-Sønner, maaske ogsaa Önundssønnerne⁴ — som siges ikke at staa tilbage for Gunnlaugr. Dertil svarer denne, at hverken Önundr eller Þorfinnr, ja ikke engang Þorsteinn selv, kan maale sig med hans (Gunnlaugs) Fader Illugi, og mener, at Þorsteinn ikke kan stille noget op imod Illugi's Bedrift paa Þórsnesþing, da han sejrrikt førte sin Sag igennem mod Þorgrímr Kjallaksson. Indholdet af denne Replik stemmer med Eyrb. GERING k. 17, 1—4, og da vi ovenfor (S. 26) har set, at Sagaens Forfatter paa et andet Sted har benyttet Eyrb., er det sandsynligt, at denne ogsaa her er hans Kilde. Hertil bemærker Þorsteinn, at hans egen Stordaad, da han fordrev Steinarr, Søn af Önundr sjóni, nok ogsaa kan komme i Betragtning, hvortil Gunnlaugr svarer, at Æren for denne Daad snarere tilkommer Þorsteins Fader end ham selv. Stoffet til disse Replikker er laant fra Egils s. k. 80—84 S. 295—314. Det bør fremhæves, at i Grunden er hele dette Replikskifte temlig overflødigt i Sagaen. Det hele Stykke (S. 214¹⁵—215¹³ = M. k. 7, 17—18)

¹ Lokas. 20⁴: sveinn inn hvíti, es þér sigli gaf ok þú lagðir lær yfir. Dog bruges hvítr eller þjartr som Væsensmærke om et par af de mandlige Guder (Þrymskv. V. 15²: hvítastr Ása, om Heimdallr; Völuspá V. 53⁶: þjartr, om Freyr, jfr. SnE. I S. 90 om Baldr). Naar hvítr i Völk. V. 2⁹ bruges om Völunds Hals, er det ikke sikkert, at Epitetet er rosende. Det er vistnok ganske simpelt kun bestemt til at fremhæve den blændende Hvidhed, der er saa ejendommelig for Halsen paa solbrændte Mennesker, hvor de ubedækkede Dele af Legemet mødes med de bedækkede. For Resten er der ikke noget unaturligt i, at en Haandværker, der ligesom Kvinderne tilbringer meget af sin Tid inden Døre, tænkes som lys af Hudfarve.

² F. Eks. Erex s. 13¹⁷, Elis s. 73¹⁴ og 87⁵.

³ F. Eks. Bærings s. 122⁵⁰, Flovents s. (B) 168³².

⁴ Jfr. ovenfor S. 17.

kunde godt udelades, uden at man savnede det. Þorsteinn har allerede i det foregaaende tilstrækkelig motiveret sit Standpunkt og Gunnlaugr tilstrækkelig betonet sin Faders ansete Stilling. Efter Þorsteins Replik: „Ekki fer ek í mannjöfnuð“, virker det følgende nærmest stødende. Og dog er der ingen Grund til at tvivle om, at dette Stykke er oprindeligt i Sagaen. I Virkeligheden har vi her en af disse smaa Udskejelser fra Æmnet, beregnede paa gennem „Mandjævning“ at stille Forfatterens historiske Kundskaber i det heldigste Lys, som er saa ejendommelige for Gunnl. Dertil kommer, at Stykket er ganske behændig indføjet i Samtalen mellem Þorsteinn og Gunnlaugr og tjener til yderligere at fremhæve den sidstes ungdommelige Trods, ligesom det heller ikke er let at forstaa, hvad der kunde bevæge en senere Afskriver til at indskyde et Stykke af dette Indhold. Det findes da ogsaa i bægge Haandskrifter og er gaaet uantastet gennem alle Udgaver. For Ægtheden taler det ogsaa, naar Gunnlaugs Hjemstavn i Slutningen af Stykket betegnes som „uppi við fjöllin“, hvilket stemmer overens med Þorsteins Drøm i 2. Kap. (S. 195¹, M. k. 2, 7), hvor den Ørn, som forestiller Gunnlaugr, siges at komme „ofan frá fjöllunum“. Men er Stykket altsaa utvivlsomt oprindeligt i Sagaen, viser det, hvor forsigtig man maa være med at erklære andre lignende lejlighedsvis indføjede Sidebemærkninger i Gunnl. for uægte.

Med Hensyn til Kildespørsmaalet staar det altsaa fast, at Gunnl. ikke blot har laant næsten hele det 1. Kapitel fra Egils s., men ogsaa benyttet den paa flere Steder i de følgende Kapitler. Gennem 1. Kap. som Bindeled knyttes Sagaen til Egils s. og er af Forfatteren aabenbart ment som et Slags Fortsættelse til denne.

At *Laxd.* hører til Gunnl.'s Kilder, har vi allerede fremhævet. Den citeres udtrykkelig paa et Sted i Sagaen, hvor Skipperen Auðun „festargramr“¹ omtales som Gunnlaugs Handelsfælle paa hans første Udenlandsrejse. Her indskyder Gunnl. en af disse for den ejendommelige løst tilknyttede Bemærkninger, som gaar ud paa, at denne Auðun er „den samme Person, som i Følge *Laxd.* („sem segir í *Laxdœla sögu*“) ikke vilde give Ósvifssønnerne Befordring til Udlandet efter Kjartans Drab, hvilket dog skete senere end dette“ (c: Gunnlaugs Udenlandsrejse)². Til Grund for dette Citat ligger aabenbart *Laxd.* k. 51, 5—7, hvor Auðun rigtignok ikke ligefrem nægter at medtage Ósvifssønnerne, men dog udtaler sig paa en saadan Maade, at man kan se, at han er uvillig stemt imod dem og ikke vil have dem med. Udgiverne af Gunnl. har været enige i at betragte denne Notits med Henvisningen til *Laxd.* som et senere Indskud, men, som det synes, uden nogen gyldig Grund. Den stemmer godt med Forfatterens Tilbøjelighed til smaa Ekskurser, og her har han desuden i Slutningsordene „ok varð þat þó síðar en þetta“ selv antyd det sin Bevæggrund til at indsætte denne Bemærkning. Dette ses,

¹ Saaledes A; ogsaa B's iøvrigt forvanskede Læsemaade festingargramr taler for -gramr. Tilnavnets rigtige Form er, som KÅLUND har set (*Laxd. KÅLUND's* københavnske Udg. S. 197), festargarmr, 'Lænkehund' (jfr. FJ., Tilnavne, i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1908 S. 298). Af *Laxd.*-Haandskrifterne har M gennemgaaende festargramr, de andre -garmr. Forfatteren til Gunnl. maa altsaa have haft for sig et med M beslægtet *Laxd.*-Haandskrift.

² Gunnl. S. 212²⁻⁵.

naar vi sammenligner det tilsvarende Sted i Laxd. Her berettes, at Auðun, efter at han havde udtalt sig imod Ósvífssønnerne, og efter at Ósvífr havde spaaet, at det vilde gaa ham galt, *forliste samme Sommer med Mand og Mus* ved Færøerne. Dermed var det udelukket, at han kunde have traadt i Forbindelse med Gunnlaugr efter de i Laxd. skildrede Begivenheder. Derfor fandt Forfatteren til Gunnlaugs s. det ikke overflødigt at fremhæve, at disse sidste faldt paa et senere Tidspunkt end Auðuns Forbindelse med Gunnlaugr, idet *hans egen Beretning kun under denne Forudsætning kunde forliges med Laxd.* Ellers vilde en med Laxd. fortrolig Læser have kunnet indvende, at Auðun, som i Følge Laxd. døde lige efter sin Optræden mod Ósvífssønnerne, umulig senere kunde have traadt i Forbindelse med Gunnlaugr. Notitsen lader sig altsaa ret vel forklare ud fra Forfatterens Standpunkt. Jeg ser derfor ingen Grund til at stemple den som uægte, tilmed da den findes i bægge Haandskrifter.

Det staar altsaa fast, at Forfatteren til Gunnl. har kendt og benyttet Laxd. Derved bekræftes til fulde den ovenfor S. 23 og 27 fremsatte Antagelse, at Gunnl. er paavirket af Laxd., naar den anfører Kjartan Ólafsson som et typisk Eksempel paa en atgervismadr, og ligeledes i Skildringen af Ólafr pái.

Man forstaar let, at Forfatteren til Gunnl. maatte føle sig tiltrukket af Laxd.'s Beretning om Kjartan, Guðrún og Bolli paa Grund af Indholdets store Lighed med det Stof, han selv skulde behandle, Gunnlaugs, Helgas og Hrafns Skæbne. For de Forskere, som mener, at Gunnl. i dens Helhed er en opdigtet Elskovsroman, ligger det da nær at antage, at Gunnl. ikke blot har laant de ovenfor paapegede Enkeltheder men ogsaa Handlingens Hovedtræk fra Laxd., med andre Ord, at hele Sagsaens Handling er digtet over Laxd.'s Beretning om Kjartan som Grundlag, kun med Forandring af Navnene. Dette kan dog ikke være rigtigt. Det kan bevises, at Handlingen i dens Hovedtræk allerede forelaa i den mundtlige Tradition, inden Gunnl. blev skreven. Dette fremgaar af Egils s., som er ældre end Gunnl., hvor den til Helgas Navn knytter den Bemærkning, at det var om hende, Gunnlaugr og Hrafn kæmpede¹. Her har vi hele Gunnl. *in nuce*. Det samme ses ogsaa af det Gunnlaugr tillagte Vers S. 260⁴ (M. k. 14, 32 v. 19, jfr. FJ. Skjaldedigtn. B S. 188), hvis første Halvdel maaske er ægte, men i hvert Fald ældre end Sagaen, da dette Halvvers citeres i Sn. E. I S. 410.² Her udtaler Digteren (Gunnlaugr eller en anden i hans Navn?), at den Kvinde, som han inderlig ønskede at tage til ægte (Helga), ved en unævnt Mands (Hrafns) Skyld blev født til Strid for Mænd. Man ser ogsaa, at Gunnl. baade i Personskildringen og i Udmaling af Enkeltheder er fuldstændig uafhængig af Laxd. Hvilken Forskel er der ikke mellem Gunnlaugr og Kjartan, mellem Hrafn og Bolli, og fremfor alt mellem Helga og Guðrún? Som KR. KÅLUND med Rette har fremhævet, lykkes Kvindeskikkelserne bedst for Laxd.-Forfatteren³. Om Forfatteren til Gunnl. kan man derimod sige, at Skildringen af

¹ Egils s. k. 87 S. 321.

² Det sidste Halvvers er derimod sikkert uægte (se derom WIMMER, Oldn. Læsebog S. XXVIII).

³ Laxd. KÅLUND's københavnske Udg. Indl. S. XLVI (jfr. d. tyske Udg. Einl. S. IX).

Kvinder er hans svage Side. Han har ikke forstaaet at udstyre sin kvindelige Hovedperson med noget ejendommeligt Træk. Vel bærer hendes uforlignelige Skønhed hele Handlingen, men ellers er hun selv uden Initiativ, en Bold i Skæbnens Haand. Ikke paa noget Punkt griber hun selv ind i Handlingen, men lader i Regelen dens Bølger skylle over sig med en iøvrigt for Datidens Kvinde ikke unaturlig Passivitet, som ved Sagaens Slutning gaar over til vammel Sentimentalitet. Hvor tager hun sig ikke ringe ud ved Siden af Guðrúns handlekraftige og imponerende Skikkelse!

Paa den anden Side kan der dog paavises i det mindste ét Eksempel paa, at Forfatteren til Gunnl. har lært noget af Laxd. i teknisk Henseende, nemlig den Kunst gennem en Drøm at forudsige, hvad der vil ske, og dermed forud antyde Fortællingens efterfølgende Gang for Læseren. Der kan nemlig ikke være Tvivl om, at Guðrúns Drømme i Laxd. k. 23, 7—27 med tilhørende Tydning har tjent som Forbillede for Þorsteins Drøm med Tydning i Gunnl. k. 2 S. 194—197 (M. k. 2, 5—18). Bæge disse Episoder spiller den samme Rolle hver i sin Saga for dens Komposition. Bæge afspejler og antyder hele det følgende Indhold i dets Hovedtræk. Ligesom Guðrúns Drømme forudsiger hendes fire tilkommende Giftermaal og hendes fire Mænds Skæbne, saaledes forudsiger Þorsteins Drøm Helgas Forbindelse med Gunnlaugr og Hrafn og hendes Giftermaal med Þorkell Hallkelsson, samt Konflikten mellem Gunnlaugr og Hrafn med dens tragiske Udgang, og naar den ikke melder noget om Þorkels Skæbne, saa er det aabenbart fordi denne efter Helgas Død falder udenfor Sagaens Ramme. En saa gennemført Overensstemmelse i Brugen af Drømmen som Kunstmiddel kan ikke være tilfældig, tilmed da vi af andre Grunde ved, at Gunnl.'s Forfatter har kendt og benyttet Laxd. Overfor dette har det mindre at sige, at Drømmene i Laxd. er fire, i Gunnl. derimod kun én, samt at Þorsteins Drøm iøvrigt er forskellig i Indhold fra Guðrúns Drømme, uagtet den fører til en lignende Tydning som disse. Dette viser kun, at Forfatteren til Gunnl. er en god Efterligner med selvstændig Opfindelsesevne. Kunstnerisk set gør Þorsteins ene Drøm en langt større Virkning end Guðrúns fire, som alle er indrettede efter den samme Skabelon og virker trættende ved Gentagelsen. Iøvrigt tillader jeg mig med Hensyn til Drømmens Betydning for den islandske Sagas og særlig Laxd.'s Komposition at henvise til A. U. ΒΛΆΤΗ's fortjenstfulde Afhandling 'Studier öfver kompositionen i några isländska ättsagor' S. IV og 65 fgg.

En anden Saga, som ogsaa er indholdsbeslægtet med Gunnl., er B Hitd. Af disse Sagaer er B Hitd. utvivlsomt den ældste, og vi har ovenfor set, at der er Grund til at antage, at Forfatteren til Gunnl., naar han i sit Indledningskapitel omtaler Björn Hitdølakappi som Repræsentant for Myreslægtens atgervi, har haft B Hitd. *in mente*. Skuepladsen for bæge Sagaer er ogsaa næsten den samme, saa at det allerede af den Grund er sandsynligt, at den yngste Forfatter kendte den ældstes Arbejde. Trods Ligheden mellem Gunnlaugs, Hrafn's og Helgas Tilskikkelser paa den ene Side og Björn's, Þórð's og Oddný's paa den anden Side, er der dog ingen Grund til at antage, at Stoffet i Gunnl. er opdigtet paa Grundlag af

det i B Hitd. givne Stof. Vi har set, at Gunnl.'s Handling i dens Hovedtræk allerede forelaa i den mundtlige Tradition, inden den blev behandlet i sagamæssig Form. Der kan altsaa højst være Tale om, at Gunnl. er paavirket af B Hitd. i Enkeltheder vedrørende Stoffets Behandling. Og dette tror jeg virkelig er Tilfældet. Det kan næppe være tilfældigt, at den samme Person, Skúli Þorsteinsson, spiller den samme Rolle i bægge Sagaer som Mægler overfor den samme Fyrste, Erik Jarl. Forskellen er kun, at Skúli i Følge Gunnl. ved Gunnlaugs Ankomst til Jarlen befinder sig hos denne som en af hans Hirdmænd, medens han i B Hitd. er bosat paa Island paa sin Fædrenegaard Borg, da Björn rejser til Norge, og medgiver denne en Ring som anbefaling til Jarlen¹. Denne Forskel er let forklarlig ud fra Gunnl.'s Standpunkt. Fra Egils s. k. 87 S. 322² vidste denne Sagas Forfatter, at Skúli havde deltaget i Svolderslaget paa Erik Jarls Side i Aaret 1000, tilbragt flere Aar i Viking og først efter sin Faders Død overtaget Fædrenegaarden. Heraf sluttede han, at Skúli maatte have været i Norge hos Jarlen, da Gunnlaugr kom dertil første Gang, idet denne Begivenhed i Følge Gunnl.'s Tidsregning falder kort efter Kristendommens Indførelse i Aaret 1000 — jfr. ovenfor S. 8—9 N. u. T. — medens Þorsteinn, Skúlis Fader, endnu er i Live. Paa den anden Side saa han af B Hitd., at Björns Besøg hos Jarlen faldt paa et senere Tidspunkt, „henimod Slutningen af Erik Jarls Regeringstid“³, samt at Skúli da havde overtaget Fædrenegaarden Borg, hvilket tydede paa, at Þorsteinn da var død. Han maatte derfor lade Gunnlaugr træffe sammen med Skúli hos Jarlen, hvis han overhovedet efter B Hitd.'s Eksempel vilde benytte Skúli som Mægler mellem dem. Alt taler saaledes for, at B Hitd. har givet Forfatteren til Gunnl. Ideen til at lade Skúli Þorsteinsson optræde i denne Mægler-Rolle. At dette i Forhold til Handlingen ganske underordnede Træk skulde være historisk sandt og som saadant opbevaret i den Forfatteren foreliggende mundtlige Overlevering, synes lidet sandsynligt.

I øvrigt forløber Besøgene hos Jarlen helt forskellig i de to Sagaer. I Gunnl. tager det Ende med Forskrækkelse, idet Gunnlaugr paa Grund af sine trodsige Svar kommer i Livsfare og kun med Nød og næppe reddes af Skúli, som sender ham til England⁴. I B Hitd. opnaar Björn sin Hensigt at sætte sig fast i Jarlens Gunst. I Gunnl. fungerer Besøget nærmest kun som en Episode i Fortællingen om Gunnlaugs Rundrejse fra den ene Fyrste til den anden, indtil han hos Olaf den Svenske træffer sammen med sin Medbejler. I B Hitd. er det netop Besøget hos Jarlen, som fører de to Medbejlere sammen. Der kan nu næppe være Tvivl om, at Forf. til Gunnl. har laant dette Motiv, at lade de to rivaliserende Skjalde træffe sammen ved en Fyrstes Hof, fra B Hitd., idet dette Sammentræf i bægge Sagaer spiller væsentlig den samme Rolle for Handlingens paafølgende Gang, i Gunnl. dog en endnu

¹ Gunnl. S. 217—221 (M. k. 8). B Hitd. BOER k. 2 S. 5—6.

² Og maaske fra Hkr. (F.J.) Ó.T. k. 105 S. 442.

³ B Hitd. BOER k. 2 S. 6⁴.

⁴ Med Hensyn til Indholdet minder denne Episode i Gunnl. meget om Skalla-Gríms Besøg hos Kong Harald Haarfager i Egils s. k. 25 S. 75 fgg., hvor Ólvir spiller Mæglerens Rolle, og er maaske paavirket af denne Saga.

større, fordi det der fremtræder som den første Anledning til de to Medbejleres Fjendskab, medens Fjendskabet mellem Björn og Þórðr i BHitd. er af ældre Dato og Rivaliteten mellem Skjaldene der trænges i Baggrunden under Besøget hos Jarlen.

Men hvad er Grunden til, at Forfatteren til Gunnl. ikke lader sine to Skjalde træffe sammen hos Erik Jarl, ligesom Tilfældet er med Björn og Þórðr i BHitd.?

Her synes den Forfatteren foreliggende mundtlige, eller maaske tildels skriftlige, Tradition om de to Skjaldes Forhold til fremmede Fyrster at have virket ind. Han kender og benytter ægte Brudstykker af Kvad, som Gunnlaugr havde digtet dels om Kong Æthelred dels om Kong Sigtryg Silkeskæg. Af dem kunde han slutte, at Gunnlaugr under sit Ophold i Udlandet maatte have besøgt de vestlige Lande. Da den direkte Forbindelse mellem Island og Udlandet sædvanlig gik over Norge, maatte han altsaa først lade Gunnlaugr aflægge et flygtigt Besøg i Norge hos Erik Jarl og derfra gaa videre til England o. s. v. Vi ser ogsaa, at han i Saaen netop benytter Gunnlaugs Besøg hos Jarlen til at motivere hans nødtvungne Rejse til England. Da dette Besøg fik en saa brat Ende, var det udelukket, at Hrafn ved denne Lejlighed kunde have stiftet det skæbnesvangre Bekendtskab med Gunnlaugr. Men hvorfor lader Forfatteren dem netop mødes hos Kong Olaf den Svenske? Aabenbart fordi denne Fyrste var den eneste, om hvem man paa Forfatterens Tid vidste at *bøge disse Skjalde* havde digtet. Dette ser vi af den ældste Recension af Skáldatal, som fandtes i den nu for største Delen tabte Hkr.-Membran Kringla (codex Academicus primus) og gik til Grunde med den, men er bevaret i ARNE MAGNUSSON's egenhændige Afskrift, AM. Nr. 761, 4°. Da Kringla er skreven c. 1270¹, kan denne Recension ikke være yngre end omtrent fra dette Aar, men den repræsenterer en ældgammel Skjaldetradition, grundet paa Kendskab til de gamle Skjaldes Digte², en Tradition, som sikkert maa antages at have været kendt af en saa vel underrettet Mand som Forfatteren til Gunnl., i det mindste for saa vidt som den vedkom hans Hovedpersoner. Her finder vi Gunnlaugr nævnt to Gange, *den ene Gang sammen med Hrafn Önundarson blandt Olaf den Svenskes Skjalde*, den anden Gang som *en af Erik Jarls Skjalde, blandt hvilke Hrafn ikke nævnes, men derimod Skúli Þorsteinsson*. Hrafn's Navn forekommer i denne Recension kun paa det ene Sted, hvor han staar sammen med Gunnlaugr³. Alt dette

¹ Jfr. KR. KÁLUND i Palæogr. Atlas, isl. Afd. Indledn. S. X.

² Jfr. Hkr. Prol. F.J. S. 5¹⁷: Með Haraldi váru skáld ok kunna menn enn kvæði þeirra ok allra konunga kvæði, þeirra er síðan hafa verit at Nóregi.

³ Sn E. III S. 252 og 257. I den c. 30 Aar yngre Recension af Skáldatal, som findes i Upsala-Haandskriftet af SnE., opregnes Hrafn ogsaa sammen med Gunnlaugr som en af Olaf den Svenskes Skjalde, men her opføres han ogsaa umiddelbart efter Gunnlaugr paa Listen over Erik Jarls Skjalde, hvilket sikkert er en senere Tilføjelse, foranlediget ved, at de to Skjalde ved deres Livsskæbne er i den Grad knyttede til hinanden, at den ene knapt kan nævnes uden at den anden ogsaa flyder med. Gunnl., som ikke lader Hrafn træde i nogetsomhelst Forhold til Erik Jarl, ikke engang da han under den sidste Udenlandsrejse opholder sig i Trondhjem i Jarlens umiddelbare Nærhed, taler for, at Upsala-Haandskriftet her er interpoleret. Naar dette ogsaa medtager de engelske Konger, Aðalsteinn og Aðalráðr, og anfører Egill Skallagrímsson som Skjald hos den første og Gunnlaugr ormstunga som Skjald hos den sidste, turde ogsaa denne Passus, som ikke findes i den ældste Recension, være en senere Tilføjelse,

stemmer fuldstændig med Gunnl., undtagen for saa vidt som denne ikke ligefrem siger, at Gunnlaugr har digtet om Jarlen, men kun antyder dette ved at lade Gunnlaugr forliges med Jarlen og faa en god Modtagelse hos ham (S. 242 og 265, M. k. 13, 5—6 og 15, 8). Man kan derfor ikke undgaa at antage, at Forfatteren til Gunnl. enten har kendt dette Skáldatal eller ogsaa en ganske lignende gammel Skjalde-tradition. Han havde altsaa intet Valg. Hvis de to Medbejlere overhovedet efter BHitd.'s Eksempel skulde mødes med hinanden ved en Fyrstes Hof, maatte det ske hos Olaf den Svenske.

I Gunnl. spiller en Skarlagenskappe, som Gunnlaugr modtog som Gave af Kong Æthelred (S. 223, M. k. 9, 5), en vis Rolle, idet Gunnlaugr senere, efter at Helga er gift med Hrafn, forærer denne Kappe til sin Elskede (S. 252, M. k. 14, 15), som i sin Dødsstund lader den udbrede foran sig og dør med den for Øje (S. 275, M. k. 18, 4). Denne Fortælling om Kappen synes at være digtet over to Motiver, bægge hentede fra BHitd. Dels beretter nemlig denne Saga, at Björn, efter at Oddný var gift, forærede hende en Kappe, som Kong Olaf den Hellige havde skænket ham¹. Dels fortæller den om et Halsbaand, som Björn havde paa, da han blev dræbt, og som Björns Enke lader Þórðr overbringe til dennes Hustru, Björns Elskede, Oddný, hvilket har til Følge, at Oddný straks, da hun faar Halsbaandet, falder i Afmagt og siden langsomt tæres hen, indtil hun langt om længe dør². Man ser, at Forfatteren til Gunnl. har benyttet disse fra BHitd. laante Motiver paa en selvstændig Maade. Fra hans Standpunkt var Halsbaandet overflødigt, idet alt, hvad der siges derom i BHitd., hos ham kunde overføres paa Kappen, mutatis mutandis. Derved opnaar han at simplificere det hele, ligesom han, hvor han benytter Guðrúns mange Drømme i Laxd., omformer disse til én Drøm. Særdeles karakteristisk for bægge Sagaer er den trods al Lighed forskellige Maade, hvorpaa det sidste Motiv udnyttes. I BHitd. har Synet af den elskedes Halsbaand skrækkelige Følger, som træffer hans Drabsmand paa det mest saarbare Sted, og det hele er fra et psykologisk Standpunkt let forklarligt og naturligt. I Gunnl. tjener den Elskedes Kappe kun til sentimental Beskuelse i Dødsøjeblikket. Intet

maaske hentet henholdsvis fra Egils s. og Gunnl. Den ældste Recension taler for, at det oprindelige Skáldatal ikke har optaget Konger udenfor de nordiske Lande.

¹ At dette er Sagaens Mening, fremgaar af Sammenligning mellem BHitd. BOER k. 14 S. 34²² — hvor Þórðarnaut maa være en Uagtsomheds- eller Skrivfejl for konungsnaut — og k. 9 S. 23¹⁰. Af det forstanførte Sted fremgaar, at Kappen maa have været omtalt tidligere i Sagaen, og da kan der ikke være Tale om nogen anden Kappe end den, som Kong Olaf forærede Björn. At denne skulde have faaet nogen Kappe fra Þórðr eller nogen anden end Kong Olaf, melder Sagaen ikke noget om. Naar BOER i sin Anmærkning til S. 34²² synes at mene, at „skikkjan Þórðarnautr“ er identisk med den „guðvefjarkyrtil“, som Kong Olaf den Hellige først forærede Þórðr og som senere blev tildømt Björn af Kongen (k. 7 S. 15² og k. 8 S. 20¹²), kan dette ikke være rigtigt, dels fordi en kyrtil og en skikkja er to forskellige Ting, dels fordi Sagaen senere (k. 29 S. 62³⁻²) udtrykkelig beretter, at Björn skænkede denne samme guðvefjarkyrtil til Þorsteinn Kuggasons Hustru Þorfinna. Men maaske har en utydelig Erindring om denne fra Þórðr stammende Kjortel givet Anledning til Fejlen Þórðarnaut for konungsnaut paa vort Sted.

² B Hitd. BOER k. 33 S. 70—72.

Steds træder Gunnl.'s romantiske Tendens saa klart frem som her. At det er Gunnl., som her er paavirket af BHid., og ikke omvendt, turde være indlysende.

Ovenfor S. 29 (jfr. S. 26) har vi paavist, at Forfatteren til Gunnl. har kendt og benyttet *Eyrb.* Dette bekræftes yderligere ved den mærkelige Parallel, som finder Sted mellem Gunnl. S. 216⁹⁻¹¹ (M. k. 7, 22) — hvor Þorsteinn, da han skal tale med Illugi om sin Datters Fremtid, foreslaar denne at forlægge Samtalen til Borgin, o: den Klippe eller Bjærg, hvorefter hans Gaard er opkaldt — og *Eyrb.* k. 28, 10, hvor Snorri foreslaar Víga-Styrr, der skal tale med ham om sin Datters Fremtid, at forlægge Samtalen til Helgafell, det Bjærg, hvorefter Snorris Gaard er opkaldt, „fordi de Raadslagninger, som man der har plejet, som oftest har haft Held med sig.“ Gunnl. fremhæver ikke ligefrem, hvorfor Þorsteinn foreslaar Borgin som Forhandlingssted. Men aabenbart har Forfatteren, med Stedet fra *Eyrb.* for Øje, villet antyde, at Þorsteinn, som ogsaa ellers søger at modvirke den truende Skæbne, har haft en lignende Tro paa sit Bjærg som Snorri paa sit. Naar han ikke omtaler Þorsteins Motiv, turde Grunden være den, at Þorsteinn trods alt ikke opnaaede sin Hensigt, saaledes som det følgende viser. Skæbnen lader sig nu en Gang ikke afvende.

Paa et Sted synes Forf. til Gunnl. at røbe Kendskab til *Hænsa-Þóris saga* (ovenfor S. 26). Og at han i det mindste har kendt Hovedindholdet af *Heiðarvíga s.*, fremgaar af det ovenfor S. 23 omhandlede Sted (S. 191⁵), hvor Víga-Barði omtales, og bekræftes af et andet ligeledes ovenfor (S. 12 N. u. T.) behandlet Sted (S. 259⁵), hvor det Alting, der afholdtes efter *Heiðarvíg*, sidestilles med Altinget efter *Njálsbrenna* og det Alting, hvor Tvekampen mellem Gunnlaugr og Hrafn fandt Sted, og disse tre Ting betegnes som de talrigst besøgte Altingsforsamlinger, man kendte paa Island. Desværre lader det sig nu ikke afgøre, hvorvidt *Heiðarvíga s.* i sin oprindelige Form har haft en tilsvarende Bemærkning om den paagældende Altingsforsamlings Talrighed, idet den første Del af Sagaens Beretning om Tinget falder i en Lakune¹. Det er derfor umuligt at opnaa fuld Vished om, hvorvidt Gunnl. har kendt og benyttet *Heiðarvíga s.* Hentydningerne til Víga-Barði og Altingsforsamlingen kunde maaske i Gunnl. stamme fra mundtlig Tradition.

Derimod finder vi i *Njála* en slaaende Parallel til Gunnl.'s Omtale af Altinget efter *Njálsbrenna*. I *Njála* FJ. k. 137, 7 hedder det: Þar váru komnir höfðingjar ór þllum fjórðungum á landinu, ok hafði aldri þing verit jafnfjölment áðr, svá at menn myndi. Dertil kommer, at disse to Sagaer har et ejendommeligt Motiv tilfælles. Gunnl. fortæller S. 206—207 (M. k. 5, 14—17) om den unge Gunnlaugr, som dengang opholdt sig paa Borg og blev undervist i Lovkyndighed af Þorsteinn, at han en Gang bad sin Lærer om at meddele ham, hvorledes han havde at forholde sig, hvis han vilde fæste sig en Kvinde. Efter at Þorsteinn har givet ham den ønskede Oplysning, foreslaar Gunnlaugr, aabenbart med en lumsk Bagtanke, at han skal aflægge en Prøve paa det lærte ved at „lade som om han fæstede sig Þorsteins Datter Helga“. Efter nogen Nølen gaar Þor-

¹) *Heiðarv. s.* KÅLUND S. 100—102.

steinn ind paa Forslaget, dog med det udtrykkelige Forbehold, at det hele skulde være „som usagt“, altsaa ikke have nogen retsgyldig Virkning. Derpaa griber Gunnlaugr Þorsteins Haand, fremsiger den lærte Fæstformular og fæster sig Helga til stor Moro for de tilstedeværende. I Følge Njála k. 22—23 lader den som Kaupa-Hedinn forklædte Gunnar sig belære af den intet anende Hrútr om, hvorledes en Sag, som han vil anlægge mod Hrútr, skal indledes, og faar denne til at fremsige en Stævningsformular i Sagen, hvorved han selv (Hrútr) indstævnes. Derpaa aflægger den foregivne Kaupa-Hedinn Prøve paa det lærte ved at gentage Hrúts Ord. For at gøre denne rigtig tryk, begaar han forsætlig nogle Fejl ved den første Prøve. Men efter at Hrútr saa har gentaget Stævningsformularen, indstævner Kaupa-Hedinn paa ny, denne Gang for ramme Alvor, under Henviisning til Vidner og med Tilføjelse af, at han har modtaget lovlige Fuldmagt til at føre Sagen fra den rette Part — alt i den bedste form, med Benyttelse af Hrúts egne Ord. Først da det er for sent, erfarer Hrútr, hvorledes han er bleven taget ved Næsen. Trods al Forskel i Behandlingen kan der næppe være Tvivl om, at den ene af de to Sagaer her har laant et ejendommeligt Motiv fra den anden. Men hvilken af dem? I Njála udgør Episoden om Kaupa-Hedinn et virksomt Hjul i Handlingens Gang, og Listen har her den forønskede Virkning. I Gunnl. har Fortællingen om den fingerede Trolovelse ingen Virkning for det efterfølgende, idet Listen mislykkes, og i Forhold til Sagaens Handling virker den som en paaklistret Lap. Det synes derfor at være indlysende, at det er Gunnl., som her har laant et Motiv fra Njála, og ikke omvendt denne fra hin. Dog er det ikke ganske udelukket, at den paapegede Overensstemmelse beror paa en for bægge Sagaer fælles Kilde. Det er nemlig efter min Mening hævet over al Tvivl, at Njála i sin første Del har benyttet en ældre Gunnars saga. Hvis Episoden om Kaupa-Hedinn i Njála er laant fra Gunnars s., er der en Mulighed for, at Gunnl. har taget det omhandlede Motiv fra samme Kilde. Men vi har ingen Beviser for, at Episoden om Kaupa-Hedinn fra først af har staaet i Gunnars s., ja der er snarere Grunde for det modsatte, som det her vilde føre for vidt at gaa ind paa. Jeg tror derfor næppe, at Gunnars s. her har tjent Njála og Gunnl. som fælles Kilde. Ovenfor (S. 26 N. 2 u. T.) har jeg fremhævet, at den Maade, hvorpaa „Gunnarr at Hliðarenda“ omtales i Gunnl. S. 191¹¹, tyder paa Kendskab til Njála (eller til den tabte Gunnars s.?), uagtet den nærmeste Parallel til Stedet findes i Hønsa-Þóris s. Endelig bør bemærkes, at Gunnl. har nogle Personer tilfælles med Njála, som f. Eks. enkelte fyrstelige Bipersoner (Eiríkr Hákonarson, Sveinn Hákonarson, Hákon Sigurðarson, Sigtryggr silkiskegg og hans Moder Kormløð, Sigurðr Hlöðvisson, Svend tveskæg) og af indenlandske Høvdinger Óláfr Höskuldsson og Skapti Þóroddsson. Men disse Berøringspunkter mellem de to Sagaer er mindre væsentlige og beror vistnok alle sammen paa Benyttelse af fælles Kilder, skriftlige eller mundtlige. I det hele faar man dog det Indtryk, at Forfatteren til Gunnl. har kendt Njála, og Overensstemmelsen med denne angaaende Tinget efter Njáls-Brandens taler for, at han har haft for sig, ikke en Gunnars saga, men en Njála af lignende Omfang og Skikkelse som den, vi nu kender.

Ejendommeligt og i flere Henseender vanskeligt at bedømme er Gunnl.'s Forhold til *Hallfreðar saga*. I Følge Gunnl. træffer Gunnlaugr og Hallfreðr sammen ved Slutningen af Gunnlaugs første Udenlandsrejse. Gunnlaugr er da paa Vejen op til Island, kommer fra England og lægger Rejsen over Norge for der at faa Skibslejlighed hjem. Men da han kommer til Erik Jarl paa Lade, er alle Islandsskibene afrejste med Undtagelse af Hallfreðs Skib, som ligger ude ved Agdanæs. Derhen rejser saa Gunnlaugr. Hallfreðr modtager ham godt og tager ham med op til Island. Undervejs fortæller Hallfreðr ham, hvad han vidste om Hrafns Bejlen til Helga og faar derved Lejlighed til at fortælle ham om sit eget Mellemværende med Hrafn. „For faa Vintre siden,“ siger han, „kom jeg med mit Skib i Leiruvágr (i Nærheden af Hrafns Hjem, Mosfell); jeg skulde betale en halv Mark Sølv til Hrafns Huskarl, men vilde ikke ud med Pengene. Da red Hrafn derhen med 60 Mand og huggede Ankertovene over, saa at Skibet drev paa Land og var nær ved at forlise. Jeg maatte da indrømme Hrafn Selvdømme og betalte én Mark.“ De lander ved Melrakkaslétta paa Islands Nordkyst og følges derpaa ad til Gunnlaugs Hjem Gilsbakki, hvor denne bliver tilbage, medens Hallfreðr drager videre, til Hreðuvatn i Norðrárdalr, hvor hans Broder Galti forvaltede deres fælles Gods. Ganske den samme Episode finder vi i den særskilte Hallfr. s. Forn. S. 113⁷⁻¹⁸,¹ men fortalt paa en saadan Maade, at det er klart, at den der er laant fra Gunnl. Først fortælles nemlig omtrent de samme Fakta som i Gunnl. angaaende Hallfreðs Nederlag i Gældssagen overfor Hrafn, derpaa berettes ganske kort, at Hallfreðr og Gunnlaugr det følgende Aar rejste sammen til Island og landede paa Melrakkaslétta, samt at Hrafn da havde ægtet Helga eller faaet bindende Løfte om hendes Haand (der staar: fengit Helgu). Dertil føjer saa Sagaen en Bemærkning om, at *Hallfreðr ved denne Lejlighed fortalte Gunnlaugr, „hvorledes det var gaaet ham overfor Hrafn.“* Denne for Sammenhængen i *Hallfreðar s.* fuldstændig betydningsløse og ligegyldige Oplysning virker her i høj Grad stødende og er kun forklarlig, naar vi antager, at den beror paa et tankeløst Excerpt af Gunnl., som netop lægger Hallfreðr hele Fortællingen om hans og Hrafns Mellemværende i Munden. Der findes enkelte mindre betydelige Afvigelser mellem de to Sagaer, men disse er alle af den Natur, at de let lader sig forklare enten som bevidste Rettelser i *Hallfreðar s.* eller ved at antage, at denne Sagas Forfatter eller Interpolator (jfr. det følgende) ikke har haft Gunnl. liggende foran sig, da han skrev, men refereret dens Indhold efter Hukommelsen. Naar Gunnl. paa dette Sted synes at betragte Hrafn som den egentlige Bonde paa Mosfell, idet den lader *Hrafns* Huskarl optræde som Hallfreðs Kreditor, stemmer dette ikke rigtig med andre Steder baade før og senere i Sagaen, hvor Hrafns Fader Önundr mere eller mindre tydelig betegnes som Indehaver af denne Gaard (Gunnl. S. 207, jfr. 255 og 273—274, M. k. 6, 1, jfr. k. 14, 20 og 17, 4—8). Det er derfor vistnok en bevidst ved de anførte Steder foranlediget Rettelse, naar *Hallfreðar saga* her først indskyder en kort Bemærkning om, at Önundr ved denne Tid boede paa Mosfell, og derpaa beretter, at det var til *dennes* Huskarl, at Hall-

¹ Jfr. Flat. Udg. I S. 535.

fredr skyldte Pengene. En anden Uoverensstemmelse bestaar i, at medens Gunnl. lader Hrafn overhugge Ankertovene, inden der bliver sluttet Forlig, saa at Skibet driver paa Land, beretter Hallfreðar s., at Hrafn vel havde i Sinde at overhugge Ankertovene, men afstod derfra, fordi der kom et Forlig i Stand, inden han fik det bragt til Udførelse. Her foreligger ogsaa, som det synes, en bevidst Rettelse i Hallfreðar s., beregnet paa at stille det Sagahelten overgaaede Nederlag i det for ham gunstigste Lys. Naar Hallfreðar s. udelader Hallfreðs Rejse fra Melrakkaslétta, først med Gunnlaugr til Gilsbakki, og derfra videre til Broderen Galti paa Hreðuvatn, saa er det aabenbart fordi denne Broder i Følge Sagaen er død for et Par Aar siden,¹ og fordi Rejsen, saaledes som den fortælles i Gunnl., ikke har nogen Følger for Hallfreðr. I øvrigt udelader Hallfreðar s. naturligvis af Gunnl.'s Beretning alt, hvad der ikke ligefrem vedkommer Hallfreðr (f. Eks. Gunnlaugs to Vers o. s. v.), kun med Undtagelse af den korte Notits om, at Hrafn ved denne Tid havde ægtet (eller fæstet) Helga. Der kan altsaa ikke være Tvivl om, at Hallfreðar s. har laant denne Episode fra Gunnl. Men dermed er det ikke givet, at Hallfreðar s. i sin Helhed er yngre end Gunnl. Der er nemlig Grunde, der taler for, at denne Episode er et senere Indskud i Hallfreðar s. For det første staar den uden nogen Forbindelse baade med det foregaaende og det efterfølgende. For det andet omtales baade „Önundr at Mosfelli“ og Hrafn som bekendte Personer, uden foregaaende Præsentation og uden Fremhævelse af deres Slægtskabsforhold, i den særskilte Saga, saaledes som denne er aftrykt efter Mōðruvallabók i Fornsögur og K. Gislason's 'Fire og fyrretyve Prøver'². Og ser vi paa den Hallfreðar saga, som er optaget i den store Ólafs saga Tryggvasonar, finder vi Episoden kun i Flat. (I S. 535), men, som det synes, *ikke i de andre Haandskrifter, der ligger til Grund for Udgaven i Fms.* (se Fms. III 26). Og i Flat. er det klart, at den er et senere Indskud, hentet fra den særskilte Saga, idet den afbryder den gode Sammenhæng, der findes mellem det umiddelbart foregaaende og det umiddelbart efterfølgende og som træder klart frem i Fms., hvor Episoden mangler. Lige foran Episoden fremhæver Flat., i fuld Overensstemmelse med Fms., at Hallfreðr (som stadig sørgede over Kong Olaf) tilbragte en Vinter hos Þorleifr spaki „við lítit yndi“³; denne samme Tanke fortsættes saa efter Episoden i følgende Ord, som i det væsentlige stemmer med Fms.: Var Hallfreðr þá í fǫrum um hrið ok var aldri glaðr; svá þótti hán um mikit fráfall Óláfs konungs, at hvárki nam hann yndi á Íslandi né í Noregi⁴.

¹ Forns. S. 109, jfr. S. 112—113.

² Det bør dog fremhæves, at Ólafssagaen i Flat. til Ordene „Önundr at Mosfelli“ føjer: „faðir Skáld-Hrafns“, hvilket kan betragtes som et Slags Præsentation (Flat. I S. 535). Men da hele Episoden, som vi snart skal vise, er optaget i Flat. fra den særskilte Saga, synes denne Tilføjelse at stamme fra Flat.'s Skriver, som har villet bøde på den manglende Præsentation.

³ Denne Sætning udelades i den særskilte Saga, men er sikkert oprindelig i Sagaen.

⁴ Af særlig Interesse vilde det være at vide, hvorledes Membranen AM. Nr. 557, 4°, som indeholder baade Hallfreðar s. og Gunnl. (her betegnet ved B), stiller sig til den her behandlede Episode i Hallfreðar s. Denne skal i dette Haandskrift være et Uddrag af Ólafs saga (jfr. Forns. S. X, FJ. Literat.

Af alle disse Grunde synes det at være indlysende, at Episoden om Hallfreds og Hrafn's Mellemværende i Hallfredarsaga er et *senere Indskud*, taget fra Gunnl., og som saadant uden Betydning for Bedømmelsen af Forholdet mellem Gunnl. og *den oprindelige Hallfredar s.* Med Hensyn til dette Spørsaal er vi altsaa udelukkende henviste til andre Berøringspunkter mellem Sagaerne, for saa vidt som disse kan antages at hero paa bægge Sagaers oprindelige Tekst.

Baade i Gunnl. og i den særskilte Hallfredar s. siges Brødrene Hallfredr og Galti at have haft fælles Gaardbrug paa Hreðuvatn i Norðrárdalr¹. Den i Ólafs s. indflettede Hallfredar s. vakler, idet den paa ét Sted i Overensstemmelse med Gunnl. og maaske paavirket af den omtaler det fælles Gaardbrug paa Hreðuvatn², medens den paa et andet Sted og omtrent ved samme Tid lader Brødrene bo sammen paa deres Faders Gaard Óttarsstaðir³. Denne Uoverensstemmelse gør det lidt tvivlsomt, hvorvidt den oprindelige Hallfredar s. har haft noget om Gaardbruget paa Hreðuvatn⁴. Og uagtet Muligheden af, at Brødrene har haft Gaardbrug paa bægge Gaarde, maa indrømmes, tør jeg dog ikke tillægge dette Berøringspunkt mellem Sagaerne nogen afgørende Betydning for deres gensidige Forhold, tilmed da der findes en kronologisk Modsigelse mellem dem vedrørende Tidspunktet for Galti's Død (jfr. ovenfor S. 8).

Større Betydning har derimod et Par næsten ordrette Overensstemmelser, som næppe kan være tilfældige. Baade HEINZEL og FINNUR JÓNSSON har allerede fremhævet den paafaldende Lighed, der er imellem Gunnlaugs Beskrivelse i Gunnl. og Hallfreds Beskrivelse i Hallfredar s.⁵. I Gunnl. S. 203 (M. k. 5, 5) beskrives Gunnlaugr som „snemmendis bráðgørr, mikill ok sterkr, ljósjarpr á hár ok fór allvel, (svarteygr ok) nokkut nefljótr, miðmjór ok herðimikill,

Hist. II S. 475), men desværre synes Haandskriftet ikke at være benyttet ved nogen Udgave af Hallfredar s.

[Efter at ovenstaaende var skrevet, har jeg efterset Haandskriftet. Det udelader Episoden ligesom Haandskrifterne til Olafssagaen i Fms. og stemmer i det hele med disse paa det her omhandlede Sted.]

¹ Gunnl. S. 247 (M. k. 13, 21). Forns. S. 109¹¹⁻¹².

² Flat. I S. 497—498, jfr. Fms. III S. 21.

³ Flat. I S. 451, jfr. S. 497. Fms. II S. 251.

⁴ Gaarden Hreðuvatn beholder endnu sit gamle Navn, dog med en ringe Forandring (Hreðavatn). Derimod er Stedsnavnet Óttarsstaðir nu glemt, men Gaarden antages, dog med tvivlsom Ret, at have ligget i Sanddalr, en Sidedal til Norðrárdalr (se Kr. Kålund, Island I S. 361, Árbók hins isl. Fornleifafjelags 1896 S. 16—17). Hvis Óttarsstaðir var et ældre Navn for den Gaard, som nu kaldes Hreðavatn, vilde der ikke være nogen Modsigelse mellem Kilderne. Men dette lader sig ikke bevise. Dog bør det fremhæves, at der i Nærheden af Hreðuvatn findes ældgamle Tomter af en Ødegaard, som maaske netop er det gamle Óttarsstaðir. Disse Tomter skal ligge nærmere ved Hreðuvatn end ved nogen anden Gaard, i de saakaldte Kíðhúsamóar, som har givet Anledning til, at Gaarden af nogle kaldes for Kíðastaðir, et Stedsnavn, som sikkert er lavet i den senere Tid. For Tiden hører dog denne Ødegaard ikke til Hreðuvatn, men til en Nabogaard, Laxfoss. Lige ved Ødegaarden, mellem den og Hreðuvatn, er der en Lavamark. Hvis dette skulde være det gamle Óttarsstaðir, kunde man tænke sig, at denne Gaard fra først af har omfattet det Land, der nu hører til de to Gaarde, Hreðuvatn og Laxfoss, men at den senere, maaske paa Grund af det vulkanske Udbrud, som har skabt Lavamarken, er bleven spaltet i de to nævnte Gaarde. Jfr. Árb. Fornleifafjelagsins 1908, S. 32—33.

⁵ HEINZEL, Beschreibung der isl. Saga S. 38 N. u. T. FJ., Literat. Hist. I S. 556 N. u. T.

(kominn á sik manna bezt, hávaðamaðr mikill í øllu skaplyndi ok framgjarn snemmendis, ok við allt óvæginn ok harðr), ok skáld mikit, ok heldr niðskárr, (ok kallaðr Gunnlaugr ormstunga). Hermundr var þeirra vinsælli¹. I den særskilte Hallfreðar s. (Möðruv.) hedder det om Hallfreðr: Hann var snemma mikill ok sterkr, karlmannligr (ok skolbrúnn nokkut) ok heldr nefljótr, jarpr á hár ok fór vel. Skáld var hann gott ok heldr niðskárr (ok margbreytinn). Eigi var hann vinsæll¹. Overensstemmelserne taler for sig selv. De kan næppe være tilfældige, og den naturligste Forklaring af dem synes ubetinget at være, at den ene af de to Forfattere her har benyttet den anden. Men hvis dette er rigtigt, synes der ikke at kunne være Tvivl om, at den korteste Tekst, Hallfreðar sagas, ogsaa er den mest oprindelige. Det staar klart for mig, at Forfatteren til Gunnl. har lagt Hallfreds Beskrivelse i Hallfreðar s. til Grund for sin Beskrivelse af Gunnlaugr og udvidet den med de Træk, som han særlig ønskede at fremhæve som ejendommelige for sin Helt, saaledes som denne fremtræder senere i Sagaen.

I bægge Sagaer gaar Skjaldene paa Omgang fra den ene Fyrste til den anden. Dette hører dog med til Skjaldenes Haandværk og behøver ikke at bero paa Laan fra den ene Kilde til den anden. Alligevel bør det fremhæves, at to af de Fyrster, som Hallfreðr og Gunnlaugr besøger, er de samme (Eiríkr Hákonarson og Olaf den Svenske). Fremstillingen af disse Fyrstebesøg er i bægge Sagaer som oftest nogenlunde ensartet, indrettet efter et bestemt Skema. (Skjaldens Ankomst. Bøn om Tilladelse til at fremsige et Digt om Fyrsten, som denne bevilger. Digtet fremsiges. Belønning.) Men denne Ensartethed er en naturlig Følge af det ensartede Stof og behøver ikke at bero paa Laan eller Efterligning. Paa et Sted i Gunnl. finder vi dog i Fremstillingen af et Fyrstebesøg en ordret Overensstemmelse med Hallfreðar s., som maaske ikke er tilfældig. Man sammenligne Gunnl. S. 229³ (M. k. 10, 3): Gunnlaugr mælti: „Kvæði hefi ek ort um yðr, ok vilda ek hljóð fá“. Konungr svarar: „(Ekki hafa menn til þess orðit fyrri at færa mér kvæði, ok) skal víst hlýða“. Gunnlaugr kvað þá drápuna med Hallfreðar s. Forn. S. 103²⁵: Hallfreðr segir: „Kvæði hefi ek ort um yðr, ok vilda ek hljóð fá“. Konungr játti því. Síðan flutti hann kvæðit². Det sandsynligste er, at Forfatteren til Gunnl. paa dette Sted har haft Stedet i Hallfreðar s. *in mente*. Ligesom paa det sidst behandlede Sted er ogsaa her Teksten i Gunnl. den udførligste, idet Forfatteren i Kongens Replik tilføjer en Sætning, der passer i hans Kram³.

¹ Forn. S. 86⁵. For at lette Sammenligningen har jeg i bægge Tekster stillet i Parentes alt hvad der ikke har noget Sidestykke i den anden Tekst. En ganske tilsvarende Beskrivelse findes i den i Ólafs s. indflettede Hallfreðar s., kun stemmer den til Dels endnu bedre med Gunnl. Saaledes har Fms. f. Eks. snemmendis ligesom Gunnl. Se Flat. I S. 302, Fms. II S. 7.

² Ólafssagaens Hallfreðar s. har paa det tilsvarende Sted kun et ganske kort Referat af Hallfreds Besøg hos Kongen: Flat. I S. 345, Fms. II S. 211—212. Her har den særskilte Saga sikkert bevaret det oprindelige.

³ I Forbigaaende skal jeg tillade mig at fremhæve en tvivlsom Parallel mellem de to Sagaer. I

De paapegede Overensstemmelser i Ordlyd synes at vise, at Forf. til Gunnl. har kendt og benyttet den oprindelige Hallfreðar s., som altsaa maa være ældre end Gunnl. Desværre savnes endnu en indgaaende Undersøgelse om Hallfreðar sagas Alder. Men den gør et langt alderdomligere Indtryk end Gunnl., hvilket navnlig fremgaar af, at den er helt fri for Gunnl.'s romantiske Tendenser. Herved støttes det vundne Resultat.

Lad os saa, inden vi forlader det Spørsmaal, som her beskæftiger os, søge at komme til Klarhed over, hvilken Stilling Forfatteren til Gunnl. maatte indtage overfor Hallfreðar s. Han kendte den godt, men, bortset fra Navnene Hallfreðr og Galti og enkelte Fyrstenavne, havde han ikke Brug for noget af dens Stof, kunde altsaa højst benytte den som teknisk Forbillede ved Fremstillingen af enkelte Træk eller Situationer, hvor det Stof, han behandlede, frembød Ligheder med Hallfreðar s. (Heltens Beskrivelse, Fyrstebesøg). Paa den anden Side synes han selv at have siddet inde med selvstændigt Stof til Hallfreðs (og hans Broder Galtis) Personalhistorie, et Stof, som han aabenbart har kendt fra mundtlig Overlevering, hvilket ikke er saa unaturligt, idet Norðrárdalen, hvor Brødrene og deres Fader Óttarr en Tid lang boede, ligger i den samme Egn, som er Gunnl.'s fornemste Skueplads. Uagtet dette Stof — Sammenstødet mellem Hallfreðr og Hrafn — ikke i mindste Maade berørte de i Gunnl. skildrede Begivenheder, maatte dog Forfatteren, som ikke skyer Ekskurser, naar han derigennem kan glimre ved sin Viden, ogsaa have det med, og han har virkelig anbragt det paa en meget behændig Maade i Samtalen mellem Gunnlaugr og Hallfreðr paa Vejen op til Island. Men trods al Behændighed kan det ikke undgaa nogen opmærksom Læser, at vi her har en af de for Forfatteren ejendommelige Udskejelser fra Æmnet. Netop denne Omstændighed taler for, at Episoden ikke er opdigtet af Forfatteren. Alle hans andre Ekskurser beror, saa vidt vi kan se, paa en ham foreliggende skriftlig eller mundtlig Tradition. Hvorfor saa ikke ogsaa denne? Tillige er det langt naturligere at tænke sig Ekskursen gjort til Gunst for et virkeligt end for et opdigtet Stof, idet man næppe kan tiltro Forfatteren, at han, som ellers udmærker sig ved Kompositionstalent, har moret sig med at opdigte Ekskurser over et selvlavet Æmne. Hvorvidt Notitsen om, at Hallfreðr og Galti havde fælles Gaardbrug paa Hreðuvatn, er optaget i Gunnl. efter mundtlig Tradition eller laant fra Hallfreðar s., turde være tvivlsomt (jfr. ovenfor S. 40). I første Tilfælde er den oprindelig i Gunnl. og er derfra gaaet over i senere Bearbejdelser af Hallfreðar s. ligesom Episoden om Hallfreðs og Hrafn's Sammenstød. Heller ikke drister jeg mig til at afgøre, hvorvidt Sagaens Beretning om Hallfreðs og Gunnlaugs fælles Rejser fra Norge til Island og fra Island til Orknøerne (Gunnl. S. 264, M. k. 15, 4) grunder sig paa mundtlig Tradition eller er tildigtet af Forfatteren. Sikkert er kun, at den fra først af hører hjemme i Gunnl., og ikke er oprindelig i Hallfreðar s.

Gunnl. S. 224—225 (M. k. 9, 9) anføres et sikkert uægte Vers, som tillægges Gunnlaugr, hvor Pointet er, at Gunnlaugr i sin Ungdom ikke uden Grund (d. v. s. paa Grund af sin bidende Tunge) fik Tilnavnet Slangetunge. Ideen kunde til Dels være laant fra Hallfreðs utvivlsomt ægte Vers, som findes i Forn. S. 114²²⁻²⁹, 2. Verslinje: Ungr vas ek harðr i tungu.

At Forfatteren til *Gunnl.* har været vel bevandret i *Nordens og de vestlige Landes Historie*, saaledes som den fremstilledes i islandske Kilder, er indlysende. Han omtaler: i Norge Jarlerne Erik og Svend som Sønner af Håkon (Jarl), i Sverige Kong Olaf den Svenske som Søn af Kong Erik Sejrsæl og Sigrød den Storraade, Datter af Sköglar-Toste, endvidere Sigurd, Jarl i det vestlige Götland, i Skara, som ikke omtales i andre Kilder, i Danmark (og England) Svend Tveskæg og hans Søn Knud, i England Kong Æthelred som Søn af Eadgar, i Dublin Kong Sigtryg Silkeskæg som Søn af Olaf kvaran og Gormflaith (eller Gormflaith, isl. Kormflöð), paa Orknøerne Jarlen Sigurðr Hlõðvisson. Fra den vedtagne islandske Tidsregnings Side er der ikke noget i Vejen for, at alle disse Fyrster kan have spillet den Rolle, Sagaen tildeler dem; alt passer udmærket i kronologisk Henseende¹. Men bortset fra de kronologiske Holdepunkter, Forfatteren havde i det for disse Fyrsters Regeringstid vedtagne Skema, benytter han sig iøvrigt næsten slet ikke af det historiske Stof, som foreligger om dem i vore Kongesagaer, men indskrænker sig til at berette, hvad der for hans Fortælling maatte være det vigtigste, men som slet ikke vedkommer Kongesagaen, nemlig om deres Indgriben i de i Sagaen handlende Personers Skæbne. Som en Følge heraf har Sagaen, bortset fra Tidsregningen, saa godt som ingen Berøringspunkter med vore Kongesagaer, og de Paralleler, der findes, er af en saa almindelig Natur, at man ikke paa Grundlag af dem kan afgøre, hvad det er for en Kilde, Forfatteren her har støttet sig til. Nogle af de fyrstelige Personer har Sagaen, som alt bemærket, tilfælles med andre islandske Slægtsagaer, som Forfatteren synes at have kendt og benyttet, og navnlig omtales flere af dem i *Njála*. Der er da en Mulighed for, at disse Slægtsagaer ogsaa her har tjent Forfatteren som Kilder. Dog hælder jeg snarere til den Anskuelse, at Forfatteren har støttet sig til en Kongesaga, eller en Kongerække, eller maaske snarest, at han har skrevet efter Hukommelsen ud fra sin egen historiske Viden, uden at have nogen skriftlig Kilde liggende foran sig².

Noget tvivlsom er den eneste af de fyrstelige Personer, som ikke findes omtalt i nogen anden Kilde, jeg mener Sigurd i Skara, Jarl i Vester-Götland, hos hvem *Gunnlaugr* tilbringer en Vinter, efter *Sagaens* Tidsregning³ snarest Vinteren 1006—1007 (*Gunnl.* S. 231—234, M. k. 10, 9—16). Netop paa denne Tid synes *Rognvaldr Úlfsson*, en Brodersøn af Sigrød den Storraade, at have været Jarl i Vester-Götland; i det mindste ved vi fra vore Kongesagaer, hvis Vidnesbyrd bekræftes af samtidige Skjaldevers, at han var det baade før og efter dette Tidspunkt⁴. Der synes altsaa ikke at være Plads til Sigurd. Lidt mistænkeligt er det ogsaa, at *Sagaen* ikke siger, hvis Søn denne Fyrste var, hvad den ellers ikke undlader med

¹ Om Svend Tveskægs Død og Knuds Regeringstiltrædelse i Danmark jfr. ovenfor S. 6 N. u. T.

² Hvad *Sagaen* S. 241—242 (M. k. 13, 2—3) siger om Svend Tveskægs Død og Knud den Stores Regeringstiltrædelse i Danmark, minder noget om *Knýtlinga* saga k. 7—8 (Fms. XI S. 184—185). Dog omtaler *Knýtlinga* ikke *Hemingr Strút-Haraldsson* som de danskes Fører i England ved denne Tid; dette gør derimod *Jómsvíkinga* saga Fms. XI S. 159 fgg.

³ Jfr. ovenfor S. 9 N. u. T.

⁴ Jfr. Munch, D. n. Folks Historie I, 2 S. 381 og 545 fgg. *Sighvats* Vers F. J. Skjaldedigtning A S. 246. B S. 230 (*Erlingsflokkr* V. 9) og A S. 238—240, B S. 224—225 (*Austrfararvisur* V. 17—21).

Hensyn til de andre Fyrster. Ret betænkelig er ogsaa den naive Fortælling om Kappelstriden mellem Erik Jarls Sendemænd og Sigurd Jarls Hirdmænd, som Gunnlaugr afgør til Fordel for de første ved et aabenbart uægte Vers, hvori han siger, at vel har Sigurd Jarl set høje Bølger, men Erik har dog set flere saadanne¹, en latterlig Kendelse, som dog fører til Forlig mellem Erik Jarl og Gunnlaugr! Jeg er derfor tilbøjelig til at tro, at Episoden om Sigurd Jarl er tildigtet for at motivere den gode Modtagelse, Gunnlaugr senere faar hos Erik Jarl, hvem han havde fornærmet ved sit første Besøg hos ham. Det bør dog fremhæves, at en Autoritet som MUNCH mener, at Sagaens Beretning kan være historisk rigtig².

Sagaen beretter, at Kong Æthelred herskede over England og opholdt sig i London, da Gunnlaugr paa sin første Udenlandsrejse kom dertil efter det mislykkede Besøg hos Erik Jarl. Derpaa indskyder Forfatteren en af de for ham ejendommelige smaa Ekskurser, som her gaar ud paa, at man den Gang talte den samme Tunge i England som i Danmark og Norge, men at der senere indtraadte et Sprogskifte i England, da det blev erobret af Vilhelm Bastard, samt at Fransk (valska) siden blev det herskende Sprog i England, fordi Vilhelm stammede fra Frankrig. Efter Ekskursen gaar Sagaen over til at fortælle om det Kvad, som Gunnlaugr havde digtet om Æthelred, og som han nu med Kongens Tilladelse fremsiger for ham. Af Kvadet meddeles et lille Brudstykke, nemlig Stevet, som vel er noget forvansket i Haandskrifterne, men dog bærer alle Ægthedens Kendemærker³.

JÓN SIGURÐSSON og de senere Udgivere har været enige i at betragte Sidebemærkningen om Sprogskiftet i England som en senere Interpolation, „da den afbryder Fortællingen“. De har ikke kunnet se nogen Forbindelse mellem Bemærkningen og dens Omgivelser. Og dog er den let at opdage, naar man kun sætter sig i Forfatterens Sted og ser paa Sagen fra hans Standpunkt. Bemærkningen indleder en Beretning om et for den engelske Konge fremsagt, i islandsk Sprog affattet, Skjaldedigt. Paa Forfatterens Tid, lad os sige i den sidste Halvdel af det 13. Aarhundrede, var Fransk endnu det Sprog, der taltes ved det engelske Hof⁴. Dette har man paa den Tid sikkert vidst god Besked om paa Island. Forfatteren maatte derfor være forberedt paa, at en Læser, som ikke kendte noget til det ved Normannernes Invasion indtraadte Omslag i Englands sproglige Forhold, vilde indvende: Hvorledes kunde Gunnlaugr finde Sangbund for sit paa Islandsk affattede Digt hos en Konge og et Hof, som udelukkende talte Fransk og ikke forstod et Ord Islandsk? Et islandsk Fyrstedigt fordrer dog en forstaaende Tilhørerkreds. Det er for at foregribe og imødegaa en saadan mulig Indvending, at Forfatteren indskyder sin Bemærkning om Sprogskiftet i England⁵. Den er altsaa

¹ Jfr. F.J. Skjaldedigtning B S. 186.

² Munch, D. n. Folks Hist. I, 2 S. 442 N. u. T.

³ Gunnl. S. 221—222, M. k. 9, 1—4.

⁴ Grundriss der germ. Philologie, herausg. v. HERM. PAUL, 1. Udg., I S. 801—802.

⁵ Ganske paa samme Maade indskyder han Bemærkningen om Audun festargarmr og Ósvífs-
sønnerne for at imødegaa en tænkt Indvending (jfr. ovenfor S. 30—31).

ganske naturlig fra hans Standpunkt. Derimod er det ikke let at indse, hvad der kunde bevæge en senere Afskriver til at indskyde en saadan Bemærkning paa dette Sted. Jeg tror derfor, at Bemærkningen er oprindelig i Sagaen, tilmed da den findes væsentlig enslydende i bægge Haandskrifter.

Ser vi paa Bemærkningens Indhold, maa det indrømmes, at den ikke er ganske korrekt, naar den udsiger, at Englænderne før Vilhelm Erobreren talte det samme Sprog, som taltes i Norge og Danmark. Trods Slægtskabet maa Angelsaksisk og Nordisk paa den Tid betragtes som to forskellige Sprog. En Nordmand eller en Islænding, som kom til England ved denne Tid, vilde i Førstningen ikke have kunnet forstaa eller gøre sig forstaaelig for en Englænder. Men Forskellen var dog ikke større end saa, at han ved længere Tids Ophold i Landet og Omgang med Engelsktalende snart vilde lære saa meget Engelsk, som var nødvendigt til at kunne klare sig i Samkvemmet med de Indfødte. Derfor var det naturligt, at Nordboere og Englændere følte sig som stammebeslægtede. Man maa ogsaa erindre, at i store Dele af England, navnlig i Northumberland og Østangel, var den nordiske Befolkning meget stærk, om ikke overvejende¹. Under disse Forhold maatte nordisk Sprog faa stor Indflydelse i England². At Kong Æthelred i Løbet af sin lange Regeringstid mangfoldige Gange maa være kommen i nær Berøring med sine nordiske Undersaatter, for ikke at tale om nordiske Vikinger, er en Selvfølge. Vi ved jo, at op imod 50 af hans Møntmestere bar nordiske Navne³, og at han, i det mindste mod Slutningen af sin Regeringstid, havde nordiske Lejetropper i sin Tjeneste⁴. Der er derfor al Grund til at antage, at Æthelred og hans Omgivelser har forstaaet nordisk Sprog, og det bedste Bevis derfor er netop det i Gunnl. opbevarede utvivlsomt ægte Brudstykke af Gunnlaugs Kvad om Kongen. Det viser sig altsaa, at Sagaens Bemærkning om Sprogfællesskabet mellem Englænderne og Nordboerne ingenlunde helt er greben ud af Luften. For Resten er Tanken hverken ny eller original i Gunnl. Vi møder den samme Tanke i den første grammatiske Afhandling i Sn E., hvor det hedder: *Nú eptir þeira* (d. v. s. *enskra manna*) *dæmum, alls vér erum einnar tungu, þó at gengizk*⁵ *hafi mjök önnur tveggja, eða nakkvat báðar, o. s. v.*⁶ Det er dog næppe rimeligt, at Forfatteren til Gunnl. har laant Tanken umiddelbart fra den første grt. Afh. Snarere er der Grund til at antage, at Tanken fra den grammatiske Afhandling, som vistnok en Tid lang blev benyttet i Skoler, er gaaet over i Skoleundervisningen og gennem denne er naaet til Gunnl.'s Forfatter. Hvorledes denne er kommen til sin i det væsentlige

¹ Jfr. f. Eks. STEENSTRUP, Normannerne III S. 175 fgg., 367 o. fl. St.

² Jfr. KLUGE i Grundriss der german. Philologie, herausg. v. HERM. PAUL, 1. Udg., I S. 785 fgg.

³ ALEXANDER BUGGE, Vesterlandenes Indflydelse S. 296.

⁴ STEENSTRUP, Normannerne III S. 264—265.

⁵ Saaledes bør der formentlig læses (jfr. lidt tidligere: *þær þegar, es ór einni ok enni sömu tungu hafa gengizk eða greinzk*); *gangask* betyder 'forandres'. Fejlen „*giorz*“ i Hdskr. beror aabenbart paa Fejlæsning af Forfatterens *γ* i *gengizk* som *r* og vilkaarlig Forandring af det læste *gerizk* til *gerzk-giorz*, foranlediget ved den syntaktiske Sammenhæng.

⁶ Sn E. I S. 12¹⁴. DAHLERUP's og FJ.'s Udg. af Den 1. og 2. grt. Afh. S. 2⁴ og 20⁷.

rigtige¹ Udtalelse om det med Vilhelm Erobreren indtraadte Sprogskrifte, kan vi nu ikke sige noget om.

Paa et Par Steder finder vi Berøringspunkter med *Eddakvad*. Naar Þorsteinn S. 240 (M. k. 12, 8) udtaler: Ek á fár dætr fyri at sjá, ok vilda ek gjarna, at engum manni yrði þær at rógi, minder det stærkt om HHund. II V. 28^{c-8}: vas þér þat skapat, at þú at rógi ríkmenni vast. Men tanken kan ogsaa være taget fra det i Sagaen S. 260 (M. k. 14, 32) anførte Vers, hvis første Halvdel synes at være ægte² (Alin vas rýgr at rógi fira börnum). Ligeledes har Þorsteins Tydning af hans egen Drøm S. 196⁴ (M. k. 2, 10) stor Lighed med Høgni's Tydning af Kostbera's Drøm i Atlam. V. 18. Situationen er væsentlig den samme. Bægge søger at fortolke den ildevarslende Drøm saa gunstig som muligt. Þorsteinn siger: „Ok er draumr þessi ómerkiligr, ok mun vera fyri veðrum, at þau mætaz í lopti ór þeim ættum, er mér þóttu fuglarnir fljúga.“ Høgni siger: „Veðr mun þar vaxa, verða ótt snimma. Hvítabjörn hugðir, þar mun hregg austan.“ Ligheden er umiskendelig. Dog tør jeg ikke med nogen Sikkerhed paastaa, at Forfatteren til Gunnl. her har tænkt paa Stedet i Atlamál. Der er nemlig flere Steder, der viser, at man paa Island i gamle Dage, ligesom for Resten ogsaa endnu den Dag i Dag, var tilbøjelig til at fortolke ubehagelige Drømme som Varsler om Vejrliget³.

Endelig maa vi ogsaa blandt Sagaens Kilder regne de i den forekommende Vers, for saa vidt som de kan antages at være ældre end Sagaen. Jeg har i det foregaaende paa flere Steder ytret Tvivl om Ægtheden af forskellige Vers, og denne Tvivl deles af en Avtoritet som L. F. A. WIMMER, der anfører som Bevis for sen Oprindelse Brugen af hnakk for knakk (Sagaen S. 256⁸), yngri for æri (S. 245¹²), og Rim som linns: kind- (S. 211¹⁰), lands: gunn (S. 260¹⁰)⁴. FINNUR JÓNSSON mener derimod, at alle de Vers, som Sagaen tillægger Gunnlaugr og Hrafn, er ægte. De af Wimmer paapegede Uregelmæssigheder i Rimet taler efter hans Mening snarere for end mod, at Versene er ægte. Et Helrim som hér: færi (S. 225²) skyldes i Følge ham enten en Forvanskning⁵ eller „en meget usædvanlig Skødesløshed, hvad der jo i en lausavísa ikke er umuligt.“⁶ MOKK slutter sig (M. S. XIII—XIV) i det hele taget til FJ., men ytrer dog stærke Tvivl om Ægtheden af nogle af Sagaens Vers. Han fremhæver, hvad for Resten alle er enige om⁷, at

¹ Ordene kan forstaas, som om hele den engelske Befolkning, ogsaa de lavere Lag, er gaaet over til Fransk, hvilket selvfølgelig ikke er rigtigt. Men maaske er dette heller ikke Forfatterens Mening.

² Jfr. ovenfor S. 28.

³ Jfr. Ordsproget jafnan dreymir fyrir veðrum Fornaldars. Nordrl. I S. 178, og HENZEN, 'Ueber die Träume in der altnord. Sagalitteratur', Leipz. 1890, S. 22.

⁴ WIMMER, Oldn. Læsebog S. XXVIII.

⁵ I Skjaldedigtning B S. 186 skrives paagældende Verslinje saaledes: herr sér af því verra, hvor verra har Støtte i B's Læsemaade verri. Jeg tvivler paa, at FJ. her har truffet det rigtige.

⁶ FJ., Litteraturhist. I S. 571 og 573.

⁷ Jfr. FJ., Litteraturhist. I S. 541 øverst. Skjaldedigtning A S. 80, B S. 70. KONR. GÍSLASON, Udvalg S. 12 og 81. JÓN SIGURÐSSON i Gunnl. S. 261 N. 2 u. T. MÖBIUS i hans Udg. af Kormáks s. S. 93.

Sagaen med Urette har tillagt Gunnlaugr et af Kormáks Vers (Brámáni skein brúna S. 261, M. k. 14, 33), finder Gunnlaugs sidste Vers (S. 270, M. k. 16, 13) mistænkeligt og anser Drømversene (S. 271—272, M. k. 17, 1—2) for uægte.

Spørsmaalet om Ægtheden af disse Vers forlanger en Specialundersøgelse, som ligger udenfor nærværende Afhandlings Plan. Jeg skal derfor indskrænke mig til ganske kort at begrunde det Indtryk, jeg har faaet af Versene, at de nemlig, paa nogle faa Undtagelser nær, er uægte. Det er allerede mistænkeligt, at det bedste Haandskrift, A, har en aaben, ubeskreven Plads paa det Sted, hvor Sagaens første Vers (S. 211, M. k. 7, 6) skulde have staaet. Grunden dertil kunde være, at Sagaforfatteren paa denne Plads har agtet at anbringe et af ham selv lavet Vers, som han i Øjeblikket ikke havde færdigt¹. Rigtignok har B et Vers paa dette Sted. Men dette beviser ikke noget andet eller mere, end at dette Haandskrift nedstammer fra et Moderhaandskrift, i hvilket Forfatteren havde tilføjet det af ham paatænkte Vers, hvorimod A nedstammer fra et Moderhaandskrift, som er kommet i Omløb, inden Verset blev tilføjet. Dertil kommer, at Verset, baade fra Indholdets og Formens Side, er saa jammerligt og den foregivne Anledning dertil saa ubetydelig, at det maa anses for ganske utænkeligt, at Erindringen derom har kunnet bevares gennem et Par Aarhundreder, for ikke at tale om det usandsynlige i, at en anset Skjald som Gunnlaugr skulde have begaaet et saadant Produkt. Det uregelmæssige Rim linns: kind- taler ogsaa, som Wimmer har bemærket, for en sen Tilblivelsestid. I ægte Vers fra Begyndelsen af det 11. Aarhundrede er Rimene i Regelen korrekte. Der kan altsaa ikke være nogen Tvivl om, at dette Vers er uægte, og efter al Sandsynlighed er det lavet af Sagaforfatteren. Derved rokkes imidlertid ogsaa vor Tillid til de andre Vers. Dog bør disse aabenbart ikke alle skæres over en Kam. Der findes iblandt dem Vers, som bærer Ægthedens Præg. Dertil regner jeg først og fremmest de i Sagaen opbevarede Brudstykker af Fyrstekvad (om Æthelred S. 222, M. k. 9, 4; om Sigtryg Silkeskæg S. 229—230, M. k. 10, 4). Dernæst ogsaa det Halvvers, som tillige er opbevaret i SnE. (S. 260, M. k. 14, 32). Disse Brudstykker af ægte Vers viser, at Forfatteren har laant nogle af Versene fra den ham foreliggende mundtlige Tradition, og ingenlunde selv har digtet dem alle. Og naar han, sikkert i god Tro, tillægger Gunnlaugr et af Kormáks Vers, støtter han sig aabenbart til mundtlig, om end forvansket, Tradition. Der er da en Mulighed for, at nogle flere af Versene er ægte. Fremfor alle andre regner jeg dertil den uforlignelig skælmske, om Bellman mindende mansøngsvisa Væn á ek verst at launa (S. 252, M. k. 14, 14). Det er en Perle, som nok kan være en ormstunga værdig. Ogsaa Verset Ormstungu varð engi (S. 251, M. k. 14, 14) synes at kunne være ægte, navnlig fordi Epitetet inn hvíti der vistnok bruges i en nedsættende Betydning, som ellers er fremmed for Gunnl.² Men bortset fra disse faa Undtagelser er alle de andre Vers mere eller mindre mistænkelige. Ved

¹ Noget lignende finder vi i Egils s., en af Gunnl.'s fornemste Kilder, i k. 61 S. 218 og k. 75 S. 273. Jfr. herom min Afhdl. 'Landn. og Egils s.' i Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1904, S. 219 N. 2 u. T.

² Jfr. ovenfor S. 28 N. 1 u. T.

Stil, Tone og Versbehandling ligner disse Vers i høj Grad Sagaens første, kun i B overleverede, Vers og gør Indtryk af at være lavede af den samme poetiske Stymper som dette. Hvilken himmelvid Forskel er der ikke mellem dem og Strofen Væn á ek verst at launa! Foruden de af Wimmer paapegede Uregelmæssigheder i Rimet vidner f. Eks. Rimstavelserne nýtstr: aust- (S. 254⁷, M. k. 14, 18) om sen Oprindelse.¹ Verslinjen Segið ér frá jarli (S. 233, M. k. 10, 14) er metrisk for kort,² og kan allerede af den Grund ikke tillægges Gunnlaugr, hvortil kommer, at Verset i Sagaen bruges som digterisk Bilag til en efter al Sandsynlighed i en bestemt Hensigt opdigtet Episode,³ samt at det i sig selv er saa tarveligt, og Anledningen dertil, saaledes som den fremstilles i Sagaen, saa ubetydelig, at der ikke er nogen Sandsynlighed for, at Erindringen derom har kunnet holde sig paa Island i over 200 Aar, tilmed da Verset skal være digtet i Vestergötland. I det Vers, der tillægges Þorkell S. 275, M. k. 18, 5, er første Verslinie, Lagða ek orms at armi, aabenbart en Genklang af første Verslinje i Verset Hugðumk orms á armi, som tillægges Hrafn (S. 249, M. k. 14, 5), hvilket tyder paa, at det er den samme Rim-smed, der har lavet bægge Vers. Det sidstnævnte Vers, hvori Hrafn fortæller sin Hustru om sin skrækindjagende Drøm, er aabenbart tildigtet af Forfatteren. Naar man i Virkeligheden fortæller en Drøm, plejer man ikke at versificere den. At de to Drømvers, der meddeles henimod Sagaens Slutning (S. 271—272, M. k. 17, 1—2), er uægte, kan vist alle være enige om, og den med bevidst Kunst gennemførte Parallelisme mellem Drømmene⁴ turde vise, at det er Forfatteren, som har lavet disse Vers. Af besynderlige Ordforbindelser og Udtryk kan følgende fremhæves:⁵ Unaturlig Ordstilling: att hafið ér við prettum oddrjóð, hvor við oddrjóð hører sammen (S. 224¹¹, M. k. 9, 9). Enestaaende Kendinger: vist⁶-vigg (et vigg, der egner sig til Ophold for Mennesker) = Hus (S. 227⁵⁻⁶, M. k. 9, 16), andnes = Hav⁷ (S. 241³, M. k. 13, 11). Enkelte Ord: alvangr = Altingsallet (S. 256⁵, M. k. 14, 24), svanmærr S. 260⁵, M. k. 14, 32, brugt som Epitet til en Kvinde, vistnok i Betydningen „svanefager“ (FJ.) eller „cygni instar splendidus“ (Svb. Eg. Lex. poet.), uagtet mærr hverken betyder 'fager' eller 'splendidus'. Højest paafaldende er ogsaa Epitetet háðvarr, brugt af Gunnlaugr om Hrafn i Verset S. 245⁷, M. k. 13, 13⁸.

¹ I dette Vers er Begyndelsen (Gefin var Eir til aura armdags) en Genklang af det ægte Vers S. 251—252, M. k. 14, 14 (hornþeys ... gefin vas Eir til aura). Gunnlaugr vilde næppe i den Grad have gentaget sig selv.

² Den samme metriske Fejl forekommer i Verslinjen Röðit sverð en sverða S. 271, M. k. 17, 2, men her er vistnok et var udfaldet efter röðit.

³ Jfr. ovenfor S. 43—44.

⁴ Illugí drømmer om sin dræbte Søn, som kvæder en Vise for ham. Önundr drømmer om sin dræbte Søn, som kvæder en Vise for ham.

⁵ Jeg følger i det hele FJ.'s Tekst i Skjaldedigtning B S. 185 fgg., idet jeg dog holder mig til Haandskrifterne paa de Steder, hvor jeg tror at deres Læsemaade kan forsvares.

⁶ JÓN ÞORKELSSON's lidt dristige, men i sig selv fortræffelige, Rettelse veggjar for vist synes ikke at være nødvendig. Maaske bør vist at rettes til vistar (altsaa vistar vigg = Hus).

⁷ Jfr. KONR. GÍSLASON, Udvalg S. 127—129.

⁸ Jfr. herom KONR. GÍSLASON, Udvalg S. 129—131.

Naar jeg altsaa mener, at Versene i Gunnl., paa nogle faa Undtagelser nær, er uægte og for en stor Del tildigtede af Sagaforfatteren, beror denne Mening ikke udelukkende paa et subjektivt Skøn, men ogsaa, til Dels, paa uimodsigelige Kendsgærninger. Det er en Selvfølge, at kun de ægte, eller dog i den mundtlige Tradition foreliggende, Vers kan have spillet nogen Rolle som Kilder for Forfatteren.

Særlig bør omtales det Vers, som Sagaen S. 267—268 (M. k. 16, 7) tillægger Þórðr Kolbeinsson, idet den udtrykkelig bemærker, at det er taget fra „det Kvad, som Þórðr digtede om Gunnlaugr ormstunga“. Verset gør ubetinget Indtryk af at være uægte. Særlig tillader jeg mig at fremhæve, at der mangler Rim i 3. Verslinje, hvilket er meget paafaldende i et *Arvekvad*, som Kvadet i Følge Sagaens Bemærkning maatte have været. I Þórðs Fyrstekvad (Belgskakadrápa og Eiríksdrápa, F.J., Skjaldedigting B S. 202—206) finder vi overalt regelmæssige Rim, kun med Undtagelse af en enkelt Verslinie (Eiríksdrápa V. 13⁵), der hører til et dunkelt og aabenbart paa en eller anden Maade forvansket Halvvers. Naar man sammenligner Ordene með hjör þunnum i 4. Verslinje med den instrumentale Dativ blóum hjörvi i Eiríksdrápa V. 5, kan man ikke være i Tvivl om, at Eiríksdrápa i to Henseender staar paa et ældre Trin end Verset i Gunnl., nemlig baade med Hensyn til den instrumentale Brug af Dativen (uden með) og med Hensyn til formen hjörvi¹, og man kan næppe tænke sig, at bægge Vers skyldes den samme Forfatter. Instrumental Dativ uden Præposition forekommer ogsaa paa to andre Steder i de opbevarede utvivlsomt ægte Brudstykker af Þórðs Digte (Eiríksdrápa V. 2⁸ røndu og 3⁸ blóðum ára), hvorimod man ikke finder noget Eksempel paa með i instrumental Betydning. Og ser vi paa Verset i det hele, bærer det det samme tarvelige Præg som de andre uægte Vers i Gunnl. Et paafaldende Vidnesbyrd om Versemagerens Ubehjælpsomhed er Brugen af de to med hug- sammensatte Epiteter hugreifr og hugmóðr, som bægge indtager den samme Plads hvert i sit Halvvers (i Begyndelsen af 2. og 6. Verslinje) og derfor virker saa meget mere stødende. Med Hensyn til Indhold og Tone minder Verset en Del om Haukr Valdísarson's Íslendingadrápa.

Der er altsaa al Grund til at antage, at Gunnl.'s Henvisning til Þórðr Kolbeinssons Arvekvad over Gunnlaugr er af samme Art som dens Henvisning til Are frode i Overskriften, samt at det Vers, som siges at være laant fra Arvekvadet, er udgaaet fra den samme Fabrik som de fleste andre uægte Vers i Gunnl., nemlig fra Forfatterens eget Værksted. Jeg kan derfor ikke være enig med Finnur Jóns-

¹ Jfr. om Bøjningen af hjör Finnur Jónsson, Det norsk-isl. Skjaldesprog S. 30. Han anfører i det hele 6 Eksempler paa Dativen hjör, vort Sted iberegnet. Deraf bør det fra Hávarðar saga hentede Eksempel udgaa i Følge F.J., Skjaldedigting B S. 180, V. 6. De øvrige er alle sammen (efter min Mening ogsaa Godrkv. II 38) yngre end Þórðr Kolbeinsson. For Resten er der fra Versemaalets Side ikke noget til Hinder for, at den ældre Form hjörvi indsættes i Godrkv. II 38 (læblöndnum hjörvi, jfr. Grátandi Grímhildr Godrkv. II 32).

son og Mogk, naar de mener, at dette foregivne Arvekvad har været en af Forfatterens fornemste Kilder, og deri ser en Borgen for Fortællingens Paalidelighed.¹

IV. Slutning.

Af den foregaaende Undersøgelse fremgaar det, at Gunnl. ingenlunde er en helt igennem opdigtet Saga. Handlingen har i dens Hovedtræk foreligget Forfatteren dels i mundtlig dels i skriftlig Tradition. Han har kendt enkelte, mundtlig eller skriftlig overleverede, Fortællingen vedkommende ægte Skjaldevers, som han har optaget og benyttet. Desuden har han kendt og benyttet forskellige Sagaer, deriblandt først og fremmest Egils s., dernæst Landn., Laxd., BHitd., Eyrb., Høensa-Þóris s., Njála, Hallfreðar s. og maaske Heiðarv. s. Han har været vel bevandret i Kongesagaer, og i Tendens og til Dels i Stil viser han sig at være paavirket af de fremmede Riddersagaer. Vi ser altsaa, at han har været meget belæst i den ældre islandske Litteratur. Dette viser sig ogsaa i hans Fortrolighed med det kronologiske Skema, saaledes som det var fastslaaet af Are og hans Efterfølgere baade for den hjemlige islandske Historie og for Kongesagaen.

Af de nævnte Sagaer er det væsentlig kun Egils s., som har afgivet Stof til Belysning af de handlende Personers Karakter og Skæbne. Som en Undtagelse kan nævnes, at Forfatteren i Skildringen af Óláfr pái har laant Træk fra Laxd. Det genealogiske Stof er for største Delen hentet fra Landn. Men for øvrigt har Forfatteren ikke laant Stof til Sagaens Handling fra de omtalte Sagaer. Derimod har de dels tjent ham som Kilde for de smaa Digressioner fra Æmnet, som er saa ejendommelige for ham, dels som tekniske Forbilleder ved Fremstillingen af enkelte Træk og Situationer. De sidstnævnte Laan er af stor litteraturhistorisk Interesse, fordi vi derved faar et lille Indblik i Forfatterens Værksted under Udarbejdelsen og sættes i Stand til at løfte lidt paa det Slør, som ellers hviler over vore Sagaers Tilblivelse. Jeg skal derfor i al Korthed rekapitulere de herhen hørende Tilfælde.

I. Motiver hentede fra andre Sagaer:

1. *Hele den efterfølgende Fortællings Gang antydes forud ved en Drøm* Gunnl. k. 2 S. 194—197. Hentet fra Laxd. k. 23, 7—27. Forfatteren viser Selvstændighed i Benyttelsen af Motivet. Jfr. ovenfor S. 32. Aabenbart er hele Kapitlet, deriblandt ogsaa Personen Bergfinnr (eller Bárðr), opdigtet af Forfatteren.

2. *To rivaliserende Skjalde træffer sammen ved en Fyrstes Hird* Gunnl. S. 234—238 (M. k. 11). Paavirket af BHitd. k. 3. Fri Behandling af Motivet, indrettet efter Sagaens Behov. Jfr. ovenfor S. 33—34.

¹ FJ., Litteraturhist. II S. 424—425. Gunnl. M. S. XIV—XV.

3. *Helten forærer sin Elskede en ham af en Konge skænket Kappe, som spiller en vis Rolle ved hendes Død* Gunnl. S. 223, 252 og 275 (M. k. 9, 5; 14, 15; 18, 4). Sammensmeltning af to Motiver fra B Hitd. k. 9 S. 23 og k. 14 S. 34; k. 33 S. 70—72. Jfr. ovenfor S. 35—36.

4. *En vigtig Samtale forlægges til det Bjærg, hvorefter vedkommendes Gaard er opkaldt* Gunnl. S. 216 (M. k. 7, 22). Paavirket af Eyrb. k. 28, 10. Jfr. ovenfor S. 36.

5. *Gunnlaugr lader Þorsteinn belære sig om, hvorledes han skal fæste Helga, og aflægger Prøve paa det lærte* Gunnl. S. 206—207 (M. k. 5, 14—17). Paavirket af Fortællingen om Kaupa-Hedinn i Njála k. 22—23. Jfr. ovenfor S. 36—37.

Det er klart, at Indarbejdelsen og Anbringelsen af disse Motiver i Sagaen skyldes fri Fantasi og ikke, eller dog kun i en ringe Grad¹, er begrundet i en Forfatteren foreliggende Tradition.

II. Paavirkninger fra andre Sagaer i Fremstilling og Udtryk:

1. Paavirkning fra *Riddersagaer*. Jfr. ovenfor S. 10—11.

2. Ved Gunnlaugs Beskrivelse Gunnl. S. 203 (M. k. 5, 5) har Forfatteren benyttet Hallfreds Beskrivelse i Hallfr. s. Forn. S. 86⁵, Flat. I S. 302, Fms. II S. 7. Jfr. ovenfor S. 40—41.

3. I sin Skildring af Gunnlaugs Besøg hos forskellige Fyrster er Gunnl. vistnok til Dels paavirket af lignende Beretninger om Hallfredr i Hallfr. s. Jfr. ovenfor S. 41.

Allerede heraf er det klart, at Forfatteren har stillet sig forholdsvis frit overfor det overleverede Sagastof og udvidet det ved Tildigtninger.

Men netop fordi han digtede saa meget til fra sit eget, er det psykologisk let forklarligt, at han gjerne har villet bibringe sine Læsere den Forestilling, at hans Saga ikke var en af de saakaldte *lygisögur* (jfr. Sturl. ³I S. 22¹⁹), men historisk paalidelig i alle Enkeltheder. Dette søger han at opnaa dels ved i Overskriften at stille Sagaen under Are Frodes mægtige Avtoritet, en Paastand, der dømmer sig selv (jfr. ovenfor S. 11—13), dels ved Tildigtning af Vers som Bilag til forskellige Situationer, hvoriblandt særlig fremhæves det øjensynlig uægte Vers, som siges at være laant fra et — aabenbart apokryfisk — Arvekvad over Gunnlaugr, digtet af Þórðr Kolbeinsson (jfr. ovenfor S. 49—50). Ved Tildigtningen af disse Vers synes Forfatteren at have fulgt Egils Sagas Eksempel, af hvis lausavísur nogle aabenbart er lavede af Forfatteren. Hensigten i bægge Sagaer er aabenbart at give Fortællingens Enkeltheder et Præg af Paalidelighed ved disse Skjaldevers, der gives ud for samtidige med Begivenhederne (jfr. Hkr.'s Prolog).

Det er klart, at en Saga, som indtager en saadan Stilling til det overleverede Stof, kun i ringe Grad kan gøre Fordring paa Troværdighed som historisk Kilde

¹ Det er f. Eks. ikke ganske udelukket, at den mundtlige Tradition har vidst at fortælle noget om Gunnlaugs og Hrafn Sammenstød hos Olaf den svenske.

og kun med den yderste Grad af Forsigtighed tør benyttes som saadan. Det er en overmaade vanskelig, og i mange Tilfælde umulig, Opgave at drage Grænsen mellem det Stof, som Forfatteren har laant fra den ham foreliggende mundtlige Tradition, og det, som udelukkende skyldes hans egen Fantasi. Vi har set, at i det mindste det Kapitel, der handler om Þorsteins Drøm, er helt igennem opdigtet af Forfatteren, og det samme gælder vistnok Beretningen om Gunnlaugs Besøg hos Sigurd Jarl i Skara (ovenfor S. 43—44 og 48). Ligeledes synes nogle af Hrafn's Slægtninge næppe at kunne betragtes som historiske Personer (jfr. ovenfor S. 17). Illugis og Önunds Drømme om deres Sønners sidste Kamp er ogsaa aabenbart til-digtede (ovenfor S. 48), og det samme kan siges om Hrafn's Drøm, Sagaen S. 248—249 (M. k. 14, 5), med tilhørende Vers (ovenfor S. 48). Disse Eksempler, som vilde kunne forøges med flere¹, vil være tilstrækkelige til at vise, at Sagaens Stof for en ikke ringe Del er opdigtet.

Efter at vi har set, hvilke skriftlige Kilder Gunnl. har kendt og benyttet, vil vi være i Stand til at bestemme *dens Alder* med større Sikkerhed.

Det er allerede fremhævet, at man ikke af Gunnl.'s Stilling til Landn. kan drage nogen sikker Slutning med Hensyn til dens Alder, undtagen for saa vidt som den maa være yngre end den oprindelige Landn.-Tekst, altsaa yngre end c. 1140.

Af de andre Kilder, som her kommer i Betragtning, er Heiðarviga saga sikkert den ældste, men da det ikke en Gang er fuldstændig bragt paa det rene, at den har tjent Gunnl. som Kilde, maa man helt se bort fra den.

¹ Lejlighedsvis bemærkes, at de to Stedsnavne, hvortil Gunnlaugs og Hrafn's sidste Kamp knyttes — Gleipnisvellir og Dinganes — ikke synes at være bevarede i den Egn, hvortil Sagaen henfører dem, „ovenfor Sul ved nogle Fjeldvande“ (Munch, Det norske Folks Hist. I, 2 S. 446), „som det synes mellem „Skastne“ (? Skals-?) Sø og Midstue Sø“ (Munch, Hist.-geogr. Beskrivelse over Kongeriget Norge i Middelalderen S. 91). Jeg har forgæves søgt efter disse Navne eller noget, der ligner dem, paa de norske og svenske Generalstabskort over disse Egne (den øvre Værdal og Jemteland), ligesom de heller ikke findes omtalte i HELLANDS Beskrivelse af Nordre Trondhjems Amt i Norges Land og Folk XVII 2, hverken i Teksten eller paa det Bindet ledsagende Kort. Gleipnisvellir, som aabenbart i første Led indeholder Navnet paa Fenrisulvens Lænke, er allerede af den Grund mistænkeligt som Stedsnavn og synes at være opdigtet af Forfatteren. Dinganes er derimod et virkeligt Stedsnavn, men det findes paa en helt anden Kant af Norge, nemlig paa Sydsiden af Sognefjorden, jfr. RYGH, Norske Gaardnavne I S. 54, hvor RYGH sikkert vilde have omtalt Dinganes i Værdalen eller Jemteland, hvis noget saadant eksisterede. Det er dette Dinganes ved Sognefjorden, som omtales i Fms. I S. 95 (nogle Hdskrr. har fejlagtig Þinganes, som er optaget i Teksten), som liggende paa Grænsen mellem Sogn og Hórdeland. Jfr. Y. NIELSEN, Rejsehaandbog for Kongeriget Norge 9. Udg. S. 258: „Dingenæs ... paa Grænsen mellem Nordhordland og Sogn“. Hvis der har været en ægte Tradition om, at Kampen mellem Gunnlaugr og Hrafn fandt Sted paa Dinganes, hvad der ikke er umuligt (jfr. Gunnlaugs sidste, dog vistnok uægte, Vers Gunnl. S. 270, M. k. 16, 13), maa det have været paa Dinganes ved Sognefjorden. Dette Sted kunde Forf. til Gunnl. ikke bruge, idet han S. 265 beretter, at Erik Jarl nedlagde Forbud mod, at Tve-kampen fandt Sted i hans Rige, og han forlægger derfor Kampen til et fingeret Dinganes i Norges Grænseegne mod Sverige, saa langt fra Alfarvej som muligt.

Egils s. synes at stamme fra Snorri Sturlusons Ophold paa Borg i Aarene 1202—1207¹.

Eyrb. og Høensa-þóris s. er bægge benyttede ved Udarbejdelsen af Landn.-Recensionen Sturlubók-Hauksbók, og da denne Recension maa henføres til c. 1225—1240, synes disse Sagaer næppe at kunne være yngre end c. 1230². Paa Grund af Talemaaden Eyrb. k. 57, 6 hvárki váru gefin né goldin né solum seld, som i sin Helhed ikke forekommer i islandske, men vel i norske Love, har HUGO GERING ment, at Eyrb. var paavirket af norsk Lovsprog, og derfor ikke kunde være ældre end c. 1271—1273³. Men dels forekommer gefit eða goldit i Grág. Kb. II S. 162, dels har Talemaaden i dens Helhed et saa ægte islandsk Præg, at den ret vel kan have været i Brug i daglig Tale paa Island, selv om den tilfældigvis ikke forekommer i de islandske Lovbøger⁴. Jeg tror derfor ikke, at man kan slutte noget af dette Sted med Hensyn til Eyrb.'s Alder.

Laxd. henfører KÅLUND til c. 1230⁵.

B Hitd. stammer vistnok fra den første Fjærdedel af det 13. Aarhundrede⁶.

Hallfreðar s. henfører FINNUR JÓNSSON til den første Halvdel af det 13. Aarhundrede, GUDBR. VIGFÚSSON til c. 1220⁷.

Njála kan i sin nuværende Skikkelse ikke være ældre end fra den sidste Fjærdedel af det 13. Aarhundrede⁸.

Af de Sagaer, Gunnl. har benyttet, stammer altsaa de fleste fra c. 1200—1230. Man kan imidlertid næppe antage, at de alle er komne Forfatteren til Gunnl. i Hænde umiddelbart efter Affattelsen. Det er derfor, selv om vi ser bort fra Njála, næppe rimeligt, at Gunnl. er skrevet før end ved Midten af det 13. Aarhundrede. Dette stemmer godt med det Resultat, hvortil vi kom ovenfor i de foreløbige Be-

¹ Jfr. herom min Afhdl. 'Landn. og Egils s.' i Aarb. f. nord. Oldkyndighed og Hist. 1904 S. 230—231. Jeg har der paavist, at Notitsen om Tungu-Odds politiske Magtstilling i Egils s. F.J. (Kbh.) S. 316 k. 84 er en senere Tilføjelse, som vistnok stammer fra Snorri's Ophold i Reykjaholt og er indsat paa et forkert Sted. Siden har jeg opdaget *en ganske analog senere Tilføjelse om Tungu-Oddr, som ogsaa er indsat paa et forkert Sted*, i den første Del af Sagaen, nemlig Sætningen Um hann deildu þeir Þorsteinn ok Tungu-Oddr S. 91 k. 28, der aabenbart er ment som forklarende Tilføjelse til Háflækjar (S. 91⁸). Det var nemlig denne Bæk, som gav Anledning til Striden mellem Þorsteinn og Steinarr, hvori Tungu-Oddr blev indviklet som Þorsteins Modstander (jfr. Egils s. S. 295²⁰ k. 80 og S. 307^{9—11} k. 82). Paa det Sted, hvor Sætningen nu staar, virker den i den Grad forstyrrende, at F.J. for dens Skyld har ment at burde stryge hele det foregaaende Stykke fra Grimólfr S. 91⁹ som uægte, men som det synes uden nogen gyldig Grund. Sætningen er aabenbart en senere tilføjet Marginalnotits, som burde have staaet efter Háflækjar, men er indsat paa et forkert Sted. Hvis den sættes efter Háflækjar, er alt i Orden.

² Jfr. min Afhdl. 'Høensa-þ. og Eyrb.' i Aarb. 1905 S. 79.

³ Eyrb. Gering, Einleitung S. XVII.

⁴ Angaaende Forbindelsen solum seld jfr. seljask arfsali Grág. Kb. I S. 248 og II S. 3 og selja mansali (Fritzner² under mansal). NYGÅRD, Norrøn Syntaks § 110 a.

⁵ Laxd. KÅLUND (Kbh.), Indledn. S. XLV.

⁶ Se herom BOER i hans Indledning til B Hitd. S. XXXVII—XXXVIII.

⁷ F.J. Litteraturhistorie II S. 490, jfr. Fornsögur, Vorrede S. X—XI.

⁸ Njála F.J., Einleitung S. XXV.

mærkninger om Sagaens Alder paa Grundlag af forskellige Overensstemmelser med Riddersagaen i Tendens og Fremstilling (ovenfor S. 10—11). Men hvis Forfatteren, som jeg tror, har benyttet Njála i dens nu kendte Skikkelse, kan han ikke have skrevet før end henimod Slutningen af det 13. Aarhundrede.

I Myremændenes Beskrivelse S. 191⁷ opregnes Snorri Sturluson blandt de afdøde Medlemmer af Slægten. At Sagaen er skreven en rum Tid efter Snorri's Død (1241), efter at han havde faaet Tilnavnet hinn fróði, turde fremgaa af den Kendsgærning, at den tre Gange henviser til Egils sagas Forfatter ved Betegnelsen fróðir menn (jfr. ovenfor S. 24 fgg.),

Alt vel overvejet gør Sagaen, i det mindste paa mig, ikke Indtryk af at være ældre end fra Slutningen af det 13. Aarhundrede. Derfor taler Forfatterens store Belæstthed i den ældre Litteratur, hans Mangel paa Respekt for den virkelige Tradition og hans romantiske Tendenser, og i hans Sprog findes ikke, saa vidt jeg kan se, noget, der strider imod en saa sen Tilblivelse. Yngre end c. 1300 er Sagaen næppe.
